

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

TEK PARTİ DÖNEMİNDE EDEBÎ ESERLERDE CUMHURİYETİN
‘YENİ İNSAN’ İMGELERİ
(1931-1939)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH ÇELİK

İSTANBUL 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

TEK PARTİ DÖNEMİNDE EDEBİ ESERLERDE CUMHURİYETİN
“YENİ İNSAN” İMGELERİ
(1931-1939)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ALİ SATAN

FATİH ÇELİK

İSTANBUL 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
YENİ DEVLETİN MAKBUL VATANDAŞI	4
1.1. Kemalizm Tartışmaları	4
1.2. Yeni İnsan ve Makbul Vatandaş	10
1.2.1. Yeni Kadın	12
1.2.2. Yeni Çocuk	18
1.2.3. Yeni Gençlik	22
İKİNCİ BÖLÜM	25
TEK PARTİ DÖNEMİNDE EDEBİ ESERLERDE CUMHURİYETİN	25
“YENİ İNSAN” İMGELERİ	25
2.1. Yeni İnsanın İnşasında Yeni Edebiyat	25
2.2. Yeni İnsan İmgeleri	29
2.2.1. Atatürk’ü Seven, Onun Yolundan Giden Cumhuriyet İnsanı	29
2.2.2. Türklüğüyle Gurur Duyan ve Türk Tarihini İyi Bilen Cumhuriyet İnsanı	39
2.2.3. Vatanını Çok Seven ve Vatanını Koruyan Cumhuriyet İnsanı	51
2.2.4. Eski Rejimin Kötülüklerini Unutmayan, Cumhuriyetin Kazanımlarını Bilen Cumhuriyet İnsanı	65
2.2.5. Atatürk İlke ve İnkılaplarına Bağlı Cumhuriyet İnsanı	87
2.2.6. Çalışkan Cumhuriyet İnsanı	96
2.2.7. Bilimle ve Sanatla İlgilenen Cumhuriyet İnsanı	103
2.2.8. Giyimine Dikkat Eden, Temiz, Sağlıklı, Tutumlu ve Yerli Malı Kullanan Cumhuriyet İnsanı	108
SONUÇ	118
KAYNAKÇA	121
EKLER	131

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 1931-1939 yılları arası Tek Parti döneminde edebiyat eserlerine yansıyan “yeni insan” özelliklerinin/ingelerinin tespit edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla incelenen 45 edebî eserin seçiminde Faruk Nafiz Çamlıbel, Aka Gündüz, Reşat Nuri Güntekin, Burhan Cahit Morkaya, Vedat Nedim Tör, Halit Fahri Ozansoy, Behçet Kemal Çağlar, Kemalettin Kamu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yusuf Sururi Eruluç, Vasfi Mahir Kocatürk, Yaşar Nabi Nayır gibi dönemin önde gelen edebiyatçılarına öncelik verilmiştir.

Bu araştırma yapılırken Onur Atalay’ın “İki Dünya Savaşı Arasında Türkiye’de Siyasetin Kullanılması” isimli doktora tezi, Esra Dicle Başbuğ’un “Devlet İdeolojisi İnşasında Tiyatronun İşlevi” isimli doktora tezi, M. Şerif Eskin’in “Cumhuriyet Türkiye’sinde (1923-1950) Ulusal Kimlik Ve Hafıza İnşası Bağlamında Edebiyat Faaliyetleri” isimli doktora tezi, Gürkan Yavaş’ın “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Din Ve Din Adamı (1923-1950)” isimli doktora tezi ve Tayfun Barış’ın “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Osmanlı’ya Bakış (1920-1970)” isimli doktora tezi incelenmiş ve bu tezlerden faydalanılmıştır. Yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde Tek Parti döneminde ulus inşasında edebi faaliyetler, Tek Parti döneminde roman, tiyatro, inkılap temsillerinin ideolojik işlevleri ve kullanılmasına yönelik çalışmalar bulunmasına karşılık Tek Parti döneminde Cumhuriyet insanının sahip olması beklenen özelliklerin toplu olarak edebî eserlerde nasıl anlatıldığı ve istenen özelliklerin edebî eserlerde nasıl yazıldığı ile ilgili bir çalışma bulunmamaktadır.

Tez konusunun belirlenmesinden itibaren tezin tüm aşamalarında desteğini hiç esirgemeyen tez danışmanım, Sayın Prof. Dr. Ali Satan Hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca hep yanımda olarak beni her zaman destekleyen ailemin bütün üyelerine, öğretmen arkadaşlarıma özellikle de annem Nimet Çelik’e, babam Davut Çelik’e ve eşim Sümeyra Çelik’e teşekkür ederim.

ÖZET

Türkiye’de Tek Parti döneminin 1931-1939 yılları her zaman merak edilerek incelenmiş ve farklı yönlerden bu döneme ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada da Tek Parti Döneminin 1931-1939 yılları arasında, inşa etmek istediği ‘‘Cumhuriyet İnsanın’’ inşa edilmesinde edebî eserlerin kullanımı ve rolü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dönemin gazeteleri, dergileri, okul kitapları ve fikir eserleri incelendiğinde 1931-1939 yılları arasında ortak görüşe varılarak inşa edilmek istenen bir ‘‘Cumhuriyet İnsanı’’ profilinin olduğu ve bu profilin dönemin yayınlarında benzer özelliklerle anlatıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, döneminde yaygın olarak özellikleri anlatılan Cumhuriyet insanı profilinin edebî eserlerde nasıl anlatıldığı ve edebiyatın bu amaç için nasıl kullanıldığı, dönemin gazeteleri, dergileri, okul kitapları ve fikir eserlerinde anlatılan Cumhuriyet insanı ile edebî eserlerde anlatılan Cumhuriyet insanı profili arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın içeriğinde Kemalizm ideolojisinin inşa edilme süreci, Cumhuriyet insanının istenen özellikleri ve bu özelliklerin dönemin edebî eserlerinde nasıl aktarıldığına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tek Parti, Cumhuriyet İnsanı, Edebiyat, İdeoloji

ABSTRACT

The years 1931-1939 of the Single Party Period in Turkey have always been examined with curiosity and an attempt has been made to shed light on this period from different aspects. In this study, the use and role of literary works in the construction of the "Republican Man" that the Single Party Period wanted to build between 1931-1939 was tried to be revealed. When the newspapers, magazines, school books and intellectual works of the period are analyzed, it is seen that there is a profile of the "Republican Person" to be constructed by reaching a common opinion between 1931 and 1939 and that this profile is described with similar characteristics in the publications of the period. In this study, it is tried to determine how the profile of the Republican people, whose characteristics were widely described in the period, was described in literary works and how literature was used for this purpose, and the similarities and differences between the Republican people described in the newspapers, magazines, school books and intellectual works of the period and the profile of the Republican people described in literary works. In the study, the establishment of the Single Party Power, the process of constructing the ideology of Kemalism, the desired characteristics of the Republican people and how these characteristics were conveyed in the literary works of the period were mentioned.

Key Words: One Party, People of the Republic, Literature, Ideology

KISALTMALAR

Age.	: Adı Geçen Eser
Agm.	: Adı Geçen Makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Haz.	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SCP	: Serbest Cumhuriyet Partisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.C.F	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Uluslar, tarih boyunca çeşitli dönüşümler geçirmiş ve evrildiği topraklarda farklı kimliklerle ortaya çıkmıştır. İmparatorluktan Ulus Devlete geçiş sürecinde, geleneksel kimliklerin yerini ulusal kimlikler almıştır. Ulusçuluk, bu süreçte ortaya çıkan bir siyasal meşruiyet kuramıdır. Temelde etnik sınırların siyasal sınırlarla örtüşmesini ve içinde bulunduğu devletin vatandaşlarını ayırım yapmaksızın kucaklamasını savunur.¹ Ulusların kimlikleri genellikle tarihî deneyimleri, kültürel sembolleri ve toplumsal yapıları üzerine inşa edilir. Ancak bu kimlikler zamanla çeşitli etkenlerin etkisi altında değişime uğrar. Siyasi olaylar, ekonomik koşullar, göç hareketleri, savaşlar ve kültürel etkileşimler, ulusal kimliklerin şekillenmesinde önemli rol oynar. Ulusal kimlik inşası genellikle eğitim, dil politikaları, kültürel etkinlikler, anıtlar ve resmî tarih anlatıları gibi araçlarla gerçekleşir.

Devletler, ulusal kimliği güçlendirmek için belirli bir tarih anlatısını teşvik eder, millî kahramanları vurgular, millî bayramlar düzenler ve millî semboller kullanır. Bu, toplumun ortak bir bilinç ve bağlılık duygusu geliştirmesine katkı sağlar. Ulusal kimlikler, hem sivil (ulusların modern siyasal kimlikler olarak tasavvuru), hem de etnik (ulusların etno-kültürel dayanışmayla şekillenmiş topluluklar olarak tasavvuru) unsurları içerir.² Uluslar, insanların ortak kültürü, inançları, sadakatleri ve dayanışmalarıyla şekillenir.³ Bu süreçte geleneklerin icadı ve geçmişe atıfta bulunma önemlidir. Ancak gelenekler, zamanla belirginlik kazanan ve formelleşen süreçlerdir.⁴ Bu süreçler, ulusların kimliklerinin oluşumunda ve güçlenmesinde kritik bir rol oynar. Ulusal kimlikler, karmaşık ve dinamik süreçler sonucunda ortaya çıkar. İnsanların ortak tarihî deneyimleri, kültürel sembolleri ve toplumsal yapıları, ulusal kimliklerin temelini oluşturur. Bu kimlikler, toplumun birlik ve bütünlüğünü güçlendirmek için önemli bir role sahiptir ve sürekli olarak değişen koşullara uyum sağlarlar.

¹ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1992, s.20.

² Anthony D. Smith, *National Identity*, Londra: Penguin, 1991, s. 14-15.

³ Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1992, s.28.

⁴ (drl.) Eric Hobsbawn, Terence Ranger, *Gelenegin İcadı*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006, s.5.

Fransız İhtilalinden sonra Avrupa’da hız kazanan Ulus Devlete geçiş süreci Osmanlı Devleti’ni de etkilemiş, yıkılan Osmanlı Devletinin yerine yeni bir ulus devlet inşa edilmiştir. Atatürk dönemi, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecinde ulusal kimlik inşasının önemli bir dönemidir. Bu dönemde, Osmanlı İmparatorluğu’nun mirasıyla başlayan süreçlerden ayrılarak modern bir ulusal kimlik oluşturma çabaları yoğunlaşmıştır.⁵ Mustafa Kemal Atatürk ve onun önderliğindeki Cumhuriyetin kurucu kadroları, ulusal kimliğin inşası için çeşitli politikalar ve reformlar hayata geçirmiştir. Bu politikaların temel amacı, Türk milletinin birlik ve bütünlüğünü sağlamak ve modern bir ulus devletin temellerini atmaktır. Atatürk, ulusal kimlik inşasında dilin önemine büyük bir vurgu yapmıştır. Türk Dil Kurumu’nun kurulması ve Türkçenin modernleştirilmesi bu sürecin önemli adımlarıdır. Dil, ulusal kimliğin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmiş ve Türk milletinin ortak iletişim aracı haline getirilmiştir. Eğitim alanında da önemli reformlar gerçekleştirilmiştir.⁶ Milli Eğitim Bakanlığı’nın kurulması ve eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi, ulusal kimliğin inşası için önemli adımlardan biridir. Eğitim sistemi, genç nesillerin ulusal değerlere ve tarihî mirasa sahip çıkmasını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmıştır.

Tarihî ve kültürel mirasa sahip çıkma da ulusal kimlik inşasında büyük önem taşımıştır. Atatürk, tarihî eserlerin korunması ve tarih bilincinin oluşturulması için çeşitli adımlar atmıştır. Bu çabalar, Türk milletinin ortak tarih bilincini güçlendirmiş ve ulusal kimliğin temellerini daha da sağlamlaştırmıştır. Ayrıca, ulusal bayramların ve milli törenlerin düzenlenmesi, millî sembollerin kullanılması ve ulusal marşın kabul edilmesi gibi adımlar da ulusal kimlik inşasında önemli rol oynamıştır. Bu simgeler, Türk milletinin ortak değerlerini ve birliğini vurgulayarak ulusal kimliğin güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada, Tek Parti Döneminin 1931-1939 yılları arasında tasarlamak istediği ulusal kimliği inşa etmek için edebiyatın nasıl kullanıldığı araştırılmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yeni kurulan ideolojiye uygun Cumhuriyet

⁵ Füsün Üstel, *Makbul Vatandaşın Peşinde*, İletişim Yayınları, İstanbul,2008,s.127.

⁶ F.Üstel, *a.g.e.*, s.27.

insanının yetiştirilmesine yönelik tartışmalar ve düşünceler anlatıldıktan sonra inşa edilmek istenen yeni erkek, yeni kadın, yeni çocuk, yeni gençlik ve yeni vatandaş profilleri anlatılmıştır. Çalışmanın son bölümü olan ikinci bölümde ise inşa edilmek istenen Cumhuriyet insanının edebi eserlerde nasıl anlatıldığı, dönemin dergileri, gazeteleri ve okul kitaplarında anlatılan yeni insan profillerinin edebî eserlerdeki anlatımları arasındaki benzerliklerin, farklılıkların bulunup bulunmadığı ve edebi eserlerin Cumhuriyet insanının inşa edilme sürecindeki kullanımı ve rolü anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ DEVLETİN MAKBUL VATANDAŞI

1.1. Kemalizm Tartışmaları

Kemalizm'in tam bir tanımı yapılamamıştır. Anıl Çeçen, Kemalizm'i herkes farklı yorumlamaya çalıştığı için değerlendirmede birlik olmadığını ifade etmektedir.⁷ Gazi Mustafa Kemal tarafından yaşadığı dönemde tam anlamıyla kendi direktifleri ile bir Kemalizm düşüncesi inşa edilmediği için Kemalizm'in ortak bir tanımı yapılamamıştır. Tek parti döneminde yaşayan siyasetçiler, yazarlar ve daha sonraki yıllarda araştırma yapan araştırmacılar tarafından birbirinden farklı Kemalizm tanımları yapılmıştır. “ Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm” kitabının sunuş yazısında “Kemalizm’in, milletin büyük çoğunluğunun paylaştığı bir ulusal modernleşme idealinin yoğunlaştığı, bunun siyasal bir duruşa evrildiği bir ideolojinin adı olduğu” belirtilir.⁸

Levent Köker, Kemalizm ideolojisini anlayabilmek için başta Gazi Mustafa Kemal’in söyledikleri olmak üzere tek parti zamanında konuyla ilgili olarak ortaya sürülen görüşlerin hepsinin sistematik olarak incelenmesi gerektiğini belirtir.⁹ İsmet Giritli ise Kemalizm diye adlandırılan ideolojik görüşün, Modern Türk Devletinin inşa edildiği dönemden itibaren temel olan ilke ve uygulamaların tamamının ortaya çıkardığı düşünce, davranış ve yaşam tarzı anlamındaki akılcı, deneysel ve pragmatik bir ideolojinin olduğunu belirterek Kemalizm'in inşa edilen bir düşünce sistemi olmadığını tek parti döneminde söylenen sözlerden ve pratik davranışlardan oluşan ve sonradan oluşturulan bir düşünce sistemi olduğunu söylemektedir.¹⁰

⁷ Anıl Çeçen, *100 Soruda Kemalizm*, Kilit Yayınları, 8.Baskı, , 2009, s.117-118

⁸ (ed.) Ahmet İnsel, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt:2 Kemalizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, , 2009, s.15.

⁹ Levent Köker, *Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1993, s.135-136.

¹⁰ İsmet Giritli, *Kemalist İdeoloji*, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 1981, s.7

Bu konuda en büyük tartışmalardan bir tanesi Gazi Mustafa Kemal'in Kemalizm düşüncesini kendisinin inşa etmek istediği ve bunun için fikirler ortaya attığı ya da Gazi Mustafa Kemal'in hiçbir zaman dogma oluşturmamak adına bir fikir sistemi inşa etmek istemediği arasındaki tartışmadır. Kimi yazarlar ilk görüşü savunurken kimi yazarlar ise ikinci görüşü savunmaktadır. Kemalizm'in tanımı hakkında farklı bir görüş ileri süren Ali Dündar'a göre ise; "Kemalizm, farklı türden olan her türlü sömürüye, başkalarının toprağını gasp eden yayılmacılığa, her türlü baskıcılığa, anamalcılık algısı ve toplumculuk şekli altında, insanın insanı sömürmesine karşı çıkan; koşulsuz şartsız ulusal egemenlik taraftarı olan; katılımcı ve özgürlükçü demokrasiden yana bir hayat öğretisidir."¹¹ Bu tanım tek parti dönemi yaşanırken değil daha sonraki yıllardan o döneme bakışın bir yansıması gibidir. Bu tanımda Kemalizm'in, her türlü sömürgecilik, insanın onursal yaşamı, demokrasi ve özgürlükten yana bir düşünce sistemi olduğuna yönelik bir vurgu yapılmaktadır.

Taha Parla ise Kemalizm konusunda Kemalizm'in otoriter ve yer yer totaliter bir yapısı olduğunu belirterek Kemalizm'in mutlak ve tek doğru düşünce biçimi olmak, sonsuza kadar geçerli olmak vb. iddiasında olduğunu ve şefin önderliğinde paternalist, elitist yaklaşımlı ve vesayetçi bir ideoloji olduğunu söyler. Tek parti rejiminin çoğulcu olmadığını, halka hoşgörölü yaklaşmadığını ve uzlaşmacılıktan uzak olduğunu, bu sebeple de muhalefete izin vermediğini, özde çok partililiğe karşı olduğunu belirtir.¹² Kemalizm'in düşünsel yapısının değil uygulamalarına dönük yapısına bakarak tanımını yapar. Buradaki vurgusu tek parti döneminde yapılan uygulamalara bağlı olarak tek parti yönetiminin yapısı hakkındadır.

Atilla Yayla ise Kemalizm'in iki biçimde tanımlanabileceğini belirterek " İlk olarak M. Kemal'in, Atatürk soyadını almadan önce ve bu soyadını aldıktan sonra ölene kadar yaptığı icraatlar ve ortaya koyduğu veya savunduğu fikirlere Kemalizm adını verebiliriz"

¹¹ Ali Dündar, *Kemalizmi Doğru Algılamak*, Atatürkçü Düşünce Derneği Bulancak Şubesi Yayını, 3.Baskı, Ankara, 2001, s.24.

¹² Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt:3 Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku*, İletişim Yayınları, 1995, s.322-323.

¹³demektedir. Burada Atilla Yayla, farklı bir görüş ortaya koyarak Kemalizm'in çizgisel, tekdüze bir tanımının yapılamayacağını ve Kemalizm'in dönemin konjonktürüne göre farklı dönemsel tanımlarının yapılabileceğini belirtmektedir. Gazi Mustafa Kemal'in, Atatürk soyadını aldıktan sonra farklı pragmatik tavırlarının olduğunu belirten Atilla Yayla, Kemalizm'in tanımları yapılırken dönemin olaylarının ve iktidar mücadelelerindeki son durumun dikkate alınması gerektiğini belirtir.

Kemalizm'in İslam dinine karşı ortaya çıkan boşluğu doldurmak için inşa edilen seküler bir din olduğunu belirten yazarlar da vardır. Onur Atalay, " geleneksel dinin kavramlarından Kemalist kutsallara (millet, Atatürk, medeniyet, bilim, vatan...vs.) doğru hızlı bir "kutsiyet" nakli yaşanacak ve nihayetinde Kemalizm bir seküler din olarak ayakları üzerinde duracaktır"¹⁴ diyerek Kemalizm'in insanların dini duygularının yerine boşluğu doldurmak için inşa edilen bir seküler din biçimi olduğu ve bu yeni seküler dinin yeniden inşasıyla yeni insanın bu seküler dine uygun olarak yetiştirileceğini belirtir. Kemalizm'in bilimi ve medeniyeti kutsadığı ve kendi cennetini de kendi inşa ederek, bilimin ve medeniyetin hayatın her alanına nüfuz etmesi gerektiğini belirtir.¹⁵ Kemalizm'in tanımı yapılırken Kemalizm'in temel ilkelerinden de sıklıkla bahsedilir. Kemalist düşüncenin temel ilkeleri, Cumhuriyet Halk Partisinin 10 Mayıs 1931 tarihli Büyük Kurultayında kabul edilmiştir.¹⁶ 1935 ve 1937 tarihinde yapılan küçük değişikliklerle yürürlükteki varlığını korumuştur.

Görüldüğü gibi Kemalizm'in tek bir tanımı konusunda anlaşılamamaktadır. Bunun en önemli sebebi Mustafa Kemal Atatürk tarafından sistemli ve açık bir şekilde Kemalizm tanımının yapılmamış olmasıdır. Bu durum Mustafa Kemal Atatürk'ün bizzat Kemalizm'i kendisi inşa ettirmek istediği ya da Mustafa Kemal Atatürk gibi özgür düşünceye ve gelişerek ilerlemeye önem veren, dogmalar konusunda hassas olan bir insanın kendi dogmasını inşa etmeyerek günün pratik durumlarına hızlı cevap veren esnek bir görüşün

¹³ A. Yayla , *Age..* s.56.

¹⁴ Onur Atalay, *Türk'e Tapmak*, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2019, s. 97.

¹⁵ O. Atalay , *Age..* s.160.

¹⁶ L. Köker , *Age..* s.133.

benimsenmesi gerektiği konusunda tartışmaların sürdüğünü göstermektedir. Fakat bu farklı düşüncelere karşılık Kemalizm konusunda üzerinde anlaşılan bir önemli bir görüş vardır. O da Kemalizm'in 1930'lardan günümüze her olayda önemli etkilerinin ve yansımalarının olduğu ve Kemalizm anlaşılamadan Cumhuriyetten günümüze yaşanan hiçbir olgu ve olayın anlaşılamayacağıdır. Bu konuda Taha Parla şöyle söylemektedir.

''Çağdaş Türk Siyasal yaşamında, hem bilişsel hem duygusal-normatif planda, Kemalizm'e gönderme yapılmadan düşünce-duygu-yargı belirtildiği, ona dayanılmadan siyasi önerme ve proje üretildiği, ülkenin siyasi tarihi ve geleceği üstüne Kemalizm'le ilgisi kurulmadan (sembolik ya da diskursif) konuşulduğu ve iş görüldüğü yok gibidir.'' ¹⁷

Kemalizm'in ortak bir tanımının yapılamaması ve Kemalizm hakkında farklı tanımlar ve görüşler ileri sürülmesi gibi Kemalizm'in bir ideoloji olup olmadığı ve ideoloji ise nasıl bir ideoloji olduğu konusunda da farklı görüşler vardır. Bu görüşler incelendiğinde kimi yazarların Kemalizm'i otoriter kimi yazarların yer yer totaliter olduğunu belirttiği kimi yazarların ve araştırmacıların ise Kemalizm'in hiçbir zaman otoriter ve totaliter olmak istemediğini, her zaman demokrasi ve çok partililikten yana olduğunu fakat konjonktürün ve inkılapların tam yerleşmemesi sebebiyle çok partili döneme geçiş için ortam hazırlayan bir ara dönem olduğunu belirttikleri görülür.

Kimi yazarlar ve araştırmacılar Kemalizm'in bir ideoloji olduğunu söylemektedir. Mesut Yeğen, ''Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm'' adlı editöryal çalışmada Kemalizm için kendisinin de ifade ettiği üzere, halka rağmen halk için bir ideoloji olduğunu belirtir.¹⁸ Kemalizm'in tepeden inme bir şekilde halka aktarıldığını, bu süreçte halkın hiçbir fikrinin alınmadığını, halkın iyiliği ve faydası için halkın hoşuna gitmese de halk için ortaya atılan bir ideoloji olduğunu söyler. Taha Parla ise, Kemalizm'in bir ideoloji olmadığı yolundaki düşünceleri, algıları, yorumları temelsiz bulunduğunu belirterek

¹⁷ Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt: I Atatürk'ün Nutuk'u*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1991, s.11-14.

¹⁸ (ed.) A. İnsel, Age.. s.61.

Kemalizm'in siyasal bir ideoloji olduğunu ve bu ideolojinin de partinin programlarında açık bir şekilde anlatıldığını belirtir.¹⁹ Bunun en önemli kanıtının bizzat parti programlarında belirtildiğini ve sistemli bir şekilde düzenli olarak her parti programına konulduğunu belirtir.

Kemalizm'in bir ideoloji olduğunu savunan görüşlerin yanında Kemalizm'in bir ideoloji olmadığını savunan görüşler de vardır. Bu görüşü savunanlardan biri Niyazi Berkes'tir. O, Kemalizm'in bir ideoloji olmadığını, belirli bir tarihte yaşanan bir olay ve o olay hakkında ortaya atılan bir görüş olduğunu, iki asırdır başlayan modernleşme macerasının doğru yolunu bulması ve bu doğru yola yönelmesi olduğunu söyler.²⁰ Kemalizm'i Osmanlı'dan Cumhuriyete kadar devam eden modernleşme döneminin doğal seyri sonucu ortaya çıkmış olduğunu ve Cumhuriyetle başlamayan bir düşünce olduğunu söyler. Kemalizm'in tasarlanmış sistemli, toplu ilkeler bütünü olmadığı görüşünü savunan Ahmet Yıldız ise, Kemalizm'in, teoriden daha çok pragmatik karakterli olduğunu, bu kendini sürekli yenileyen pratikliğin tek parti iktidarının iktidardaki sürekliliğini sağlayan önemli faktörlerden biri olduğunu anlatır.²¹ Kemalizm'in bir ideoloji değil dönemin pragmatik karakterini yansıtan bir süreç olduğunu belirtir.

Erik Jan Zürcher de Taha Parla ve Ahmet Yıldız ile aynı görüşü belirterek ‘‘ Kemalizm asla tutarlı ve her şeyi kapsayan bir ideoloji halini almadı. Kemalizm bir tutum ve kanılar bütünüydü ²² ‘‘ diyerek Kemalizm'in sistemli ve tutarlı bir düşünce olmadığını, pragmatik ve pratik kaygılara cevap veren bir tutum ve kanılardan oluştuğunu belirtir. Atilla Yayla da aynı görüşü paylaşarak, ‘‘ Kemalizm bir ideoloji veya bir fikir sistemi değildir. Zaten ideolojileri ve fikir sistemlerini devlet-siyaset adamları değil, fikir adamları geliştirir ‘‘ ²³ diyerek önemli bir yere vurgu yapar. İdeolojiler, dönemin düşünce adamları tarafından var olan düşünsel boşluğu doldurmak için tutarlı ve sistemli bir dünya görüşü

¹⁹ Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt:3 Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku*, İletişim Yayınları, 1995, s.21-23.

²⁰ Niyazi Berkes, *200 Yıldır Neden Bocalıyoruz*, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı, 1997, s.24-25.

²¹ Ahmet Yıldız, *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2001, s.135-137.

²² E.J.Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 36.Baskı, İstanbul, 2016. s.269.

²³ A.Yayla, *Age...*, s.48-50.

olarak inşa edilir. Bu fikirler devlet adamları tarafından benimsenerek yaşadıkları coğrafyada ve yönetilen ülkelerde uygulamaya konulur. Kemalizm'in bir ideoloji olduğu veya Kemalizm'in bir ideoloji değil pragmatik davranışlar bütünü olduğu düşüncesinin yanında bir de Kemalizm'in çok partili hayata geçiş için ara bir dönem olduğunu savunan yazarlar ve araştırmacılar da vardır. Feroz Ahmad, ‘‘ Kemalizm'in tarihsel görevi, burjuvazinin gelişmesi ve aynı zamanda da çoğulcu siyaset açısından gerekli koşulları yaratmak ve böylece tekparti rejimini geçersiz kılmaktı ‘‘²⁴diyerek Kemalizm'in bir geçiş rejimi olduğunu söylemiştir.

Kemalizm'in ideoloji olup olmadığının yanında farklı bir tartışma konusu da Kemalizm'in otoriter mi totaliter mi demokrasi yanlısı bir sistem olup olmadığı tartışmasıdır. Kimi araştırmacılar, Kemalizm'in otoriter kimi araştırmacılar ise totaliter bir sistem olduğunu belirtir. Bir kısım araştırmacılar ise Kemalizm'in her zaman çok partili sistemi savunduğunu fakat inkılapların halkta yerleşmediği ve muhalefet partilerine yüksek teveccüh gösterilmesinin inkılapların yerleşmesi konusunda endişe yaratmasından dolayı tek parti döneminin mecburi bir ara dönem olduğunu, bunun konjonktürel bir durum olduğunu, düşünsel yapı oturduğu zaman çok partili döneme geçileceğini ve tek parti döneminin bir geçiş dönemi olduğu anlatılır. Tek Parti döneminin totaliter yapısının arttığını savunan Onur Atalay, ‘‘ Kemalizm 1930'ların başından itibaren totaliter tınıları artan bir rejim olarak, din siyasetinde de paralel bir sertleşmeye gitmiş, ilk on yıl boyunca sürdürdüğü telifçi çizgiyi radikal olanla değiştirmiştir ‘‘²⁵diyerek tek parti iktidarının mutlak iktidar olana ve siyasi gücü ele geçirene kadar ılımlı ve telifçi politikaların izlediğini, 1931 sonrası ise siyasi gücün tam olarak ele geçirilmesiyle birlikte ise telifçi politikaların terk edilerek sert ve radikal politikaların izlenmeye başladığını belirtir.

Onur Atalay ile aynı görüşü paylaşan Ahmet İnsel de ‘‘ Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm’’ eserindeki giriş yazısında ‘‘ Kemalizm, Cumhuriyet’in ilk yıllarında, diğer rakip reformist yaklaşımlardan çok daha radikal bir dikey müdahale taraftarıdır’’

²⁴ Feroz Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Kaynak Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1996, s.166.

²⁵ O.Atalay, *Age..* s.94.

²⁶diyerek adı tam olarak belirtilmeyen milli bir din yaratılması idealiyle vatandaşların kıyafeti, dış görünüşü, yaşam tarzları, dinlediği müzik, konuştuğu dil ve her yönden jakoben bir gelenekle aynı süreci izlediğini belirtir. Mesut Yeğen de kaleme aldığı yazısında ‘‘Kemalizm, radikal bir sekülerizm, etnisist bir milliyetçilik ve kapsamlı-otoriter bir merkezîyetçiliğin bir şimdi göstereninde düğümlemesiyle mümkün olmuştur’’²⁷diyerek Kemalizm’in seküler, milliyetçi ve otoriter yönüne vurgu yapmıştır.

Ahmet Taner Kışlalı ise , ‘‘ Kemalist tek partinin görevi, toplumu çoğulcu bir demokrasiye hazırlamaktı. Tek partili sistem, olayların zorlamasıyla doğmuş, ama sürekli değil, sadece bir geçiş dönemi için öngörülmüştü.’’²⁸Diğer Kemalist Tek Partili sistemin dönemin olaylarının zorlamasıyla ortaya çıktığını ve demokrasiye geçiş için ara dönem olarak öngörüldüğünü belirtir. Tanıl Bora ise bu fikre katılmayarak ‘‘ 1931-1935 evresindeki gidiş, otoriter yönetimin totaliter bir istidat kazanmasıdır.’’²⁹Diğer Tek Parti döneminin otoriter yapısının olduğunu ve 1931-1935 arasında ise totaliter yapısının gittikçe arttığını belirtir.

1.2. Yeni İnsan ve Makbul Vatandaş

Cumhuriyetin ilanından sonra amaçlanan toplumsal dönüşüm sürecinde ‘‘yeni insan’’ tasarımlanmaya çalışıldı. Yeni kadın ve erkek kimlikleri kurgulanarak modern ve çağdaş Türk ailesi modeliyle yeni bir millet ve toplum yaratımına da odaklanıldı.³⁰ Bu toplum geleneksel zihniyet ve inanç sistemine bağlı kalan insanlardan değil modern ve çağdaş düşüncelere göre biçimlenmiş yeni bir insandan oluşacaktı.³¹ Öte yandan ‘‘yeni insan ve yeni toplum’’ inşa etme problemi Cumhuriyetten önce, Meşrutîyetin ilanı ile

²⁶ (ed.) Ahmet İnsel, *Age..* s.22.

²⁷ (ed.) A. İnsel, *Age..*, s.57-58.

²⁸ Kemalizm, *Laiklik ve Demokrasi*, Ahmet Taner Kışlalı, İmge Kitabevi, 7.Baskı, 2001, s.30-31.

²⁹ Tanıl Bora, *Cereyanlar*, İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2017, s.138-139.

³⁰ Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2014, s.206.

³¹ Vedat Nedim Tör, Faşizm, Nazizm ve Siyonizm öncelikli olarak hep insan inşa etme ve yetiştirme sorunu ele aldıklarını, bizim de onlar gibi düşünüp Cumhuriyetin yeni insanını inşa etmek için uğraşmamız gerektiğini belirtir. (Vedat Nedim Tör, *Kemalizmin Dramı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1980, s.20.)

başlamış, Cumhuriyetle beraber daha da hızlanmıştır.³² Hedef; modern, Batı normlarını benimsemiş ve bununla birlikte milliyetçi, inkılapçı ve laik vatandaşlardan oluşan bir toplum yaratmaktır.³³ Bu yeni toplumun ve yeni insanın yetiştirilmesine verilen önem eğitim ve okulun işlevini ve önemini de artırıyordu.³⁴ Okul artık yalnızca bir eğitim yuvası olarak kurgulanmayacak, Cumhuriyetin istediği ve inşa etmek istediği yeni insanı biçimlendiren yerler olarak yeni toplumu üreten laboratuvarlara dönüştürülecekti. Böylece okullar, ideolojik aygıtlar olarak işlev gördüler.³⁵ Böylece Cumhuriyet değerlerini yaşayan ve gelecek kuşaklara aktaran çocuklar yeni insanın inşa edilmesi için önemli bir sorumluluk olarak görülüyor, yeni insan en başta okulda yetişmeye başlıyordu.

Cumhuriyetin kurucu kadrolarının inşa etmek istediği yeni insan, yeni toplum modelinde toplumu oluşturan erkekler, kadınlar, çocuklar, gençler yeniden kurgulanarak yeni ve çağdaş Türk vatandaşı kimliği oluşturulmak isteniyordu. Yeni insanın içeride var olana uyumu beklenen bir çağdaşlık örneği olması isteniyordu.³⁶ Milli Mücadele yıllarında vatani kurtarmak için büyük gayretler gösteren erkekler yeni insan profiline uygundu.³⁷ Bu erkekler giyim-kuşamlarıyla, sözleriyle, davranışlarıyla, aldıkları eğitimle her yönden modern olmalıydılar. Modern erkek vurgusu Kemalist kadrolar tarafından sıklıkla vurgulanıyor ve örnek olarak da bizzat kurucu kadro ve Mustafa Kemal Paşa tarafından gösteriliyordu. Vatani ve devleti savaşarak kahramanca kurtaran erkekler modern Türk devletin kurucusu olarak kurgulanıyordu.

³² Cumhuriyetin ilanı süreciyle birlikte yeni nesil yetiştirme çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. (Mustafa Özodaşık, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950*, Çizgi Kitabevi, 1. Basım, 1999.

³³ Hülya Öztekin, "Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde 'İdeal Türk Çocuğu'nun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme", *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:6 Sayı:2, 2019, s.1251.

³⁴ Ayrıca inkılap dersleri ile de yeni neslin inkılap değerleriyle yetiştirilmesi isteniyordu. Bu konuda, Recep Peker şunları söylüyordu: "Her ulusun müşterek bir inanç sistemi olmalıdır. İşte üniversite ve yüksek tahsil gençleri için inkılap dersleriyle amaç edinilen şey, türk ana inaniş istikametini, sizlere aşlamak, sizlerin kafalarına yerleştirmektir." (Alıntıl原因. Onur Atalay, *Türk'e Tapmak*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.95.)

³⁵ Serap Yolcu Yavuz, *Cumhuriyet Misyonerleri*, Vakıfbank Kültür Yayınları, 1. Baskı, 2019, s.111.

³⁶ S.Sancar, *Age..* s.212-213.

³⁷ Ayşe Saraçgil, *Bukalemun Erkek*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2005, s.235-236.

1.2.1. Yeni Kadın

Fatmagül Berktaş'a göre, Cumhuriyeti kuran kurucu babalar ve erkekler kendi kontrolünde bir 'yeni kadın' modeli inşa etmek ve yeni koşullar altında bile değişmeyen bir şeyler olduğunu insanlara kanıtlamak üzere eski ataerkil ideolojiyi yeni koşullara uygun biçimde yeniden tasarlamak zorunda kalmıştır.³⁸ Bu yeni kadın, kurucu erkeklerin yanında yer alan siyasi aktörler olarak kurgulanmalarının yanında en önemli görevleri olarak yeni toplumun biyolojik kurucuları olarak görülüyordu. Kısacası Cumhuriyet'in modernlik projesinde kadınlar, önemli siyasi aktörler ya da sembolik piyonlar olarak algılanıyordu. Deniz Kandiyoti'ye göre, bu kadınlar, Cumhuriyet ile birlikte yeni bir kimlik kazanıyor eski kimliklerini unutmaları isteniyordu. İffetli ama kurtulmuş bir kadın kahraman olmaları isteniyordu.³⁹ Bu kadın kahraman, erkeğin yanına en çok yakışan kahraman kadın modeliydi. Bu yeni kadın toplumda kahraman erkeğiyle birlikte var olabilirdi fakat iffetini koruması koşuluyla.

Aslında milliyetçiliğin inşa ettiği yeni kadın, ideolojik gücünü, modern eğitim yoluyla kendini kültürel olarak geliştirme amacını, her kadın için kişisel bir hedef haline getirebilmesine borçluydu.⁴⁰ Kadın böylece kendini eğitim yoluyla kişisel olarak geliştirerek toplumda erkeklerin yanında özne olarak konumlandırabilecekti. Fakat toplumda özne olarak konumlanması düşünülen yeni kadın için erkeklerin ciddi endişeleri bulunuyordu. Yeni kadının erkeklerin belirlediği sınırlarda toplumda var olması isteniyordu. Erkekler tarafından her defasında kadınlara, Türk kadınlarına özel olan tevazu ve saygınlıklarını korumaları öğütleniyor, geleneklere aykırı ve halkın hassasiyetlerini rencide edici bir şekilde davranmaktan ve giyinmekten kaçınmaları gerektiği önemle anlatılıyordu.⁴¹ Uzun yıllar boyunca toplumsal hayatta görünür olarak fazlaca yer almayan ve yer aldığı zaman da erkeklerinin yanında yer alan kadınların Cumhuriyet ile birlikte özne olarak ortaya çıkıp özerk bir birey olarak toplumda çalışması ve yer alması söz konusu

³⁸ Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2010, s.150-151.

³⁹ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, Metis Yayınları, 4.Baskı, İstanbul, 2013, s.150.

⁴⁰ (drl.) Ayşe Gül Altınay, *Vatan, Millet, Kadınlar*, İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2013, s.118-119.

⁴¹ A.Saraçgil, *Age...*, s.247-248.

olunca kurucu erkeklerin bu konuda hassas davrandıkları ve belli şartlar altında kadınların toplumda görünür olabileceği belirtilmiş oluyordu. Bunun için de yeni çağdaş cumhuriyet kadını, yenilenmiş görüntüsünde işi abartmış Batılı kadının hoppalığını taklit etmemesi ve her zaman iffetini ve namusunu koruması için uyarılıyordu. Bu şartları ve erkekler tarafından konulan bu sınırları kabul ederek ancak yeni cumhuriyet kadınlarının toplumda yer alabileceği belirtiliyordu.⁴²

Yeni kadın toplumsal hayatta belli sınırlamalarla yer alması konusunda öne sürülen görüşlerin yanında en çok dönemin kaynaklarında bahsedilen konu kadınların sosyal hayatta çalışmaya başlamasıydı. Kadın sosyal hayatta iş hayatına atılıyor, erkeklerin pek karşılaşmadıkları bu durum, erkekleri endişelendiriyordu. Bu konuda asıl mesele kadınların cinselliklerini belli etmeyecek bir şekilde erkeklerle aynı ortamda nasıl çalışacağıydı. Aynı zamanda kadınların iş hayatında çalışması erkekleri ev hayatı ve çocuk yetiştirme konusunda da telaşlandırmıştı.⁴³ Kadınlar iş hayatına başladığı zamanda evin işleri, bakımı, temizliği, yemek yapımı, çocukların bakımı ve yetiştirilmesi konusunda sorunlar yaşanılacağı düşünülüyordu. Serpil Sancar'a göre, bu sebeple kadınlara çeşitli haklar verildiği, haklarının iyileştirildiği düşünülüyor, bazı sınırlamalar getirilerek kadınların kendilerine özgü olan annelik görevlerini ve aile işlerini unutmaması isteniyordu.⁴⁴ Kemalist inkılaplar ile kadını özgürleştirmeyi ya da kadın düşüncesinin ve kadın kimliğinin geliştirilmesine katkıda bulunmayı değil, Türk kadınlarının daha iyi eş ve anne olacak şekilde eğitim ve yeteneklerle donatarak bu kadınların cumhuriyetçi ataerkil düzene katkılarını artırmak amaçlamıştır.

⁴² Bu ideal kadın anlatımları dönemin gazetelerinde de sıklıkla karşımıza çıkar. İdeal kadın algısının dönemin dergilerine yansımalarına bir örnek olarak bkz. (Gülperi Mezkit Saban, "Erken Cumhuriyet Döneminde Gazete Müsabakaları Ve Reklamlarında Oluşturulmak İstenen Modern Kadın İdeali", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:1,Nisan 2021.)

⁴³ Cumhuriyet kadınlarının cinsiyetlerini belli etmeden topluma katılmaları dönemin resimlerinde de detaylı olarak çizilmiştir. Cumhuriyet kimliğinin oluşmasında kadın ve erkeklere verilen rollerin resimlerde yansımaları üzerine detaylı bilgi için bkz. (Aytül Papila, "Cumhuriyet Döneminin Türk Kimliğinin, Cumhuriyet İdeolojisinin Oluşturduğu (1923-1950) Yılları Arasında Üretilen Resimler Üzerinden Analizi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,16(1),2012.)

⁴⁴ S.Sancar, *Age...*, s.177.

Bu eğitim ve becerilerle donatılan kadına verilen eğitimin amacı, kadınlara şu özellikleri kazandırmaktı: Sorumluluk duygusu, düzenlilik, temizlik, tutumluluk, okuma-yazma, hesap-kitap ve sağlıkla ilgili yetenekleri, dış dünyanın yeni fiziksel ve ekonomik şartlarına uygun bir biçimde evi idare etme becerileri...⁴⁵ Görüldüğü gibi kadınlara verilen eğitimin amacı kadınların özerk ve özne olarak toplumda yer alması değil bazı sınırlamaları kabul ederek eğitim alması ve bu eğitim sayesinde iyi bir eş ve anne olarak toplumun geleceğini oluşturacak olan çocukları yetiştirmekti. Kadınlar, eğitilmiş ve vatansever insanlar olunca, çocuklarını da bilimle, irfanla ve sevgiyle besleyebilirlerdi.⁴⁶ Yani yeni kadının inşa edilen yeni erkeğin iyi bir eşi ve geleceğin toplumunu inşa edecek yeni çocuğun iyi birer annesi olması isteniyordu. Bunun için yeni kadının bu konularda iyi eğitilmiş olması ve bu eğitim sayesinde iyi yetiştirilmiş, sağlıklı çocuklar yetiştirmesi bekleniyordu. Fatmagül Berktaş'a göre, her şartta kadının anne ve sadık eş olarak, kendi başına ve kendisi için yaşayan bir varlık olarak değil, erkeğe göre davranan bir varlık olarak olması isteniyordu.⁴⁷ Bu kurguda kadının en büyük görevi, iyi bir anne olmasıdır. Dönemin kaynaklarında bu konu ile ilgili birçok yazı bulunmaktadır. Falih Rıfkı Atay ünlü yazısında " Kadının başlıca işi evidir. Evden artabilen kadındır ki dışarıda işini arayabilir." diyerek kadının ilk ve asli görevinin annelik olduğunu ve bunu başardıktan sonra diğer işlerine zaman ayırabileceğini belirtir.⁴⁸

Bu yeni kadının annelik görevini iyi yapması ve daha sonra sosyal hayatta ve iş hayatında erkeğin her zaman yardımcısı, hayat arkadaşı ve ortağı olması isteniyordu. Bu kurguda iyi kadın ve kötü kadın ayırımına da gidiliyordu. İyi kadın anlatılırken karşısına yerleştirilen kötü kadın algısıyla birlikte anlatılıyordu. İyi kadın dönemin siyasetçilerine, düşünürlerine ve yazarlarına göre fedakâr eş ve annedir; iyiliğinin gerçek nedeni de, doğaya aykırı davranmamasıdır. Kötü kadın ise, doğaya aykırı davranarak analık rolünü reddeden, çapkınlık yapan, kötü, haz peşinde koşan ama bununla birlikte de gizemli ve çekici fettan kadındır.⁴⁹ Burada anneliğin kadının fıtratında bulunduğunu ve asıl doğasının

⁴⁵ (drl.) A.G.Altınay, *Age..*, s.119-120.

⁴⁶ (drl.) A.G.Altınay, *Age..*, s.162.

⁴⁷ F.Berktaş, *Age..*, s.157.

⁴⁸ Falih Rıfkı Atay, "Hom Tekniği", *Hakimiyet-i Milliye*, 18 Haziran 1932.

⁴⁹ F.Berktaş, *Age..*, s.160.

annelik olduğu belirtilerek iyi kadının ilk vazifesinin fitratından gelen asli önceliğe önem vererek iyi bir annelik yapmasıdır. Burada iyi bir annelik rolü zor kazanılan bir devletin varlığının bir daha tehlikeye düşmemesi için yeni yetiştirilecek çocukların iyi bir annelik sayesinde donanımlı yetişerek ülkeyi hedeflenen çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkaracak olan çocuğun eğitilmesine verilen önemde yatmaktadır. Bu sebeple ahlaklı ve iyi bir anne olmak kadınların vatani ve toplumsal bir görevidir. Bu toplumsal görevin bilincinde olarak çocuk yetiştiren anne olarak kadın iyi bir kadın, bu toplumsal görevin bilincinde olmayıp hem fitratına uygun davranmayan hem de toplumsal görevini iyi bir şekilde yerine getirip annelik görevini yapmayan kadın kötü kadın olarak tasarlanır.

Türk kadını, vatanın çocuklarının eğiticisi ve yetiştiricisi, gerektiğinde mücadele edip savaşı, aktif, ama püriten dışı cinsel ahlakın görünür bir örneği, gerektiğinde vatani ve ailesi için fedakârlık yapan ama bununla birlikte itaatkâr ve sessiz kadın niteliklerini çelişkisiz bir şekilde kendinde bir arada barındırması gereken bir kadın imgesidir⁵⁰ Bu kadın imgesi hem güçlü, kuvvetli savaş ve zor zamanlarda erkeklerin yanında savaşabilen, vatani için canını seve seve verebilen ama barış zamanlarında ise ülkesi için çalışmaya devam eden, ülkesi için eğitimli ve güçlü çocuklar yetiştiren evin bakımı konusunda kocasına itaatkâr olan ideal bir kadındır. Bu ideal kadın evde itaatkâr olduğu gibi toplumsal hayatta ve iş hayatında da itaatkâr olacak ve dişiliğini belli etmeyecekti. Çağdaş kadın, daha önce hiç görülmedik bir şekilde, kamusal alanda rahatsız edilmeden ya da tacize maruz kalmadan çalışmasını sağlayacak yeni bir semboller ve kalıplar dizisi kurmak zorunda kaldı. Kadının, iş hayatında dişiliğini gölgede bırakacak ve cinsiyetini öne çıkarmayarak adeta cinsiyetsiz bir şekilde iş hayatına atılması isteniyordu. Kadınların dişiliğini ve cinsiyetini ön plana çıkaran yüz hatları, kılık ve kıyafeti geri plana atılarak adeta cinsiyetsizleştiren yüz hatları, saç şekilleri ve kılık kıyafet tercih etmeleri isteniyordu.

İnşa edilmek istenen yeni kadın profili dönemin yazılarında görüldüğü gibi dönemin kadın dergilerinde ve o dönemde çizilen resimlerde de resmedilerek anlatılmıştır. Çizilen

⁵⁰ S.Sancar, *Age...*, s.194.

resimlerde de ideal bir kadın anlayışı resmedilmiştir. Bu resmedilen kadın, kurucu erkeklerin istediği kadın profiliyle uygunluk göstermektedir. Dönemin resimlerinde de kamusal alanda aktif, çağdaş anne ve eş kadın modeli çizilmiştir.⁵¹ Bu modern anne-eş kadın imajı yeni kadının örneği ve modernleşmenin görünür simgesi olarak kurgulanmıştır. Kadınların peçesiz bir şekilde modern görünümlü olarak giyinmeleri, piyano çalmaları, dans etmeleri, Cumhuriyet rejimin modernliğine işaret olarak yorumlanmıştır.⁵²

Aynı durum erken cumhuriyet dönemi kadın dergilerinde de görülmektedir. Dönemin kadın dergilerinde anlatılan ve resmedilen kadın imajı kurucu erkeklerin kurguladığı kadın imajıyla uygunluk göstermektedir. Esra Işık'a göre, Tek Parti dönemi kadın dergilerinde dış görünüşü ile batılı, eğitimi ile çağın şartlarına uyum sağlayabilen, üretken ama aynı zamanda da geleneksel rolleri içselleştirmiş ve bu rolleri yerine getirme yeteneğine ve becerisine sahip bir kadın anlayışı mevcuttur.⁵³ Görüldüğü üzere erken cumhuriyet döneminde her alanda ve yazında yeni erkek, yeni kadın, yeni çocuk, yeni gençlik ve yeni vatandaş yetiştirmek için ortak bir seferberliğe çıkıldığı ve her alanda (gazete, dergi, kitap, ders kitapları, resim, müzik, şiir vb.) ortak bir yeni insan ve yeni toplum inşası için eserler kaleme alındığı görülmektedir.

Bu konu hakkında çalışmalar kaleme alan Zafer Toprak, o dönemde Magazin mecmuasında ilginç bir kamuoyu yoklaması yapıldığını belirterek, okurlara ideal erkek ve ideal kadın tiplerinin sunulmaya çalışıldığını anlatır. ‘‘ Leyla Hanım’ı kim alacak?, Gelinlik Kız Leyla’yı tanıyalım. Hangi kızla evlenmeli?’’⁵⁴ gibi haftalık sorularla okuyucuya ideal cumhuriyet kadını, erkeği, gelin ve damat tipleri anlatılmıştır. Dergide yapılan oylamada en çok oyu Mediha Hanım almıştı.⁵⁵ Dergide oylamaların yapıldığı bu yıllarda atılgan, şövalye ruhlu Cumhuriyet erkeği çok da kadın-erkek eşitliğine taraftar değildi. Kendini

⁵¹ Eser Ergönül, Bayram Koca, ‘‘Erken Cumhuriyet Dönemi Resimlerinde Kadın İmgesi: Modernleşme ve Milliyetçilik’’, *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, Cilt:10 Sayı:20, 2017, s.781.

⁵² E.Ergönül, B.Koca, *Aqm.*, s.781.

⁵³ Esra Işık, ‘‘Erken Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergilerinde Kadın İmajı: Ev Kadını Dergisi Örneği’’, *Folklor/ Edebiyat*, 27 Sayı 106-ek, 2021, s.226.

⁵⁴ Zafer Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, , 2016, s.296-297.

⁵⁵ Z.Toprak, *Age.*, s.337-338.

güçlü hissedebilmek için kurtaracağı ve kendisine muhtaç olacak kadını arıyordu.⁵⁶ Bu kadın eve kapanmayı tercih edebilen, piyano çalan, kalbinde hiç aşk yaşamamış bir Türk kızıydı.

Dönemin bütün yazılı ve görsel kaynaklarında aynı kadın imajı temsil edilerek eserlere yansıtılmıştır. Bu cumhuriyet kadını algısı, vatanına, toplumuna, milletine faydalı olmaya çalışan, siyasi alanda erkeklerle beraber yer alan, buna karşın müşfikliğinden asla taviz vermeyen, ağırbaşlı, arkadaş ve dost, vatanın anası, halkçı kadın tipidir.⁵⁷ Bu halkçı, modern kadın hem modern kıyafetler giyecek, kendini yetiştirmek için iyi bir eğitim alacak, mesleğinin vermiş olduğu görev ve sorumlulukları yerine getirecek, aynı zamanda hem kamusal alanda erkeklerle eşit olacak, hem de özel alanda iyi bir eş ve iyi bir anne olacak⁵⁸ yeni Cumhuriyet kadınıdır. Bu idealize edilen Kemalist kadınlar ulaşılması istenen medeniyet ile millet ve vatandaş arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışan, kurtaran ve kurtarılan Anadolu kadınıdır.⁵⁹ Nilüfer Göle'ye göre, bu kadın geçmiş zamanlarda eve kapatılan, okula gitmeyen, cahil kadın değil fakat köklerinden kopan, serbest davranışlarıyla erkeklerde tehlike ve korku uyandıran çağdaş kadın da değildi. Bunlar hem donanımlı, eğitilmiş ve okumuş, hem de milli değerlere bağlı modernleşmiş, namus ve iffet konusunda çok titiz olan, ahlakı sağlam kadınlardı.⁶⁰

⁵⁶ Z.Toprak, *Age..*, s.337-338.

⁵⁷ Ayşe Gelgeç Bakacak, "Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:44, 2009, s.636.

⁵⁸ Merve Akgül, "1930'lu Yılların Türkiye'sinde Basılı Reklamlarda Modern Kadın İmgesinin Temsili: Cumhuriyet Dergisi Örneği", *The Turkish Online Journal Of Design, Art and Communication*, Cilt:7 Sayı:4, 2017, s.669.

⁵⁹ Nilüfer Göle, *Modern Mahrem*, Metis Yayınları, 14.Baskı, 2019, s.95.

⁶⁰ N.Göle, *Age..* s.102.

1.2.2. Yeni Çocuk

Çağdaş düşüncede toplumu inşa etmek için aileyi düzenleme aracı olarak kullanma düşüncesinin temelinde kurgulanmak istenen gelecekteki toplumun bir nüvesi olan çocukları küçük yaşta biçimlendirme ve şekillendirme düşüncesi vardır.⁶¹ Bu fikir sayesinde hem aile hem de bütün toplumu şekillendirme fırsatı oluşacaktır. Çocuklar hakkında bir gelecek kurgusu, ister istemez, toplumun tamamı için tasarlanan bir gelecek kurgusudur.⁶² Bu sebeple kurucu iktidar, çocukların eğitime ve yetiştirilmesine çok önem veriyordu. Yeni kadının inşasında kadınların iş hayatına ve sosyal hayata atılması konusunda en büyük sorun geleceği kurgulayacak olan çocukların bakımıydı. Kadınlar eğer iş hayatına yoğunlaşırsa çocukların iyi eğitimi ve bakımının nasıl sağlanacağı tartışılıyordu. Bu duruma çözüm olarak kadına asli görevini – eş ve anne olarak – unutmaması gerektiği ve bu görevi yerine getirdikten sonra iş hayatına atılabileceği her fırsatta vurgulanıyordu. Yeni erkek ve yeni kadın gibi yeni bir çocuk modeli de kurgulayan cumhuriyet yöneticileri ve aydınları, yeni ideal çocuk tipini de belirlemiş oldular.⁶³ Bu ideal çocuk tipinin şekillendirilmesinde örgün eğitim, yazılı ve görsel basın ve kitle iletişim araçları kullanıldı.

İdeal çocuk tipinin ve özelliklerinin dönemin çocuk dergilerinde sıklıkla anlatıldığı görülmektedir.⁶⁴ Bu dergilerde hem yazılı hem de görsel olarak çocukların sahip olması gereken özellikler anlatılmış ve örnek resimlerle ideal Türk çocuğu resmedilmiştir. Öncelikle bu dergilerde çocuklar, Cumhuriyet'in belirlenen değerleri çerçevesinde Kemalist öğretilere bağlı, Atatürk ilke ve inkılaplarını bilen, çağdaş, çalışkan, tutumlu, azimli, ahlaklı, iyi kalpli, insanlara yardım eden, bireye, kendi toplumuna ve doğaya saygılı davranan, milliyetçi duyguları yüksek, cesur, kahraman, savaşçı ve vatansever bir vatandaş

⁶¹ S.Sancar, *Age.*,198.

⁶² Alev Sınar Çılgın, "Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gülbüz Türk Çocuğu", *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:6, , 2004, s.97.

⁶³ F.S.Şirin, *Ağm.* s.1278-1279.

⁶⁴ Dönemin Cumhuriyet Çocuğu dergisinde ideal Türk çocuğu detaylı bir şekilde anlatılmış, ideal Türk çocuğunun sahip olması gereken özelliklerle ilgili hikayelere sıklıkla yer verilmiştir. İdeal Türk çocuğunun dönemin dergilerinde anlatılmasına bir örnek olarak bkz. (Alev Sınar Uğurlu, "Cumhuriyeti Yükseltecek Ve Yaşatacak Neslin Yetiştirilmesinde Süreli Yayınların Katkısı: Cumhuriyet Çocuğu Dergisi Örneği", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 22,Sayı:41,2021.)

olarak temsil edilmiştir.⁶⁵ Görüldüğü gibi yeni erkek ve yeni kadın inşa edilirken vurgulanan bütün değerler yeni çocuk inşa edilirken de vurgulanmaktadır.

Öncelikle yeni çocuğun geleneksel düşüncelerle değil yeni Kemalist düşüncelerle ve inkılaplara bağlı bir şekilde yetiştirilmesi istenmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için önce anne ve babanın yani yeni erkek ve kadının Kemalist düşüncelerle yetiştirilmesi gerekmekte daha sonra ise evde annenin küçük yaştan itibaren çocuğuna eğitim vererek bu düşüncelerle çocuğunu yetiştirmesi istenmektedir. İdeal Türk çocuğu ilk eğitimini ailede aldıktan sonra yine İdeal Türk Öğretmeni tarafından aynı çizgide ve düşüncede eğitim almaya devam etmesi istenmektedir. Bu amaçla idealize edilmiş Türk kadın ve erkek öğretmen tipleri de dönemin eserlerinde sıklıkla yansıtılmıştır.⁶⁶ İdeal Türk çocuğunu anlatan dergilerde aynı zamanda sağlığına dikkat eden ve iyi beslenen, temizlik konusunda özenli, bakımlı, düzenli olarak spor yapan, açık havada vakit geçirmeyi seven ve açık havada sıklıkla vakit geçiren, kamplara katılan çocuklar olumlanmıştır.⁶⁷ İdeal Türk çocuğunun güçlü, kuvvetli, sağlıklı ve gülbüz çocuklar olması istenmiştir. Savaşın zorlu mücadelesini bizzat yaşayan kurucu kadrolar ve dönemin komutanları geleceğin çocuklarını da güçlü bir ordunun, sağlıklı ve sağlam bir milletin geleceği ve teminatı olarak görmüşlerdir.

Dergilerde anlatılan ideal Cumhuriyet çocuğunun en önemli özelliklerinden birisi de çalışkanlıktır.⁶⁸ Milli mücadeleden yeni ayrılan ve yıkık bir ülkenin yeniden hızlı bir şekilde toparlanarak güçlü ve çağdaş bir devlet olabilmesi için en önemli konunun çalışkanlık olduğunu ve çocukların küçük yaştan itibaren çalışkan olmaya yönlendirildiği görülür. Çalışkanlık sadece çocukların değil ülkenin de geleceği için en önemli özelliklerden biri olarak görülmüş, eğitimde, sporda, sanatta, bilimde ve her konuda daha

⁶⁵ H.Öztekin, *Agm.*, s.1252.

⁶⁶ İdeal Türk çocukları anne ve babadan eğitim aldıktan sonra okulda da inkılap ideolojisinden geçirilir. Çocukların bu ideolojiyi küçük yaştan itibaren okulda öğrenmeleri, sürekli okuyup tekrarlatarak içselleştirmeleri için andımız metni hazırlanır ve okullarda okutulur. Bu metni dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip, 1933 yılında kaleme almıştır. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. (Sadık Kartal, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Eğitim İdeolojisi Ve Andımız Metni”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6,Sayı: 12,2019.)

⁶⁷ H.Öztekin, *Agm.*,s.1252.

⁶⁸ H.Öztekin, *Agm.*, s.1238.

ileriye giden bir Türkiye'nin ancak çalışkan insanların yetiştirilmesiyle mümkün olacağı düşünülmüştür.İdeal Cumhuriyet çocuğundan istenen ve beklenen davranış biçimlerinden ve özelliklerden biri de tutumlu olmaktır.⁶⁹ Tutumlu olmak dönemin en sıklıkla kullanılan özelliklerinden biridir. Bunun en önemli sebebi ağır ve zorlu bir savaştan çıkmış olması ve ekonomik olarak sıkıntılı günlerin yaşanıyor olmasıydı. Üst üste yaşanan savaşlar hem çalışacak işgücünü azaltmış, hem de savaş için çok para harcanmıştı. Savaşın bitmesinden sonra ise ekonomik olarak ayağa kaldırılması gereken bir ülke vardı. Bu zorlu süreçte insanların ve çocukların sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri tutumlu olmaktı.

İdeal Cumhuriyet çocuğundan beklenen bir diğer özellik de yardımseverliktir.⁷⁰ Dönemin dergilerinde çocuklar için anlatılan hikâyelerde yardımseverlik üzerine çok fazla durulmuştur. Türk'ün Türk'e yardım etmesi ve bir işi birlikte başarma duygusu sıklıkla anlatılarak toplum olarak birlikte çalışarak ve yardımlaşarak işbirliği içinde topyekûn kalkınmanın ve ilerlemenin sağlanacağı küçük yaştan itibaren çocuklara anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca dergilerde anlatılan çocukların kalbi, Atatürk sevgisi, ilgisi ve hayranlığıyla dolup taşmaktadır.⁷¹Çocukların küçük yaştan itibaren ülkenin kurucusu ve kurtarıcısını tanıyarak ve severek büyümeleri istenmiş, milli bayramlarda Atatürk sevgisi çocuklara aktarılmaya çalışılmıştır. Yol gösterici olarak Atatürk'ün çocuklara küçük yaştan itibaren anlatıldığı, Atatürk'ü sevmek demenin inkılapları sevmek ve ona bağlı olarak yaşamak demek olduğu sıklıkla vurgulanmıştır.Dönemin çocuk dergilerinde çalışkanlık, tutumluluk, yardımseverlik, Atatürk sevgisi gibi duygusal ve ruhsal konuların yanında bedensel konular ve beden sağlığı konusunda da çokça vurgu yapılmıştır. Bu yazılarda çocukların vücut sağlığı ve ruh sağlığı konusunda doktorlar tarafından kaleme alınan yazılara yer verilmiştir. Çocuğun sağlığına dikkat etmesi ve sağlıklı beslenmesi için iyi gıda alması, çocukların sıklıkla açık havaya çıkartılması, çocukların küçük yaştan itibaren oyun ve jimnastiğe mutlaka zaman ayırması, kendi temizliğine ve kıyafetlerine özen göstermesi, evde küçük yaşta şımartılmaması, ona anne ve baba olarak sevgi ve şefkatle yaklaşp sert muamele edilmemesi, ailesinin çocuğa davranışlarıyla örnek olması, suç işlemekten

⁶⁹ H.Öztekin, *Agm.* s.1239.

⁷⁰ H.Öztekin, *Agm.* s.1240.

⁷¹ H.Öztekin, *Agm.* s.1246.

korunması, çocuğun küçük yaştan itibaren cinsel eğitiminde bilinçli olunması, hasta çocuğun bakımı üzerinde sıklıkla durulan konulardır.⁷²

Görüldüğü üzere dergilerde İdeal Türk çocuğunun nasıl olması ve yetiştirilmesi gerektiği detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Sadece çocuğun karakter özellikleri değil, nasıl giyinmesi, nasıl beslenmesi, sağlığı, spor yapması, cinsellik eğitimi, ebeveynin çocuklara yaklaşımı vb. gibi birçok konu dönemin çocuk dergilerinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu durum dönemin siyasetçilerinin, aydınlarının ve yazarlarının geleceğin ülkesini inşa edecek olan çocuklara verdikleri önemin ve değerın büyüklüğünü göstermektedir. Çocuk yetiştirme ve İdeal Türk Çocuğunun inşa edilmesi konusunda seferberlik ilan edilmiş gibi görülmektedir.

Tek Parti Döneminde ideal Türk çocuğunun anlatılmasında ve aktarılmasında kullanılan bir diğer kaynak da dönemin kıraat kitaplarıydı. Kıraat kitapları, Cumhuriyetin kendi ideolojisine uygun bir vatandaş inşa etme idealinin pedagojik vasıtalarından biriydi.⁷³ Cumhuriyet'in ilk kıraat kitaplarından biri olan ve 1925 yılında ilkokul birinci sınıflar için yazılan bir kıraat kitabında ideal cumhuriyet öğrencisinin düzenli yaşamaya dikkat etmesi, temiz ve bakımlı olması ve sağlıklı beslenmesinin önemi anlatılmıştır.⁷⁴ Aynı zamanda tek parti döneminde yazılan kıraat kitaplarında çocukların tembellikten sakınarak çok çalışması gerektiği, alın terinin küçük yaştan itibaren çok önemli olduğunun öğretilmesi, memleket için çok çalışmak, tutumlu ve iktisatlı olmak, ahlaklı ve terbiyeli olmak gibi özelliklere çoğunlukla vurgu yapılarak bu özellikler hikâyelerle çocuklara anlatılmaya çalışılmıştır.⁷⁵

⁷² A.Sınar Çılğın, *Agm.* s.101-102.

⁷³ Mustafa Müjdecı, Cem Karakılıç, "Kıraat Kitaplarında Cumhuriyet Vatandaşı ve Yeni Türkiye (1923-1938)", *Turkish Studies*, Volume 9/4, 2014, s.817.

⁷⁴ M.Müjdecı,C.Karakılıç, *Agm.* s.820-821.

⁷⁵ M.Müjdecı,C.Karakılıç, *Agm.* s.820-821.

1.2.3. Yeni Gençlik

İnşa edilen yeni kadın ve yeni erkeğin evlenmesiyle kurulacak olan ailede dünyaya gelecek yeni çocuk, kurucu kadroların ve aydınların istediği şekilde ve cumhuriyet değerleriyle yetiştirilecekti. Yetiştirilecek bu yeni çocuklar büyüyecek ve istenen yeni gençliği ve yeni Türk vatandaşlığını oluşturacaktı. Çocuğa verilen önemin asıl nedeni buydu. Yeni çocuklar küçük yaşta iyi bir şekilde eğitilmeli, gelecekte çağdaş uygarlık düzeyini aşma hedefine ulaşacak ve geleceği inşa edecek yeni Türk gençliğini oluşturmalıydı. Bu sebeple Cumhuriyet de gençliği, inşa etmek istediği yeni toplumun ve ideolojinin modeli ve simgesi olarak belirlenmiştir.⁷⁶ Gençliğe Hitabe’de de Mustafa Kemal Atatürk hayal edilen ve yetiştirilmesi istenen gençliğe sıklıkla vurgu yapmıştır. Bu gençlik, siyasal iktidarın isteklerinden ve hayallerinden yola çıkılarak biçimlendirilmeye çalışılmıştır.⁷⁷

İnşa edilmeye çalışılan bu gençlik kendi haline bırakılmayacak kadar önemli görülür. Ülkenin geleceği ve lokomotifi olacak kesim gençliğin olduğu düşünülmüştür. Gençlik; yeni kadın, yeni erkek ve yeni çocuğun inşa edilmek istenmesinin temel sebebini oluşturur. Gençlik döngünün tam ortasında bulunur. O da büyüyecek kadın ve erkek olarak aile kuracak ve çocuk yetiştirecekti. Bu sebeple inkılapçı gençlik bir an önce yaratılmalıydı. Hıfzı Oğuz, inkılapçı gençlik konusunda Çığır dergisinde şunları yazmıştı:

“ Büyük Yarın’a en kısa yoldan emniyetle varmak için, inkılapçı bir gençlik yaratmalı; ve bu inkılapçı gençliğin kafa, kalp, iymen ve ihtiraslarını müşterek bir ideal içinde birleştirmeliyiz.”⁷⁸

Hıfzı Oğuz’un sözlerinden de anlaşılacağı üzere çağdaş uygarlık seviyesi ile ülkenin bulunduğu durum arasında ciddi bir mesafe bulunduğu, bu mesafenin hızlı bir şekilde

⁷⁶ Esra Dicle Başbuğ, *Resmi İdeoloji Sahnede*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2013, s.106.

⁷⁷ S.Yolcu Yavuz, *Age..*, s.44.

⁷⁸ Hıfzı Oğuz, “Gençlik”, *Çığır Dergisi*, Sayı:1, İstanbul, 1933, s.6.

kapatılması için inkılapçı bir gençliğin yaratılması gerektiği ve bu gençliğin kalp, kafa ve beden olarak bütün yönleriyle enerjilerini de iyi bir şekilde yöneterek inkılabın ve ülkenin yüceltilmesi ve ilerletilmesi konusunda tek bir hedefe doğru ideal birlikteliğinin gençlere kazandırılması gerektiği anlatılır. İdeal gençliğin özelliklerine de vurgu yapılarak anlatılır. İdeal cumhuriyetin genç kuşağı, bu memleket için canlarını feda eden atalarına, onları dünyaya getiren ailelerine, Kemalist inkılaplar ve ilkeler doğrultusunda onları aydınlattıkları için öğretmenlerine, iç ve dış düşmanlara karşı canlarını korudukları için askerlere ve devlete borçlu ve minnet altında olmalıdır.⁷⁹ Ayrıca bu Türk gençliğinin, dönemin tiyatro oyunlarında anlatıldığı gibi bilimin kurtarıcılığına ve rehberliğine inanmış, kendisini hurafelerden kurtarmış, bilimle ilgilenen, vatanın ne zor şartlar altında kazanıldığını bilen, cumhuriyetin kimlere karşı ne koşullarda kurulduğunun bilincinde olan, inkılaplara sahip çıkan, sevdiği Ata'sına gönülden bağlı, vatani için çok çalışan, çalışkan, fedakâr, giyim kuşamıyla, modern hayatın adab-ı muaşeret kurallarına gösterdiği uyumla, milli ve evrensel değerleri kendi kimliğinde içselleştirecek bir bilinçle ve tüm gücüyle devletine, vatanına ve milletine hizmet edecek yurttaşlar olmaları istenir.⁸⁰

Ayrıca bu gençlerin, giyim kuşamlarına ve davranışlarına da sıklıkla vurgu yapılmıştır. Boynuna boyunbağı takmak, bıyıklarını düzenli olarak kesmek, sıklıkla tiyatroya gitmek, yemeğini çatalla yemek, düzenli olarak jimnastik yapmak, karı koca kol kola sokakta yürümek, balolarda birlikte dans etmek, birbirleriyle tokalaşmak, sokakta kılık kıyafetine dikkat etmek ve şapka giymek, yazıya soldan başlamak ideal Cumhuriyet insanının ve gençliğinin özellikleri olarak anlatılmıştır.⁸¹ Bütün bu özellikleri kendinde barındıracak olan ve inkılaplarla ve çağdaşlaşmayla politik özneye dönüştürülen gençlik, artık yeni yurttaş kimliğine uygun bir şekilde tasarlanabilecek bir nesne haline gelir.⁸² Yeni vatandaş; yeni kadın, yeni erkek, yeni çocuk ve yeni gençliğin toplumda aktif olarak görünen yüzü ve bütün inşaların beklenen sonucudur. Bu sebeptendir ki Tek parti döneminin hakim olduğu 1930'lu yıllar, devlet eksenli militan bir vatandaşlık düşüncesinin okul

⁷⁹ F.Şirin, *Agm.* s.1282.

⁸⁰ E.D.Başbuğ, *Age.* s.120.

⁸¹ N.Göle, *Age.* s.89.

⁸² S.Yolcu Yavuz, *Age.* s.10-11.

aracılığıyla yaygınlaştırılması amacına hız verildiği bir süreç olarak ortaya çıkar.⁸³ Bu vatandaş, bütün istenilen özellikleri kendinde barındıracak olan makbul vatandaşdır. Tek parti döneminden ulus devletin konsolidasyon zamanına dek "okul"da vatandaş eğitimi, Yurt Bilgisi ders kitaplarında yer aldığı şekliyle ikili bir amaca yönelik olmuştur. Cumhuriyet'in "makbul" vatandaş profili, iki ana çerçeve üzerinde, bir yandan "medenilik", diğer yandan vatanseverlik çerçevesi üzerinde inşa edilmek istenmiştir. Medeni ve vatansever vatandaşın düşüncelerinin ve davranışlarının arka planına egemen olan özellik ise, cumhuriyetçi ve laik bir ahlak anlayışı olmuştur.⁸⁴

⁸³ Füsun Üstel, *Makbul Vatandaşın Peşinde*, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2008, s.132.

⁸⁴ F.Üstel, *Age..* s.175.

İKİNCİ BÖLÜM

TEK PARTİ DÖNEMİNDE EDEBÎ ESERLERDE CUMHURİYETİN “YENİ İNSAN” İMGELERİ

2.1. Yeni İnsanın İnşasında Yeni Edebiyat

Gregory Jusdanis, “Bir milletin millet olabilmesi için iki şeye ihtiyaç vardır: Sınırlarını genişletmek ve kendi edebiyatını yaratmak” demiştir.⁸⁵ Cumhuriyeti kuran kadrolar devleti kurtardıktan sonra sınırlarını genişletmeyi düşünmediler yurttan sulh cihanda sulh politikasını benimsediler fakat kurucu kadrolar devletin tekrar işgal günlerine geri dönmemesi için var olan sınırların korunmasını ve yeni insanın inşa edilmesini önemli gördüler. Bunun için yeni bir toplum, ulus/millet ve insan inşa etmeye koyuldular. Bu amaca destek olmak için de dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi edebiyatı inkılabın hizmetine almanın en doğru yol olduğunu düşündüler.⁸⁶ Makbul vatandaşın inkılabın yeni değerleri ile donanmış olması isteniyor, makbul edebiyattan da bu yeni insanı anlatması bekleniyordu.⁸⁷ Bu makbul edebiyatın inşa edilmesi için de birçok şair ve yazar yazdıkları eserlerde vatandaşlara inkılabın yeni değerlerini benimsetmeye çalışmış devlet de bu konuda yazarlara, gazeteci ve aydınlara destek vermiş ve onların bazı eserlerini sahneleyerek yeni devletin ve rejimin prensiplerinin yerleşmesi için sanat eserlerini kullanmıştır.⁸⁸

Edebiyatın inkılapların ve cumhuriyet ideolojisinin hizmetinde olması ve inkılapçı sanatın önemine yönelik dönemin gazete ve dergilerinde birçok yazı yazılmıştır.⁸⁹ Bu

⁸⁵ Gregory Jusdanis, *Gecikmiş Modernlik*, Metis Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1998, s.76.

⁸⁶ Bu yolda kendilerine gönüllü destek olan ve eserler yazan yazarlar ve şairleri desteklediler, korudular, eserlerini bastırmalarında maddi destek sağladılar ve resmi edebiyat ders kitaplarında da bu yazar ve şairlere öncelik verdiler. Bu kurulan edebiyat kanonu hakkında detaylı bilgi için bkz. (Turgay Anar, “Türk Edebiyatında Edebiyat Kanonu: Kanon, Kanona Girmek ve Kanona Müdahale”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1, 2013.)

⁸⁷ Yalçın Armağan, *İmkânsız Özerklik*, İletişim Yayınları, 4.Baskı, İstanbul, 2017, s.72-73.

⁸⁸ Selçuk Çıkla, *Türkiye’de Rejim ve Edebiyat*, Kitabevi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2021, s.19.

⁸⁹ Edebiyatın inkılabın hizmetinde olması gerektiği edebi eserlerde ve ders kitaplarında da vurgulanmıştır. Döneminde ve sonrasında resmi edebiyat kanonu tartışmaları yapılmış, okul ders kitaplarına seçilen metinlerin kanonik eserler olduğu ve yazarlarında resmi edebiyat kanonuna dahil olan yazarlardan seçildiği vurgulanmıştır. Edebiyat ders kitaplarında resmi

yazılara örnek olarak İsmail Baltacıoğlu, Yeni Adam Dergisinde yazdığı ‘‘ Teşkilatsız Edebiyat’’ yazısında şunları söylemiştir:

‘‘Madem edebiyat bir vakıdır ve yaşamaya devam etmektedir, devletimiz rejim adına edebiyat adamına elini uzatma, isteyeceğini istemelidir. Bu açıdan sanatkar hür değildir, istediğini yapıp edemez. Sanatın inkılabın arzularına boyun eğmesi bir zarurettir.’’⁹⁰

Sadri Ertem de sanat akımları ile sanat eserlerinde uygulanan propagandaları anlattığı ‘‘ İnkılapçı Sanat, Geri Sanat’’ yazısında şöyle demektedir:

‘‘..... Romantik sanat propaganda yapmaz mıydı; realist sanat hakikat ve şe’niyet diye bir yol tutmamış mıydı? Sembolizmde sanatkar bizzat kendisinin, kendi görüşlerinin ve nihayet ferdin ve fertçiliğin propagandasını yapmıyor muydu? En boş sanatkarı alın, onda bile inandığı bir fikrin ifadesi vardır.’’⁹¹

Sadri Ertem yukarıdaki yazısında Cumhuriyetin de inkılapları halka anlatmak için edebiyatı bir propaganda aracı olarak kullanmasının gayet meşru bir sebep olduğunu anlatmaya çalışır.⁹² Hüseyin Rahmi de döneminde yazdığı bir yazıda inkılap edebiyatı hakkında şunları söylemiştir:

‘‘ İnkılap edebiyatı, bizde mazinin karanlığını yırtarak ufuktan sökmeye başlayan bir güneşe benzer... Türk edebiyatının istikbalini iyi görüyorum. Ve bu mazinin işleriyle kararmamış gençlerin yepyeni temiz dimağlarının faaliyetlerinden bekliyoruz.’’⁹³

edebiyat kanonu hakkında detaylı bilgi için bkz. Elif Baki,*Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanonu*, ,Libra Yayıncılık,2.Baskı,2016.

⁹⁰ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, ‘‘Teşkilatsız Edebiyat’’, *Yeni Adam*, Sayı:119, 1936, s.2.

⁹¹ Sadri Ertem, ‘‘İnkılapçı Sanat, Geri Sanat’’, *Varlık*, 1.Baskı, Cilt:1 Sayı:4, 1 Eylül 1933, s.50.

⁹² Mustafa Kemal de edebiyatın halka inkılapları anlatmak için bir araç olabileceğini ve devrimleri halka benimsetme ve sevdirmek için edebiyattan mutlaka yararlanılması gerektiğini, edebiyatçıların bu konuda destek olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. (Sadi Borak, *Atatürk ve Edebiyat*, ,Kaynak Yayınları,2.Baskı,1998,s.142-143.)

⁹³ Hüseyin Rahmi, ‘‘Hüseyin Rahmi Beyefendinin Edebiyat Hakkındaki Fikirleri’’, *Çığır*, Sayı:1, 1933, s.15.

Hüseyin Rahmi, inkılap edebiyatının varlığını kabul ederek inkılap edebiyatına yeni bir misyon da yükler: Mazinin karanlığını yırtmak ve yeni bir güneşin doğuşunu hazırlamak. Bu güneşin doğuşunu hazırlayacak edebiyatçıları göreve çağırarak bu amaca hizmet etmeleri durumunda Türk edebiyatının geleceğini de iyi gördüğünü belirterek sanatkarı yönlendirmeye çalışır. Güdümlü edebiyatın makbul ve doğru olduğunu anlatır.

“Güdümlü edebiyat, bir devletin uyguladığı öğretiye uygun, yakışan, kısacası ülkenin rejiminin tuttuğu, desteklediği edebiyattır.”⁹⁴

Behçet Kemal de yazdığı “Gönüllü Sanat” adlı yazısında “ Bizim gibi inkılab memleketlerinde: sanat, ne olursa olsun, inkılabın emrine girmeyi bir gönül zevki, bir vicdan borcu, bir yaşama çaresi bilmelidir.”⁹⁵ Diyerek edebiyatın zor zamanlarda inkılabın emrinde olarak inkılabı anlatan ve halkta inkılabları yerleştirmek için çalışan bir sanat olması gerektiğini söyler. Behçet Kemal, “Biz Varız.. San’atta da yeni bir Ankara Kuracağız..” yazısında “ Biz varız, san’atta da bir yeni Ankara kuracağız. Bir yeni Türk edebiyatı doğmak üzeredir.”⁹⁶ diyerek yeni Ankara gibi yeni bir edebiyatın da kurulmasını ve yeni cumhuriyete hizmet etmesini ister.

Eflatun Cem de yazdığı “ İnkılap Edebiyatı” yazısında, “ Esasen edebiyat, bazılarının uydurdukları gibi sadece bir ilham mataı değil, bir kültür meselesidir. Bilhassa iktisat gibi ve ondan doğan cemiyet hadisesi, bir inkılap unsurudur. O halde bunu cemiyetin yürüyüşüne göre ayar etmek, buna inkılabın ideolojisine uygun veçheler vermek lazımdır. Çünkü inkılap işleri, inkılapçı hamlelerle derinleşip genişler.” Diyerek edebiyatın mutlaka bir amacının olması gerektiğini söyleyerek edebiyatın inkılaba hizmet etmesi gerektiğini belirtir.⁹⁷

⁹⁴ S.Çıkla, Age.. s.30.

⁹⁵ Behçet Kemal, “Gönüllü Sanat”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, C.4, S.23, 1935, s.336.

⁹⁶ Behçet Kemal, “Biz Varız.. San’atta da Yeni Bir Ankara Kuracağız..”, *Yücel*, C.2, S.8, 1935, s.73

⁹⁷ Eflatun Cem, “İnkılap Edebiyatı”, *Ülkü*, C.2, S. 18, Haziran 1933, s. 68.

Burhan Asaf da yazdığı ‘‘ İnkılap San’atına Varmak Yolları’’ adlı yazısında ‘‘ şu halde sanat’ta - akiyde – derken, daha ziyade muhtelif devirlerdeki muhtelif insan davalarını anlamamız tabii ve zaruridir. Zamanımızdaki inkılapların sanata büyük bir ehemmiyet vererek onu kendi emirlerine almak istemeleri işte bu yüzdendir.’’⁹⁸ diyerek sanatın inkılabın emrine verilmesi gerektiğini belirtir. Dönemin önemli edebiyatçısı olan Yakup Kadri de ‘‘ İnkılap Edebiyatı’’ adlı yazısında ‘‘ şu halde inkılap edebiyatı demek, yeni bir hummanisma, yeni bir insan ve ruh telakkisi demek oluyor.’’⁹⁹ Diyerek inkılap edebiyatı konusunda yazılacak eserlerin inkılaplara uygun olarak yetiştirilmesi gereken yeni insan tipini anlatması gerektiğini belirtmiş ve kendi yazdığı eserlerle de bunu uygulamıştır. Kazım Nami de yazdığı ‘‘ İnkılap Edebiyatı’’ yazısında eski şiirleri eleştirdikten sonra ‘‘ Biz, bizi bize öğreten, bizi ülkümüze doğru saldırtan şiirler istiyoruz; inkılap şiirleri istiyoruz.’’¹⁰⁰ demiştir. Bunun için de şairlere seslenen Kazım Nami, Türk inkılabını duyan şairler nerede diyerek şairlerin inkılabı anlatan şiirler yazmaları gerektiğini söylemiştir. Dönemin yazarlarının yazdığı yazılarda da görüldüğü gibi Türkiye’de Tek Parti yönetiminin güçlendiği 1930’lardan itibaren Atatürk İlke ve İnkılaplarının yerleştirilmesi için sanattan ve sanatçılardan faydalanılmaya çalışılmıştır.¹⁰¹

⁹⁸ Burhan Asaf, ‘‘İnkılap San’atına Varmak Yolları’’, *Kadro*, C.3, S.29, Mayıs 1934, s.30.

⁹⁹ Yakup Kadri, ‘‘İnkılap Edebiyatı’’, *Kadro*, C.3, S.25, 1934, s. 21-23.

¹⁰⁰ Kazım Nami, ‘‘İnkılap Edebiyatı’’, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, C.3, S.13, Mart 1934, s.44-53.

¹⁰¹ Selçuk Çıkla, ‘‘Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Anısına Yapılan Edebi Yayınlar’’, *Turkish Studies*, Volume 1/1, Summer 2006, s.45.

2.2. Yeni İnsan İmgeleri

2.2.1. Atatürk'ü Seven, Onun Yolundan Giden Cumhuriyet İnsanı

Tek parti döneminde yazılan edebi eserlerde Atatürk ve Atatürk sevgisi sıklıkla işlenmiştir.¹⁰² Edebi eserlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün, yıkılan bir devleti yıkılmaktan kurtaran, vatanın düşman tarafından işgal edilmesine engel olan, vatanın kurtarılmasından sonra ise ülkeyi çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaştırmak için çalışan bir lider olduğu anlatıldıktan sonra bu özellikleri ile Tanrı'ya ve Peygamberlere benzetilmiştir.¹⁰³ Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve inkılapların öncüsü olarak Atatürk, edebi eserlerde olağanüstü özellikleriyle anlatılarak vatandaşların ve gençlerin Atatürk'ü sevmesi ve onun yolundan gitmesi istenmiştir. Bu sayede Cumhuriyet insanının cumhuriyetin kurucusu olan Atatürk'e duyduğu sevgisini hep kalplerinde yaşamaları gerektiği anlatılmıştır.

“....

Onunçün açılır sümbül menekşe

Cihanda adını söyler her köşe

Nüfuzu yürüdü dağ ile taş

Methini söylerim kıyamete dek

...

Geçit tünel oldu her çetin kaya

Şimdi tirendeyiz yürürdük yaya

Dünya imreniyor Gazi Paşa'ya

Methini söylerim kıyamete dek”¹⁰⁴

Âşık Hasan, yukarıdaki “Gazi Destanı” adlı şiirinde cihanda her yerde Atatürk'ün adının geçtiğini ve bu adın kıyamete kadar anılacağını belirtir. Aynı zamanda Atatürk'e

¹⁰² Aydın Oy, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989 , s.1

¹⁰³ A. Oy, *Age.*, s.55.

¹⁰⁴ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği, *Cumhuriyetin 10'uncu Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.4-5.

bütün dünyanın imrenerek baktığını belirten şair, Atatürk'ün ülkede hizmete koyduğu trenler için de övgü dolu sözler söyler.

“ Ey ulu ruh bir sensin sen
Gönlümüzde her gün esen
Ülkün için fedaidir
Bütün millet her ne desen”¹⁰⁵

Maraşlı Esat da yazdığı “ Türklük Destanı” adlı şiirinde Atatürk'ün ruhunun ulu bir ruh olduğunu, milletin her bir ferdinin gönlünde onun yaşadığını, onun açtığı yoldan bütün milletin ilerleyeceğini ve her ne derse milletin onun dediklerini seve seve yapacağını anlatır.

“ Sensin benim, milletin bu savaşta her emek
Zaten her Türk, bir parça Mustafa Kemal demek..”¹⁰⁶

Behçet Kemal¹⁰⁷, yazdığı “ On yıldan Sonra” adlı şiirinde Atatürk'ün bu millet ve devlet için çok büyük emekler verdiğini ve bu sebeple her Türk insanının bu emeğin karşılığını vererek birer Mustafa Kemal Paşa gibi olması, düşünmesi ve çalışması gerektiğini belirtir.

“ Mustafa Kemaldi Güneşin adı;
Verdi Türk halkına yaşamak tadı;
Sardı Türkelini onun kanadı;
Şenlendi milletin tekrar ocağı.”¹⁰⁸

¹⁰⁵ Cümhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği,, *Cümhuriyetin 10'uncu Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.9.

¹⁰⁶ C.H.F Katibiumumiliği, *Age..*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.11.

¹⁰⁷ Türk şair ve yazardır. (1910-1969) Servet-i Fünun şiirleriyle edebi kariyerine başlamış daha sonra toplumcu gerçekçi bir çizgiye yönelmiştir. İdeolojik olarak şiirlerinde sosyal adalet ve halkçılık gibi değerle vurgu yapar. Cumhuriyet döneminde edebiyatın Kemalist ideolojiyle uyumlu olmasını savunmuş ve Kemalist değerleri anlatan şiirler kaleme almıştır.

¹⁰⁸ C.H.F Katibiumumiliği, *Age..*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.20.

Kazım Nami, yazdığı ‘‘ Cümhuriyet Destanı’’ adlı şiirde, Mustafa Kemal Atatürk’ü Güneşe benzetir. Dönemin şiirlerinde Güneş, Mustafa Kemal Atatürk’ü anlatmak için sıklıkla kullanılan bir metafordur. Mustafa Kemal Atatürk, Güneş gibi halkı aydınlatan ve ısıtan aynı zamanda bütün insanlara ulaşabilen olağanüstü bir kişilik olarak görülür. Bu şiirde de Mustafa Kemal Atatürk, Güneşe benzetilerek halkın onun sayesinde yaşamanın ne kadar değerli ve güzel bir şey olduğunu tattığını, Türk milletinin onun sayesinde evinde huzur bulduğu anlatılır.

‘‘ Yürekler sevgisi yüksek taç ona,
Gönüller taht ona, canlar baş ona,
Türkün yücelmesi bir amaç ona
Başka bir şey istemez sultanlar gibi.’’¹⁰⁹

Besim Atalay, yazdığı ‘‘ Cümhuriyet Destanı’’ adlı şiirinde Osmanlı sultanlarını eleştirerek Mustafa Kemal Atatürk’ün onlardan farklı olduğunu, milletinin gönlünde taht kurduğunu, milletinin onu çok sevdiğini ve onun da tek amacının milleti severek Türkün yücelmesi olduğunu anlatır.

‘‘ Saf bağlayıp selama durun hep! Odur gelen,
Türk ırkının muhabbeti üstünde yükselen.’’¹¹⁰

Behçet Kemal, yazdığı ‘‘ Tavaf’’ adlı şiirinde, herkesin Mustafa Kemal Atatürk’ün karşısında selama durması gerektiğini, Türk milletinin de onu çok severek hep onu andığını anlatır. Tavaf şiiri, her şeyden önce adı ile dikkat çekicidir.¹¹¹ Dini bir anlam ifade eden bir kelime olan tavaf, dindışı bir anlamda kullanılmıştır. Dini terimlerin, dini anlamlarından farklı olarak Mustafa Kemal Atatürk için şiirlerde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

‘‘ Tanrının nurudur yüzünde yanan
Bin yılda bir doğan kahramansın

¹⁰⁹ C.H.F Katibiumumiliği, *Age..* Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.30.

¹¹⁰ C.H.F Katibiumumiliği, *Age..* Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.27.

¹¹¹ Aydın Oy, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.24.

Tarihte ün alan kim varsa, ondan
Sen daha şanlısın, daha yamansın’’ ¹¹²

Faruk Nafiz Çamlıbel¹¹³, yazdığı ‘‘ En Büyük’’ adlı şiirinde Mustafa Kemal Atatürk için Tanrı’nın nurunun onun yüzünde yandığını söyleyerek onun olağanüstü özelliklerini anlatmaya çalışmıştır. Aynı zamanda her millete her zaman kahraman nasip olmadığını, bin yılda bir doğan bir kahramanın ise Türk milletine geldiğini belirterek Gazi Mustafa Kemal’in bütün kahramanlardan daha yaman ve daha şanlı bir kahraman olduğunu anlatır.

‘‘ Yurdumu çalmak için gelen cihangirleri
Önünde secdeleri getirmiştin o zaman
On dört milyon insana vurulan zincirleri
Sendin tunç elleriyle parçalayan kahraman ‘‘ ¹¹⁴

Yaşar Nabi Nayır¹¹⁵, yazdığı ‘‘ Gazi’ye’’ adlı şiirinde, vatanın işgal edildiğini ve o işgalden vatanı Gazi Mustafa Kemal’in kurtardığını, düşmanları dize getirdiğini, milletin esaret zincirini kırarak milleti özgürleştirdiğini ve halkın gönlüne giren kahraman olduğunu anlatır. Milletin bu zorlu günleri unutmayarak Gazi Mustafa Kemal’in kahramanlığını her zaman anması gerektiğini belirtir.

‘‘ Sen dâhisin, buna çok da inandık :
Mefkuresiz rehberlerden pek yandık
Garpta şarklı yaşayıştan usandık
Kurtar bizi beynelmilel hüsrandan’’ ¹¹⁶

¹¹² A.Oy, Age.. s.46.

¹¹³ 31 Mayıs 1898 yılında İstanbul’da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Edebiyat bölümünden mezun olmuştur. Şiirlerinde genellikle vatan sevgisi, millet sevgisi ve aşk temasını işlemiştir. Eserlerinde ideolojik olarak milliyetçilik, Türk kültürü, vatanseverlik ve Kemalizm ön plandadır.

¹¹⁴ A.Oy, Age.. s.46.

¹¹⁵ 25 Aralık 1890 tarihinde doğmuştur. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi mezunudur. Öğretmenlik, gazetecilik ve çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Eserlerinde genellikle sosyal sorunlar, toplumsal adalet ve sol görüşlere yakın durmuş, sosyalizm gibi temaları Kemalizm ile birlikte eserlerinde işlemiştir. 15 Temmuz 1933’ten itibaren Varlık Dergisini yayımlamaya başlamıştır.

¹¹⁶ A.Oy, Age.. s.51.

Ziya Gökalp, kaleme aldığı ‘‘ Gazi’ye İstida’’ adlı şiirinde Gazi Mustafa Kemal’in bir dahi olduğunu ve bu dahiliğini herkesin benimsediğini, eski düşüncelerden ve inanışlardan, doğulu gibi düşünmek ve yaşamaktan çok sıkıldıklarını, Mustafa Kemal Paşanın kendilerini bir an önce bu yaşayıştan kurtarması gerektiğini anlatır.

‘‘ Dahiler ufuklardaki yıldızlara benzer..
Sen öyle güneşsin ki huzurunda sönerler.’’¹¹⁷

Hüseyin Siret Özsever, yazdığı ‘‘ Atatürk’e’’ adlı şiirinde Atatürk’ün bir dahi olduğunu ve onu gören herkesin huzurunda söneceğini anlatarak güneş metoforunu şiirinde Atatürk için kullanmıştır.

‘‘ Ezelde Gök Tanrı’dan gebe kalan bu toprak
Seni doğurmak için kaç asır hasta yattı.’’¹¹⁸

Vasfi Mahir Kocatürk¹¹⁹, yazdığı ‘‘ Atatürk’’ şiirinde vatanın yüzyıllarca çok zorlu süreçlerden geçtiğini, milletin zor günler yaşadığını ve bir kurtarıcı beklediğini anlatır. O kurtarıcı da Gazi Mustafa Kemal’dır.

‘‘ Ufkunda doğacağım, ufkunda batacağım,
Asırlarca yazsam hep seni anlatacağım.
Ben de giyersem eğer bir gün deha tacını
‘ İstersen çiğne’ diye önüne atacağım.’’¹²⁰

Behçet Kemal Çağlar, yazdığı ‘‘ Asırlarca’’ adlı şiirinde bütün millete ve dünyaya Gazi Mustafa Kemal’in anlatılması gerektiğini ve onun her şeyin önünde olduğunu anlatarak ona duyduğu olağanüstü sevgisini göstermiştir.

¹¹⁷ A.Oy, *Age..* s.52.

¹¹⁸ A.Oy, *Age..* s.53.

¹¹⁹ Türk şair ve oyun yazarıdır. 1927 yılında Gümüşhane’de doğmuştur. Köy enstitülerinde öğretmenlik yapmıştır. Genellikle halk şiirlerini epik ve lirik tarzda yazmıştır. Yedi Meşaleci hareketinin içerisinde bulunmuş daha sonra toplumsal gerçekçilik akımına yönelmiştir. Kemalizm’in değerlerini şiirlerinde sıklıkla işlemiştir.

¹²⁰ A.Oy, *Age..* s.53.

Atatürk de, edebiyat dünyasında tanrılaştırılmış, kendisinde tanrısal (ilahi) nitelikler bulunduğundan sıklıkla söz edilmiştir.¹²¹ Tanrısal anlamda kullanılan kelimeler, kavramlar ve özellikler dönemin şiirlerinde Atatürk için kullanılmaya başlanmıştır.

“ Tanrı, peygamber diye nedir, kimdir bilmeden
Taptığımız ne varsa hepsi onda şekillendi.”¹²²

Faruk Nafiz Çamlıbel, yazdığı “ Çankaya” adlı şiirinde Tanrı ve Peygamber gibi dini terimleri kullanarak Gazi Mustafa Kemal’in olağanüstü özelliklerini anlatmaya çalışmıştır.

“ Yoktan var ediyordu Tanrı gibi her şeyi “¹²³

Yusuf Ziya Ortaç¹²⁴ da “ 1919- 1923 “ şiirinde Gazi Mustafa Kemal’in ülkeyi yokluktan ve zor dönemlerden kurtarmasını ve yeniden bir ülke inşa etmesini Tanrı’nın insanları yoktan var etmesine benzeterek anlatmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu yazdığı “ Atatürk “ isimli kitabında da “ *yeryüzünde her milletin hakları, hakikatleri, yurdu ve Tanrısı vardı. Yalnız Türk milleti haksız, hakikatsiz, yurtsuz ve Tanrısızdı*”¹²⁵ diyerek milli bir kahramanı Tanrı gibi beklediklerini ve o bekledikleri kahramanın Gazi Mustafa Kemal olduğunu, Gazi Mustafa Kemal’in yoktan bir ülkeyi inşa ettiğini anlatır. Falih Rıfkı Atay da Atatürk için “ adını Türk dilinin bütün övücü sıfatları ile sağlığında donatmıştı. Ona kurtarıcı, kurucu, yaratıcı, dahi asker, büyük inkılapçı, daha birçok şey dedik ve diyoruz. Bu sıfatlardan hiçbirisi Atatürk üzerinde iğreti durmaz”¹²⁶ demiştir. Bu ifadeler, Atatürk’ün ülkeyi ne kadar zor durumdan kurtardığını, dönemin bizzat tanıklarının yaşadıklarının sonucunda kullandığı ifadelerdir. Bu ifadeleri bütün milletin bilmesi, hissetmesi ve gelecek

¹²¹ A.Oy, *Age..* s.55.

¹²² A.Oy, *Age..* s.56.

¹²³ A.Oy, *Age..* s.57.

¹²⁴ 1895 yılında Beylerbeyinde doğmuştur. Şairliğinin yanı sıra gazeteci olarak da tanınan Yusuf Ziya Ortaç, Karagöz adlı mizahi derginin de kurucusudur. Dönemin toplumsal ve kültürel değişimlerine duyarlılık gösteren Yusuf Ziya Ortaç, eserlerinde farklı ideolojik öğelerini yansıtmıştır ancak genel olarak şiirlerinde özgürlük ve bireysellik üzerinde durmuştur. Beş Hececiler akımının içinde yer almıştır.

¹²⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Atatürk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1961, s.16.

¹²⁶ Falih Rıfkı Atay, “ Atatürk’ün Bıraktığı Ders”, *Kemalizm*, Sayı:4, Kasım 1962,s.1.

kuşaklara aktarması için edebiyata büyük bir görev verilmiştir.

“ Kutlu bir Tanrı oldun güzel Anadolu’da”¹²⁷

Fazıl Hüsnü Dağlarca da yazdığı “ Kahraman” adlı şiirinde Atatürk’ün Anadolu için bir Tanrı gibi önemli olduğunu, yoktan bir Anadolu yarattığını anlatır.

“ Koca bir güneşin akşam olmadan
Dağların ardında sönüşü gibi
Millete can veren, vatan yaratan
Tanrı’nın göklere dönüşü gibi “¹²⁸

Nurettin Artam da yazdığı “ Büyük Ata’ya” adlı şiirinde güneş ve Tanrı metaforlarını kullanarak Gazi Mustafa Kemal’in vatanı nasıl yarattığını ve millete nasıl can verdiğini ve bunun önemini anlatmıştır.

“ İnsana ne ilah ne de sevgili,
Ne de ana-baba aratıyordu;
Her an yaratıyor, yaratıyordu.”¹²⁹

Behçet Kemal Çağlar, “ İzinde” isimli şiirinde Gazi Mustafa Kemal’in ilah, sevgili, ana babayı hiç aratmadığını, vatanı ve milleti için her gün yeni bir yenilik yarattığını anlatır. Aynı şiirinin devamında Behçet Kemal Çağlar, “ *Ecel, alçak ecel ; ne yüzde kıydı / Fani olmasaydı, o da Tanrıydı.*”¹³⁰ diyerek Gazi Mustafa Kemal’in millet ve vatan için olağanüstü çabalarını, özelliklerini anlatarak onun ölümünü kabul edemez.

¹²⁷ A.Oy, Age.. s.57.

¹²⁸ A.Oy, Age.., .57.

¹²⁹ A.Oy, Age.. s.58.

¹³⁰ A.Oy, Age.. s.58.

“ Tanrı gibi görünüyor her yerde;
Topraklarda, denizlerde, göklerde;
Gönül tapar, kendisinden geçer de
Hangi yöne göz dalarsa: Atatürk.”¹³¹

Faruk Nafiz Çamlıbel, “ Atatürk” isimli şiirinde Gazi Mustafa Kemal’i Tanrıya benzeterek, nasıl insan Tanrı sevgisini gönülde yaşatırsa Türk insanın ve milletinin de Mustafa Kemal Atatürk sevgisini gönüllerinde yaşatması gerektiğini anlatır.

“ Solmaz o beniz, yok o bakışlar yine mavi,
Layık onu tutsak biz ilahlarla müsavî”¹³²

Edip Ayel, “ Ölmez” adlı şiirinde, Mustafa Kemal’in bakışlarının hiçbir zaman solmayacağını ve onu Tanrılarla denk, eşit tutmanın ona layık olduğunu anlatır. Görüldüğü gibi dönemin zor şartlarını milletle birlikte yaşayan edebiyatçılar, şiirlerinde bu zor günlerden kurtardığı için Mustafa Kemal Atatürk’ü yoktan yaratan Tanrı’ya benzeterek gelecek nesillerin de, Türk milletinin de Mustafa Kemal Atatürk’ü gönülden sevmelerini, vatanı ne zorluklarda kurtardığını bilmelerini, başarılarını ve yaptığı yenilikleri unutmamalarını şiirlerinde sıklıkla anlatmışlardır.

“ Almazsa evladım benden değildir
Adını bir değil bin besmeleyle.”¹³³

Faruk Nafiz Çamlıbel, “ En büyük” şiirinde evladı üzerinden bütün Türk gençliğinin ve milletinin Mustafa Kemal Atatürk sevgisini gönüllerinden, ismini de ağızlarından düşürmemeleri gerektiğini ilahi kavram olan besmeleyi kullanarak anlatmıştır.

“ Cennetse bu yurt, sen onu buldunsa harabe
Bir gün olacaktır anıtın Türklük’e Kabe.”¹³⁴

¹³¹ A.Oy, *Age..* s.58.

¹³² A.Oy, *Age..* s.58.

¹³³ A.Oy, *Age..* s.67.

¹³⁴ A.Oy, *Age..* s.68.

Edip Ayel, ‘‘Dolmabahçe’’ isimli şiirinde Mustafa Kemal Atatürk’ün bu yurdu harabe bir şekilde aldığını ve cennet haline getirdiğini, mezarının bulunduğu anıtın bu sebeple bütün Türk milleti için Kabe gibi önemli bir ziyaret yeri olacağını anlatır.

‘‘ Toprağa en muhteşem Kabe oldu durağın’’ ¹³⁵

şükufe Nihal de, ‘‘ Atamızın karşısında’’ şiirinde Atatürk’ün mezarının Kabe gibi ziyaret edilmesi gerektiğini anlatır.

‘‘ Ve yoğurduk onunla yeni imanımızı
Sarsılarak yıkılan bir cihan ortasında. ¹³⁶

Yaşar Nabi Nayır, ‘‘ Gazi’ye’’ adlı şiirinde ülkesinin perişan durumundan kurtardığı için millete Mustafa Kemal Atatürk’ün yeni bir iman, yeni bir şuur kazandırdığını ve bu perişan, ümitsiz durumdan bu yeni imanla yoğrularak kurtulduklarını anlatır. Bu aynı zamanda insanların da Mustafa Kemal Atatürk’ün düşüncelerini bir iman gibi yaşamaları gerektiğinin de anlatımıdır.

‘‘ Zindan kesilen ruhlara bir nur gibi doldun
Türk ırkının en son ulu peygamberi oldun’’ ¹³⁷

Edip Ayel, ‘‘Ant’’ isimli şiirinde Mustafa Kemal Paşa’nın milletin ruhuna ferahlık getirdiğini ve Türk milletini kurtardığı için bir peygamber gibi önemli olduğunu anlatır. Görüldüğü gibi şiirlerde güneş, Tanrı, besmele, Kabe gibi ilahi benzetmelerin yanında Mustafa Kemal Paşa için peygamber benzetmesi de şiirlerde sıklıkla kullanılmıştır. Mustafa Kemal Paşanın Tanrı ve peygambere benzetilmesine yönelik dönemde yazılmış birçok şiir bulunmaktadır.

¹³⁵ A.Oy, Age.. s.68.

¹³⁶ A.Oy, Age.. s.69.

¹³⁷ A.Oy, Age.. s.70.

“ İsmi anmak için peygamberler yanında

Binlerce mucizenden bir tanesi yeterdi.”¹³⁸

Yaşar Nabi Nayır, “Gazi’ye” isimli şiirinde, Mustafa Kemal Atatürk’ün peygamberlerin yanında isminin yazılabileceğini ve milleti ve ülkesi için binlerce mucize gerçekleştirdiğini anlatır.

“ Vermedi bu kudreti Tanrı peygamberine”¹³⁹

Vasfi Mahir Kocatürk, “ Heykelinin Karşısında” isimli şiirinde Mustafa Kemal Atatürk’ün heykeline bakarak Mustafa Kemal Atatürk’ün vatanını ve milletini kurtarmak için olağanüstü özelliklerinin olduğunu ve Tanrının bu olağanüstü özellikleri peygamberlerine bile vermediğini anlatarak benzetme yapmıştır.

“ Kadının erkeğin hafızasında

Gencin, ihtiyarın düşlerindedir;

Yayla yellerinde eser gölgesi,

Sesi bahçemizin kuşlarındadır.”¹⁴⁰

Kemalettin Kamu¹⁴¹, “ Atama Ağıt” şiirinde Mustafa Kemal Atatürk’ün adının ve yaptıklarının kadın, erkek, genç, yaşlı demeden bütün Türk milletinin hafızasında ve düşlerinde olduğunu anlatarak Gazi Mustafa Kemal adının ve sevgisinin gönüllerden ve dillerden düşmemesi gerektiğini anlatmıştır.

¹³⁸ A.Oy, Age.. s.72.

¹³⁹ A.Oy, Age.. s.72.

¹⁴⁰ A.Oy, Age.., s.80.

¹⁴¹ 1901 Bayburt doğumlu olan Kemalettin Kamu, gurbet şairi olarak da Türk edebiyatına ismini yazdırmıştır. Genellikle Milli Mücadele dönemi yıllarında yazdığı şiirler yurt genelinde sevilmesini sağladı. İstiklal Marşı seçimlerine de katılmış, 1939’da CHP Rize Milletvekili olarak meclise girmiştir. İki dönem Rize milletvekilliği yapan Kemalettin Kamu, üçüncü döneminde Erzurum milletvekili olarak mecliste devam etmiştir. Ani bir kalp krizi sonucu 46 yaşında 6 Mart 1948’de Ankara’da vefat etmiştir. Kemalizm’in ilkelerinin edebiyat aracılığıyla halka anlatılması gerektiği görüşünü savunmuş, Kemalist ideoloji doğrultusunda şiirler kaleme almıştır.

‘‘ Gel, seni genç ihtiyar ellerinde taşısin:
Sevinçten ağlıyoruz gözümüzün yaşısın!
Kara günlerimizde bize can yoldaşısın,
Sen dünyalar durdukça bu milletin başısın!’’¹⁴²

Yusuf Ziya Ortaç, ‘‘Gazimize’’ isimli şiirinde gençlerin ve ihtiyarların onu ellerinin üzerinde taşıyacağını, vatanın ve milletin kötü günlerinde insanlara umut olduğunu, kıyamete kadar bu milletin lideri olacağını ve genç ve ihtiyar hiçkimsenin onu unutmayacağını anlatmıştır.

2.2.2 Türklüğüyle Gurur Duyan ve Türk Tarihini İyi Bilen Cumhuriyet İnsanı

1931-1939 yılları Tek Parti dönemi edebiyatı incelendiğinde Atatürk sevgisinden sonra Türklüğüyle ve Türk tarihinin önemli başarılarıyla gurur duymak da dönemin şiirlerinde, tiyatro eserlerinde ve romanlarında sıklıkla işlenmiştir.¹⁴³ Eserlerde hatırlanılması istenen dönem Türklerin İslamiyet’i kabulünden önce Türkistan’da yaşadıkları kahramanlık dönemleridir.¹⁴⁴ İlk anayurt olan Türkistan tarihi ve Türkistan’dan Anadolu’ya göç ediş dönemi kahramanlıklar tarihi olarak anlatılır. Asya Hun, Göktürk, Uygur, Timur, Cengiz Devleti tarihinden sıklıkla konular seçilerek eserlerde bu dönemlerde yaşanan tarihi olaylar veya destanlar anlatılır.¹⁴⁵

¹⁴² M.Kaplan, N.Birinci, *Age..*, s.24.

¹⁴³ Bu Türklük Müslüman kimliğinin dışarıda bırakılarak Türklerin Asyalı köklerini överek ön plana çıkaran ve Yunanlıların ve Ermenilerin tezlerini çürütmek amacıyla Anadolu’ya atalar bulup inşa edilmeye çalışılan bir Türklüktür. (Etienne Copeaux, *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2000, s.32.)

¹⁴⁴ Dönemin Türk Tarih tezinde İslamiyet’ten önceki dönemin nasıl anlatıldığına dair detaylı bilgi için bkz. Etienne Copeaux, *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2000.

¹⁴⁵ Tek Parti Döneminde yazılan mektep temsillerinde Türklerin eski tarihlerinin büyüklüğü ve kahramanlığına sıklıkla değinilmiştir. Bu konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. (Esra Dicle Başbuğ, *Resmi İdeoloji Sahnedeki İletişim Yayınları*, 1.Baskı, İstanbul, 2013.)

Bu devletlerin tarihi hükümdarları olan Mete Han, Attila, İstemi Yabgu, Teoman, Cengiz, Timur vb. gibi hakanlar edebi eserlerin kişiler olarak seçilir ve bu tarihi kişiler konuşturularak Türklerin geçmişin çok eskilere uzandığını, kahraman, cesur, savaşçı bir millet oldukları, medeniyetin gerçek temsilcilerinin Türkler olduğu, diğer milletlerden önce de var olduklarını, atlı ve göçebe bir millet olduklarından dolayı Türklerin dünyanın çoğu bölgesine akınlar yaparak dünyayı Türklerin yönettiğini, dünya tarihine adı geçen hükümdarların çoğunun Türk olduğu, Gazi Mustafa Kemal'in de Türk olarak geçmişteki bu tarihi kahramanlara benzediği, onun da bu tarihi kahramanlar gibi vatani için canını feda edebilecek, fedakar, savaşçı, kahraman ve cesur bir lider olduğu anlatılır. Türklerin en eski Tarihlerinden itibaren vatansız kalmadığı, vatanın Türkler için mukaddes olduğu, istiklallerini hiçbir zaman kaybetmediklerinden bahsedilir.

Böylece vatani işgal edilmiş ve işgalden kurtulmuş gururu kırılan ve ümitsizliğe uğrayan Türk milleti eski kahramanlık dönemi tekrar hatırlatılarak yeni bir ümit ve vizyon aşılarmaya çalışılmış, yeni bir ulus ve yeni insanın ulusal kimliğinin inşasında eski Türk tarihi hatırlayış kısmını oluşturmuştur. Ulusal hafızanın sıfırdan ve temelden yeniden inşa edilmesinde ideolojik seferberlikte hatırlayış kurgusu böylece tamamlanıyordu.

“ Türküz, bütün başlardan üstün olan başlarız;

Tarihten önce vardık, tarihten sonra varız.”¹⁴⁶

Faruk Nafiz ve Behçet Kemal'in birlikte kaleme aldığı “ Onuncu Yıl Marşı” şiirinde Türkün herkesten üstün olduğunu ve Türklerin tarihin çok eski dönemlerinden itibaren var olduğunu ve tarihin sonuna kadar varlığını sürdürecektir olan bir millet olduğunu anlatır.

¹⁴⁶ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği, *Cumhuriyetin 10'uncu Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.3.*

“ Onuru çok, yüce ulu
Tarihi hep şanlı dolu
Arslan huylu yiğit soylu
İşte benim o Türk oğlu”¹⁴⁷

Maraşlı Esat, “Türklük Destanı” adlı şiirinde Türk milletinin yiğit, onurlu, yüce, arslan soylu olduğunu anlatarak bu özelliklerin bütün Türk insanında bulunduğu vurgu yapar.

“ Dünya artık anladı eşsizliğini Türkün;
On yıl geçtikten sonra bir kere daha bu gün,
Yelelerinden tutup tarih denen arslanı
Diyelim: ‘ Her zamanki efendin Türkü tanı..’¹⁴⁸

Behçet Kemal Çağlar, “ On yıldan sonra” şiirinde bütün dünyanın Türkün eşsiz ve farklı olduğunu anladığını ve tarihte Türklerin efendi gibi yüce bir konumda bulunduğunu anlatmıştır.

“ Ozan –
Türk kalbinden geçti ilk Tanrıların kanları,
Öbür ırklar sürüyken Türklerdi çobanları
Dünyayı tarla gibi sürdü uçtan uca Türk
İmrenerek taptığı Tanrılardan yüce Türk”¹⁴⁹

Behçet Kemal Çağlar, “ Ergenekon” isimli manzum piyesinde Türklüğü yücelterek, Türklerin bütün ırkların üstünde olduğunu, diğer ırkların sürü olduğu zamanlarda onların başında Türklerin bulunduğunu, Türklerin kahraman ve savaşçı bir

¹⁴⁷ C.H.F Katibumumiliği, *Age.*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.9.

¹⁴⁸ C.H.F Katibumumiliği, *Age.*, Ankara Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.11.

¹⁴⁹ Behçet Kemal, “Ergenekon”, *Ülkü*, Cilt:1, 1933, s.14-15.

millet olarak tarihte dünyada çoğu yeri fethettiğini ve yüce bir millet olduğunu anlatır.

“ Türk, sevin... durma sevin... bu, kurtuluş günüdür!..

Türk doğmak büyük muttur, Türk ölmek büyük muttur,

Türklük acun yüzünde, yaşayan bir umuttur.

Hür doğdun, hür yaşadın, hür olmak hakkındır Türk!. ”¹⁵⁰

Münir Müeyyet Berkman, yazdığı “30 Ağustos” şiirinde Türk doğmanın ve ölmenin büyük bir şeref olduğunu, bunun için Türk milletinin çok sevinmesi gerektiğini, Türklüğün dünyadaki insanlara da bir umut olduğunu anlatır.

“ Yaman

Kolay. Tanımak lazım yalnız.

O millet kim, o adam hangi kandan aldı hız.

Bilmek lazım ki dünya yüzünde Türk denilen

Bir kudret yaşar. Ona hiç karşı durabilen

Yoktur. İnsanlık onun ilahi pençesinde ,

Yoğrulmuştur ve onun oklarının sesinde,

Medeniyet şarkısı yükselmiştir ruhlara;

Onun eserlerle doludur deniz, kara.”¹⁵¹

Vasfi Mahir Kocatürk tarafından kaleme alınan “ Yaman” adlı eserde Türk milletinin tarihteki büyüklüğü ve medeniyete yaptıkları katkı anlatılmıştır. Herkesin Türk milletini tanıması gerektiği, Türklerin güçlü bir millet olduğu için diğer milletlerin ona karşı duramadığı, atlı ve savaşçı bir millet oldukları için dünyanın her yerini kuşattıkları, karada ve denizde birçok eser meydana getirdikleri, medeniyetin gelişimine katkıda bulunan bir millet olduğu anlatılmıştır.

¹⁵⁰ Münir Müeyyet Berkman, “30 Ağustos”, *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, Cilt:6 Sayı:31, Eylül 1935, s.64-65.

¹⁵¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yaman*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.45.

“Birinci yaver

Ayağa kapanması, kafa tutmadan da zor!

İkinci yaver

Roma, ayaklarına kapanmaya geliyor..

İkinci yaver

Attila!

Birinci yaver

Attilamız!

İkinci yaver

Dünyanın efendisi!... “¹⁵²

Behçet Kemal tarafından yazılan “Attila” adlı eserde Avrupa Hun Türklerinin ünlü hükümdarı Attila’nın Roma Devletini yenerek gücünü kabul ettirmesi anlatılmıştır. Ülkenin işgalden kurtarıldığı, halkın ümidinin azaldığı dönemde tarihin eski dönemlerinde yaşanan kahramanlık hikayeleri anlatılarak eskiden yaşanmış olan medeniyet önderliğinin tekrar yapılabileceği anlatılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde Mete Han, Attila, Cengiz, Timur gibi hükümdarlar eserlerde kahraman olarak konuşturulmuş, Türklerin kahramanlıkları ve güçlü bir millet oldukları bu kahramanların diliyle anlatılmıştır. Ayrıca millete yeni bir ideal aşılarmaya çalışılmıştır. Bu ideal, her Türk’ün, eski tarihinde yaşanan kahramanlık dönemini hatırlaması ve medeniyete geçmişte yaptığı önderliği tekrar yapmak için çok çalışmasıdır.

“Çünkü alışkın değil bir Türk esir olmaya,

At üstünde büyüyen çünkü yürümez yaya..”¹⁵³

Yaşar Nabi tarafından yazılan “Mete” isimli eserde de dönemin eserlerinde en çok konu edinilen ve söz edilen hükümdarlardan biri olan Mete Han anlatılmıştır. Mete Han üzerinden Türklerin savaşçı, kahraman ve cesur bir millet olduğu, tarih boyunca

¹⁵² Behçet Kemal Çağlar, *Attila*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.26.

¹⁵³ Yaşar Nabi, *Mete*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932, s.17.

savaşçı ve güçlü liderler tarafından yönetildiği, hiçbir zaman bağımsızlıklarını kaybetmedikleri, bağımsızlıklarına ve özgürlüklerine düşkün bir millet oldukları, vatanın Türkler tarafından kutsal olduğu ve Türk insanının geçmişinde de küçük yaştan itibaren at üstünde yetiştirilerek savaşa erken yaşta hazırlandıkları anlatılmıştır.

“ METE

Bizce, bil ki, ne kadar asil olsa da yine
Tercih edilmez bir el yurdun bir işçisine..
Türk kanı iftiharla kabartır her yüreği.
Bunu Hükümdarına unutma bildirmeyi.”¹⁵⁴

“ Mete” eserindeki başka bir şiirde de Türklüğün büyüklüğü ve her Türk insanının Türklüğüyle gurur duyması gerektiği anlatılmıştır. Şiirde Türk kanının asil bir kan olduğu, yurdun bir işçisinin bile değerli olduğu ve hiçbir şeye feda edilemeyeceği anlatıldıktan sonra diğer bütün hükümdarların Türklerin bu özelliklerini iyi bilerek hareket etmeleri gerektiği anlatılır. Mete Han ve Attila, bu eserlerde Atatürk’e benzetilir ve Atatürk’te görülen bütün özellikler tarihi kahramanlara yansıtılarak anlatılır. Eserlerdeki anlatımlara göre Türklerin tarih boyunca güçlü hükümdarları olmuştur. Atatürk de bu güçlü hükümdarlardan biridir ve Türklerin başındadır. Türk milleti güçlü hükümdarlar döneminde nasıl dünyaya hükmetmiş ve medeniyetin koruyucusu ve ilerleticisi olmuşsa şimdi de Atatürk liderliğinde eski gücüne tekrar geri kavuşacak ve çağdaş medeniyeti yakalayarak medeniyete katkı yapan millet olmaya devam edecektir. Eserlerde bu tema sıklıkla işlenmiştir.

“ TARİH

...

Geçmiş onundur bütün, onun bütün gelecek
Her kopan fırtınanın odur içinde şimşek!..
Türkün güneşleriyle dünya ufku ağardı;
Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?”¹⁵⁵

¹⁵⁴ Y. Nabi, *Age.*, s.62.

¹⁵⁵ Behçet Kemal, *Çoban*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.5.

Behçet Kemal tarafından yazılan ‘‘Çoban’’ adlı eserde Atatürk çobana benzetilmiştir. Türk milletinin başında olan lider olarak Mustafa Kemal Atatürk Türk milletini belirlenen ideale ulaştıracak kişi olarak anlatılmıştır. Bu şiirde de, Türk milletinin tarihinin ve geçmişinin çok görkemli ve kuvvetli olduğu, Türkler olmadan dünya tarihinin yazılamayacağı, Türklerin tarihte birçok yere akınlar yaparak dünya tarihini etkilediğini, medeniyetin Türkler için yabancı olmadığını ve eski görkemli günlere ve medeniyete devletin başında bulunan lider sayesinde ve lideri takip ederek ulaşılacağı anlatılmıştır.

‘‘ BEY

Türk kolu buraya geldiği zaman

Onlar daha tastan

Su içmeyi bilmeyorlardı bile ’’¹⁵⁶

‘‘ Çoban’’ eserindeki başka bir şiirde de Türklerin medeniyetlerinin çok eski olduğu, dünya medeniyetine katkılarının çok olduğu hatta medeniyeti Türklerin geliştirip yaydığı, diğer milletlerin su bile içmeyi bilmedikleri, su içmeyi de Türklerden öğrendikleri anlatılarak Türklerin medeniyete katkı sağlayan öncü milletlerden biri olduğu belirtilmiştir.

‘‘ Yalnız

Biz yaradılıştan güneşle biriz,

Türk adı ışıkla, ateşle eştir. ‘’¹⁵⁷

Faruk Nafiz Çamlıbel tarafından yazılan ‘‘Özyurt’’ eseri ‘‘Akın’’ eserinin devamı niteliğindedir. Türklerin Özyurtları olan Türkistan’daki maceraları, eski, savaşçı ve kahraman bir millet oldukları, gittikleri yerlere medeniyet götürdükleri ve göç etmeleri anlatılmıştır. Eserdeki bu şiirde de Türk adının ve Türk tarihinin önemi anlatılmıştır. Türklerin yaradılıştan Güneş ile bir olduğu benzetmesi yapılarak Türklerin tarihinin çok eskilere dayandığını, dünyanın yaratıldığı günden itibaren Türklerin yaşadığını ve bu

¹⁵⁶ B. Kemal, *Age.*, s.5

¹⁵⁷ Faruk Nafiz, *Özyurt*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s.9.

sebeple Türklerin köklü bir geçmişe ve medeniyete sahip bir millet oldukları anlatılmıştır.

“ Demir Han

“Bizden yuva kurmayı, sevmeyi öğrendiler
Atlılar, milyonları iki kere yendiler.
Biz saman yollarında parladık yıldız gibi,
Yabancı el değmemiş; benliğimiz kız gibi...
Şimdi bu yerlilerden korkacak bizler miyiz?”¹⁵⁸

“Özyurt” eserindeki başka bir şiirde de, Türklerin gittikleri yere medeniyet götördükleri anlatılmıştır. Türklerin, atlı ve savaşçı bir millet oldukları, bu özellikleri sayesinde dünyanın birçok bölgesine akınlar yaptıkları ve ele geçirdikleri topraklarda yaşayan milletlerin kültürleri altına girip hiçbir zaman asimile olmadıkları, bunun için korkulmaması gerektiği anlatılmıştır. Şiirin devamında ise Türklerin kültür ve medeniyetlerinin büyük ve gelişmiş olduğu, bu medeniyetlerini gittikleri bölgelere de yaydıkları hatta diğer milletlerin yuva kurmayı ve sevmeyi bile Türklerden öğrendikleri anlatılarak Türklerin geçmişte medeniyete önderlik ve öncülük ettiği anlatılmıştır. Eserin yazıldığı dönemin Türkiye’sinin de çağdaş medeniyetle olan uzaklığını hızlı bir şekilde kapatarak medeniyeti yaydığı eski güçlü günlerine tekrar geri dönelebileceği anlatılmıştır.

“ Demir Han

Şükretmek ona gerek,
Tanrı bize şükretsın Tan yerinden inerek!
Yarattığı Asyada Tanrıyı biz yaşattık,
Tanrının varlığını Asya bizden anladı...
Yoksa nerden Tanrının duyulacaktı adı?”¹⁵⁹

“ Özyurt” eserindeki bir başka şiirde ise Türklerin Tanrı’ya değil Tanrının Türklere şükretmesi gerektiği çünkü Tanrının dinini Asya’da Türklerin diğer milletlere yaydığı, eğer

¹⁵⁸ Faruk Nafiz, *Age.*, , s.20.

¹⁵⁹ Faruk Nafiz, *Age.*, , s.31-32.

Türkler bu dini yaymasaydı diğer milletlerin Tanrının varlığından bile haberdar olmayacağını, Türklerin bu sebeple Asya’da çok önemli bir millet olarak önemli bir rolü yerine getirdikleri anlatılmıştır.

“ Ben de tarihimizi okudum sırasile

Oğuz Han’ı, Timur’u, Attila’yı, Cengiz’i

Gururlanarak andım eski günlerimizi”¹⁶⁰

Destan adlı mektep / inkılap temsilinde Türk tarihini sırayla okuduktan sonra Türk tarihinin önemli kahramanları olan Oğuz Han, Timur, Attila ve Cengiz’in adları anılır ve Türk tarihinden, kahramanlarından gurur duyulduğu anlatılarak Türk insanın da kendi tarihinden ve Türklüğünden gurur duyması istenir.

“ ...

Oğlu, kızı, genci ihtiyarı, yurt aşkıyla titreyen bir millet önüne çıkan bütün engelleri aşmaz mı? Hele bu millet Türk milleti olursa... ”¹⁶¹

İsmail Hakkı Sunat’ın kaleme aldığı “ Bozkurt” adlı eserde de Türk milletinin tüm fertleriyle önüne çıkan bütün engelleri aşabilecek güçte ve cesaretle olduğu anlatılarak Türk milleti yüceltilir.

“ Yaşasın ordu Türklük

Türklük, bu ne büyüklük

Var ol sen Türk oğlu

Yaşasın Anadolu!”¹⁶²

İbrahim Tarık Çakmak¹⁶³ yazdığı “ Bozkurt” isimli mektep / inkılap temsilinde

¹⁶⁰ Galip Naşit, *Destan*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.17.

¹⁶¹ İsmail Hakkı Sunat, *Bozkurt*, Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul, 1947, s.11-12.

¹⁶² İbrahim Tarık Çakmak, *Bozkurt*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1935, s.118.

¹⁶³ 1912 Bilecik doğumlu olan şair, 1948’de Ayasofya Müdürlüğü görevinde bulunmuş, şiir, tiyatro ve diğer türlerde eserler vermiştir. Halk türkülleri ile ilgilenmiştir.

Türklüğün yüce bir duygu olduğundan ve Türklerin büyük bir millet olduğundan bahsedilmiştir.

“ Dinleyin bir parçacık, düşünün ki şimdi biz,
Hangi soy, hangi soptan gelmişiz kimiz, neyiz,
Anlatmak istiyorum, dilim döndüğü kadar,
Koç yiğitler kaynağı Türklüğü size dostlar.”¹⁶⁴

Vehbi Cem Aşkun, “Oğuz Destanı” şiirinde Türklerin ne kadar büyük soy ve soplalarının olduğunu, Tarihte çok eski bir millete sahip olduklarını ve Türklerin yiğit ve cesur bir millet olduklarını anlatır. Şiirin devamında atamız Oğuz Handır diyerek eski Türklerden Cumhuriyete Türk tarihinin büyüklüğünü anlatır.

“ – Turgut :

Türkün kahramanlıkta var mı cihanda eşi ?

Yüzbaşı :

Yalnız kahramanlık mı ?.. Bir de etrafa bakın:

Zaferden sonra nasıl çalışır!.. Akın akın,”¹⁶⁵

“ On Yılın Destanı” adlı eserde Türklüğün kahramanlık demek olduğunu, Milli Mücadele’de nice kahramanlıklar gösterildiğini fakat Milli Mücadele bittikten sonra da Türklerin bu fedakarlık ve kahramanlıklarının ülkelerini kalkındırmak için çalışarak devam edeceği anlatılmıştır.

“ – Yüksel:

Türk kızı, Türk kadını

Şerefle yaşatacak her zaman Türk adını..”¹⁶⁶

¹⁶⁴ Vehbi Cem Aşkun, *Oğuz Destanı*, Milli Mecmua Matbaası, İstanbul, 1935, s.8.

¹⁶⁵ Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933, s.22

“ Kartal” adlı eserindeki şiirde Türk kadını ve kızının da Türk adının önemini ve Türklüğün büyüklüğünü anlayıp ona uygun yaşayarak ve çalışarak Türk adını daha ilerilere şerefle taşıyacağı anlatılır.

“ Uçun bir ok hızıyla durmadan ileriye...

Korkmayın, benliğiniz yadelde erir diye,

Hiçbir kanın cevheri sizden yüksek düşemez,

Hiçbir elin hüneri Türkle boy ölçüşemez!”¹⁶⁷

Faruk Nafiz Çamlıbel tarafından kaleme alınan “ Akın” eserindeki bu şiirde, Türklerin eski tarihlerinin ne kadar güçlü olduğu, akıncı bir millet olarak tarihte akın yapılmayacak coğrafya bırakmadıkları, güçlü bir millet oldukları için benliklerinin asimile edilemediği, diğer milletlerin Türklerin savaşçılık konusunda onlarla boy ölçüşemeyecek seviyede olduklarını anlatılmıştır.

“ Muallim: - Sen Türkün ne olduğunu bilmiyorsun Hacı Pıtrak. Türk yüz bin yılda yapılmayacak bir işi on beş günde yapıp çatmıştır.”¹⁶⁸

Aka Gündüz¹⁶⁹, “Yarım Osman” eserindeki bu cümlesinde Türklüğün ne kadar büyük olduğunu ve Türklerin çalışkanlıkları sayesinde zor işleri kolaylıkla başardığını anlatır.

“ Gön: - Türkün dünyadaki milletlerin en asili, en eskisi olduğunu, cihandaki medeniyetin kökünün Türk olduğunu... O zaman göğsün kabarır... Bu millete tapardın.”¹⁷⁰

¹⁶⁶ Şükrü Halil Tuğal, *Kartal*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s.80.

¹⁶⁷ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Akın*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965, s.57.

¹⁶⁸ Aka Gündüz, *Yarım Osman*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.14.

¹⁶⁹ 1838 yılında Selanik doğmuş olan şair, Kuleli Askeri Lisesi mezunu olup 1920’de Alay Gazetesini çıkarmıştır. Bu gazeteden dolayı Malta’ya sürgün edilmiştir. Daha sonra ise üç dönem CHP Ankara milletvekili olarak görev yapmıştır. Gazetecilik ve yazarlığa Sabah, Tanin, İleri, Tercüman gazetelerinde devam etmiş, şiirlerini bu gazetelerde yayımlamıştır. Ankara Gazeteciler Cemiyeti’ni de kurmuştur. 7 Kasım 1958 yılında vefat etmiştir. Eserlerinde genellikle Türklük, toprak, Anadolu, toplumsal konulara değışmiş, Kemalist ideoloji doğrultusunda eserler kaleme almıştır.

¹⁷⁰ Yusuf Sururi Eruluç, *Yanık Efe*, Ahmed İhsan Basımevi, İstanbul, 1937, s.40.

“ Yanık Efe” eserinde de dönemin sıklıkla işlenen konusu olan Türklerin dünyanın en eski, en asil, en kahraman ve cesur milleti olduğu konusu işlenmiş, bu özellikler için her Türk’ün gurur duyması ve göğsünün kabarması gerektiği anlatılmış ve milletini taparcasına sevmek gerektiğinden bahsedilmiştir.

“ Ne mutlu çocuklar size. Ne mutlu ki Türk’sünüz, ve bugüne erdiniz.

Bütün mektep haykırdık:

Türk’üz. Ve Türk’üz diye övünmekte yerden göğe kadar haklıyız.”¹⁷¹

Dönemin romanlarından biri olan “ Sevgi ve İstirabım” eserinde de aynı konunun işlendiği görülür. Öğrencilere öğretmen tarafından mektepte Türk tarihi ve Türklüğün önemi anlatılarak öğrencilere Türk olmaktan dolayı gurur duymaları istenir. Öğrenciler de hep birlikte haykırarak Türklükten dolayı büyük gurur duyduklarını anlatırlar. Aynı eserin bir başka yerinde de Türklükle gurur duyacak olan genç kızların bir gün mutlaka geleceğinden bahsedilir ve şöyle söylenir:

“ ... Ve yine derim ki, bir gün gelecek.. başka memleketlerin, mekteplerin hastalığına tutulmuş bu genç kızlar “ Ne mutlu bana Türk’üm,, diye haykıracaklar, coşacaklar ve Türk yaratılmanın verdiği gurur ; onların en ilahi bir aşkı olacaktır.”¹⁷²

Bu cümlelerde hem eleştiri hem ümit vardır. Eleştiri bu zamana kadar kızların Türklüğün önemini yeteri kadar bilmedikleri ve Türklüklerini anlatarak gurur duymadıklarına yönelik bir eleştiridir. Bu durumun sona ereceği ve gelecekte kızların Türklükleriyle gurur duyacak bir duruma ve duyguya kavuşacaklarından ise ümitle bahsedilmektedir.

1931-1939 yıllarında yazılan çoğu şiirde, roman da ve tiyatro eserinde görüldüğü üzere üst üste savaşlardan yenik çıkmış, ulusal gururu incinmiş bir milletin savaş

¹⁷¹ Mükerrerem Kamil, *Sevgi ve İstirabım*, Yeni Kitapçı, İstanbul, 1936, s.30.

¹⁷² M. Kamil, *Age..*, s.15.

sonrasında yaşanan ekonomik zorluklardan dolayı savaşın galibiyetine bile sevinememiş bir milletin ulusal gururunun ve Türklük bilincinin yerine getirilmesi için yeni insana Türk tarihini bilme, tarihiyle, kahramanlıklarıyla ve Türklüğüyle gurur duyma duygusu aşılarmaya çalışılmıştır.¹⁷³

Ayrıca ümmet bilincinin kırılıp milliyetçi bir ulus inşası için de vatandaşların eski düşüncelerini ve duygularını unutarak yeni bir ulus için ihtiyaç duyulan yeni insanın ve yeni kimliklerin inşası için milliyetçi duygularla insanların yetiştirilmesi çok önemli görülmüştür. Bu ulusal gururu tamir etmek ve yeni milliyetçi Türk insanını yetiştirmek için Türk insanının geçmiş tarihi başarıları ve kahramanlıkları anlatılarak Türk insanına yeni bir umut ve kimlik aşılarmaya çalışılmıştır.

2.2.3. Vatanını Çok Seven ve Vatanını Koruyan Cumhuriyet İnsanı

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşını kaybetmesi ve Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanmasından sonra ülkenin her tarafının işgal edilmesi ve vatanın zor duruma düşmesi insanların zihninde çok kötü bir yer bırakmıştı.¹⁷⁴ Bu işgallere karşı ulusal bir savaş verilmiş, Milli Mücadele kazanılmış ve vatan düşman işgalinden kurtarılmıştı. Fakat bu dönemde vatanın işgal edilmesini ve bu tarihi bizzat canlı olarak yaşayan devletin kurucu kadroları ve komutanlar, vatanın ne kadar önemli olduğunu bizzat yaşayarak anlamışlardır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra verilen iktidar mücadelelerini kazandıktan ve yeni insanı inşa etmek için ideolojik seferberlik ve kültürel inşa ve iktidar aşamalarına gelindiğinde kurucu kadrolar, yeni devletin yeni insanının özelliklerinin Atatürk'ü seven ve yaptığı fedakârlıkları bilen, Türklük bilincine sahip, Türklüğüyle gurur duyan ve milliyetçi özelliklerinin yanında yeni Türk insanının vatanının ne zor şartlarda kazanıldığını bilen, vatanını seven, vatanını koruyan ve sahip çıkan, vatanını her geçen gün daha ileriye taşımak için sürekli çalışan Türk

¹⁷³ Özellikle Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamalarında ve bu dönemde yazılan eserlerde bu tema oldukça işlenmiştir. 1933 tarihi inkılap temsillerinin sayısında patlamaların yaşadığı bir tarihtir. Bu tarihte Türklerin tarihteki başarılarını vurgulayan çok sayıda inkılap temsili yazılmıştır. Cumhuriyetin Onuncu Yılı Kutlamaları ve bu dönemde yazılan inkılap temsilleri hakkında detaylı bilgi için bkz. (Birol "Caymaz,"Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları: 29 Ekim 1933", *Bilgi ve Bellek,İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi*,sayı :04,2007.)

¹⁷⁴ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 36.Baskı, İstanbul, 2016.

insanı olmasını istemişlerdir.¹⁷⁵ Bunun için de döneminde yazılan şiirlerde, romanlarda ve tiyatro eserlerinde vatanını çok sevmek ve vatanı korumak sıklıkla anlatılmıştır.

“ ... Vatan kurtuluşunun mevzubahs olduğu bir dakikada Türk kızına düşen vazife, erkeğinin silahı karşısında hürmetle eğilmek değil midir ?”¹⁷⁶

“ Sevgi ve İstirabım” romanından alınan bu cümlede Türk kızının vatanın kurtarılması söz konusu olduğunda sevdiği erkeğin sevdiği kızı bırakarak savaşa gitmesi hayranlık duyulacak bir olay olarak anlatılır. Türk erkeği de sevdiği kız mı yoksa vatanın kurtuluşu için sevdiği kızıdan ayrılmak mı sorusunun karşısında vatanın kurtuluşu için mücadele etmeye giderek vatani sevdiği kıza tercih etmek gerektiği anlatılmıştır.

Bu dönemde yazılan birçok eserde vatan mı sevdiği kız mı ikilemi karşısında erkeklerin vatani seçtikleri ve kızların bu duruma çok sevinerek erkeklere daha da çok aşık oldukları görülür. Hatta bu eserlerde erkeklerin bu kahramanlıkları ve cesurlukları Türk kadınlarının Türk erkeklerinde aradıkları en önemli özelliklerden biri olarak anlatılır.

“ Doğrul

Şaşırmayınız anne,

Ne olmuş sanki bu ne?

Vatan için ölmekte,

Bugün var gömülmekte.

Ortada Türklük var, yurd var,

Ölsem bile ne çıkar.”¹⁷⁷

¹⁷⁵ Mustafa Müjdecı, Cem Karakılıç, “Kıraat Kitaplarında Cumhuriyet Vatandaşı ve Yeni Türkiye(1923-1938)”,*Turkish Studies*,Volume 9/4,2014,s.836-837

¹⁷⁶ M. Kamil, *Age..*, s.56.

¹⁷⁷ Çakmak, *Age..*, s.77.

“ Bozkurt” adlı eserde Doğrul’un dilinden yazılan bu şiirde erkek evlat, annesine vatan için ölmenin büyük bir gurur olduğunu ve Türklük ve vatan için ölmenin kişisel yaşamdan daha büyük bir durum ve gurur olduğu anlatılır. Burada vatan için ölmenin ve vatan söz konusu olduğunda kişinin kendisinden bile öncelikli olarak vatani önemsemesi gerektiği anlatılır. Dönemin eserlerinde erkeklerin sevdiği kızlardan daha çok vatani sevmesi ve öncelikli olarak vatani görmesinin yanında kişinin kendi yaşamı ve vatanın önemi söz konusu olduğunda da kendi yaşamından daha önce vatanın korunmasının seçilmesi sıklıkla işlenmiş ve vatan için ölmek her Türk genci için bir bahtiyarlık ve şeref olarak anlatılmıştır.

“ - Mehmet Çavuş:

Bugün tek bir öküzüm

Kırık bir sapanım var

Muradınızsa bunlar

Sizin olsun alınız.

Yurdumu vermem yalnız.”¹⁷⁸

“Bozkurt” eserindeki başka bir şiirde de bir köylünün elinde sadece tek bir öküzünün ve kırık sapanının kaldığı kendi hayatını devam ettirmek için yaptığı tarım için elinde kalanların sadece bunlar olduğu ve bunları da seve seve verebileceğini fakat yurdu söz konusu olduğunda yurdunu asla vermeyeceği anlatılmıştır. Mal yurt için verilir fakat kanla alınan yurt toprağının mal gibi olmadığı ve yurdun asla verilmeyeceğinden bahsedilerek vatanın maldan, sevgiliden ve kişinin hayatından daha da üstün ve önemli olduğu anlatılmıştır.

“ Tuğrul

Yurt üstündür babadan

Bir vazife başına bekleyor Vatan.

Za’fiyle Türk elini tehlikeye düşüren

¹⁷⁸ İ.T. Çakmak, *Age...*, s.27.

Baban olsa da gene karşı koymak vazifen.
Milyonlarca insanı düşün bir kerre.. sonra
Bir baba veya kardeş gelir mi hiç hatıra?’’ 179

Yaşar Nabi tarafından yazılan “Mete” eserinde, vatanın babadan daha üstün olduğu, daha üstün tutulması gerektiği, aile ve vatan arasında vatanın aileden daha önce geldiği, vatan için her Türk insanının görev ve sorumlulukları olduğu, bu görev ve sorumlulukların başında vatanın korunması geldiği, vatanın tehlikede olması durumunda herkesin harekete geçmesi ve vatanını koruması gerektiği, vatani tehlikeye düşürenin kişinin babası olması durumunda bile babasına cephe alarak karşı gelmesi gerektiğini çünkü vatanın kurtuluşunun milyonlarca insanın yaşamını ve kurtuluşunu etkileyeceği, bu sebeple bir kişinin değil milyonların yaşamının daha önemli olduğu anlatılarak vatanın önemine vurgu yapılmıştır.

‘‘ Çoban
...
Göz diken olursa yurduma bir an
Ben çoban değilim arslanım arslan
Ellerim pençedir saçlarım ye
Hele bir o düşman geçsin ele’’¹⁸⁰

Behçet Kemal’in kaleme aldığı ‘‘Çoban’’ isimli eserde de, vatanın önemine değinilmiştir. Vatanın kurtarılması ve korunması söz konusu olduğunda herkesin aslan kesileceğı, güçlü, savaşçı ve cesur bir şekilde düşmana saldıracağını ve vatanının düşmana karşı savunulacağını anlatılmıştır.

“Çoban

İstiraptan çıldıran bir kişi böyle diyor.
Yoksa biz diyoruz ki mademki bizler varız.
Tanrı almak istese, yurdu; karşı koyarız. ⁶¹⁸¹

¹⁷⁹ Yasar Nabi, *Mete*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932, s.26.

¹⁸⁰ Behçet Kemal, *Çoban*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.13.

¹⁸¹ B. Kemal, *Age.*, s.21.

“ Çoban” eserindeki başka bir şiirde de Türklerin vatan sevgisi, bağımsızlığa olan tutkunluğu, vatanlarını işgal ettirmemesi ilginç bir benzetme ile anlatılmıştır. Tanrı bile Türklerin vatanını ellerinden almak istese Tanrı’ya bile karşı çıkılarak vatan korunacaktır. Türklerin, vatanlarına verdikleri önem şiirde vurgulanmıştır.

“ Sevilecek nesi var? Gençliği mi diyorsun?

El döğüşürken kaçan gençlik yerinde dursun!

Sazı mı diyeceksin? Bense adam yerine

Bağlamanın itibar edemem tellerine.”¹⁸²

Faruk Nafiz Çamlıbel’in yazdığı bir diğer eser olan “Kahraman” eserinde de vatanın önemi ve vatanın kişinin gençliğinden ve hayatından daha önemli olduğu vurgulanmıştır. Eserdeki bu şiirde dönemin yaygın olarak işlenen teması olan vatanın zor duruma düşmesi durumunda her Türk gencinin her şeyi bırakarak vatanının kurtulması için mücadele etmesi gerektiği, vatanın her şeyden üstün tutularak öncelikle vatanın kurtulmasının düşünülmesi gerektiği, gençliğin enerjisini, gücünü ve kuvvetini vatan için kullanması gerektiği anlatılmıştır.

“ Fuat Bey: - Anadolu’yu bu halde bırakıp Avrupa’ya yahut İstanbula dönmek benim için elim olacak. Vatanın bütün evlatları ölüm ve hayat mücadelesinde iken benim zevk ve refaha dönmekliğim artık anlıyorum ki kabil değil.”¹⁸³

Nahit Sırrı Örik¹⁸⁴ tarafından kaleme alınan “Sönmeyen Ateş” eserinde vatan mücadelesinin olduğu bir dönemde kişinin kişisel zevk ve refahını değil vatanın selameti ve kurtuluşu için kendini düşünmeyi bırakarak vatani korumak için savaşması gerektiği anlatılır. Fuat Bey emekli olmuş bir doktor yüzbaşısıdır ve emekliliğinde yaşadığı zevk ve refahı bırakarak hastanede hizmet etmeye karar verir.

¹⁸² Faruk Nafiz Çamlıbel, *Kahraman*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965, s. 11

¹⁸³ Nahit Sırrı, *Sönmeyen Ateş*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.48-49.

¹⁸⁴ 22 Mayıs 1895 yılında İstanbul’da doğmuş olan Nahit Sırrı Örik, hikaye ve romanlarıyla tanınmaktadır. Eserleri, genellikle Anadolu’nun köy yaşamını konu alır ve Üç İncir, Karanlık Sular, Gün Doğmadan gibi kitaplarıyla tanınmıştır.

“ Ahmet: ...

Böyle bence güzellik taşır yurdun her yanı !

Böyle yurda adamak şöyle dursun bu canı

Yalnız şu gül olmasın, şu bülbül ötsün diye

Kanımdan son damlayı versem azdır hediye !¹⁸⁵

Faruk Nafiz Çamlıbel'in “ Ateş ” isimli eserindeki bu şiirde de vatanın her tarafının güzelliklerle dolu olduğu ve böyle güzel bir vatanda yaşadıklarını, her insanın bu vatan için canını seve seve adaması gerektiğini, kişinin vatanındaki gül ve bülbül için bile kanını ve canını feda edebileceğini söyleyerek vatanın her bir karışının ve her bir doğal güzelliğinin çok önemli olduğu anlatılarak bu güzel vatan için can vermenin şeref olduğu belirtilmiştir.

“ Anadan dert çekenı avutamaz bir kadın.

Karşımızda anayurt olan vatan can verirken ecelsiz.

Bir perde arkasında biz nasıl evleniriz?

Pencerenin önünde gelince sabahları

Boğazın sularında şu kara timsahları.”¹⁸⁶

Vasfi Mahir Kocatürk tarafından yazılan “Yaman” adlı eserde vatanın işgal edildiği ve bu işgalden dolayı çok üzgün olduğu anlatılmış, vatan işgal edilirken bir insanın kendi sevdiğini ve evlenmesini düşünmesinin mümkün olmadığı anlatılarak vatanının kişilerin özel hayatından daha önemli olduğu vurgulanmıştır.

“ Muhtar: - Bu milletin alınına mutlaka ölüm yazılmışsa, pekala, ama bu ölüm kurtuluş meydanlarında gelsin, öleceksek bari namusluca, bari yiğitçe, bari Türkçe ölelim.”¹⁸⁷

¹⁸⁵ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Ateş*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul, 1939, s.16.

¹⁸⁶ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yaman*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.7.

¹⁸⁷ A.Gündüz, *Age*., s.8.

Aka Gündüz tarafından yazılan ‘‘ Yarım Osman’’ eserindeki bu cümlelerde insan ölecekse yiğitçe, kahramanca, Türklüğe yakışır bir şekilde ölmesi gerektiği ve insan ölüyorsa bari vatanını kurtarmak için ölmesi gerektiğini, Türk’ün şerefli ölümünün vatan için gelen ölüm olduğu anlatılmıştır.

‘‘ Erman – Şimdi oraya geçebilir misin?

Altın – İmkânı olsa şimdi derhal.

Erman – Fakat bu, hayatına mal olur sonra.

Altın – Benim canımın ne kıymeti var. Yeter ki memleketime hizmet edeyim.’’¹⁸⁸

‘‘ Vatan ve Vazife’’ eserinde de aynı konu işlenmiştir: Vatan, insanın kendisinden ve canından daha önemlidir. Vatana hizmet etmek, bir insan için en büyük şeref ve gurur olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Eserin başka bir bölümünde de vatanının kurtuluşunu nişanlısından daha da önemli gören bir genç şöyle anlatılır:

‘‘ TEKİN – Değil mi ya, tasavvur et azizim, tam düğün gecesi birdenbire emir alıyor ve dört senedir nişanlı olduğu ve eminim ki çokça sevdiği karısından ayrılıp cepheye belki bir daha dönmek üzere gidiyor.

ARAL - Bir şey unutuyorsun Tekin, biz askeriz, karımızdan ana ve babalarımızdan ziyade memleketimize aidiz, vazifenin haricinde kalan zamanlarımızı ancak kendilerine hasredebiliriz.’’¹⁸⁹

Eserin kahramanlarından Tekin ve Aral arasında geçen konuşmada dönemin edebi eserlerinde sıklıkla vurgu yapılan konu anlatılmıştır. Vatan, sevgiliden ve nişanlıdan daha önemlidir. Burada aynı zamanda her Türkün anne ve babanın değil öncelikle vatanın çocukları olduğu, önceliğin bu sebeple ana, baba ve eşlerden ziyade vatana hizmete verilmesi gerektiği, arta kalan az vakitte aileye vakit ayrılabilceği anlatılmıştır. Dönemin dergilerinde de sıklıkla çocuk öncelikle devletin çocuğudur, eğitimi sadece anne ve babalara bırakılmaz düşüncesi sıklıkla işlenmiştir.

¹⁸⁸ Saim Kerim Kalkan, *Vatan ve Vazife*, Ulus Basımevi, 1938, s.52.

¹⁸⁹ S.K. Kalkan, *Age.*, s.8-9.

“ Turgut

Güzel Türk Kadınına en yakışan süs bu !

Çünkü vatan aşkıyle dopdolu bir göğüs bu !”¹⁹⁰

Halit Fahri Ozansoy¹⁹¹ tarafından kaleme alınan “ On Yılın Destanı” eserinde erkeklerin vatan için sevdiği kadınları bırakması, vatan için canlarını seve seve feda etmesi ve vatanın öncelenmesi gibi Türk kadınlarının da en güzel süslerinin vatan aşkıyla dolu olan kalpleri olması gerektiği anlatılır. Erkekler gibi kadınlar da vatanını çok sevmeli, vatani korumalı ve vatan sevgisi konusunda erkeklerin yanında olmalıdır.

“ ...

Bize de hür vatandan ayrı yaşamak haram.

Bu şeref savaşında ölürsek sanki ne gam ! “¹⁹²

Yaşar Nabi tarafından yazılan “ Beş Devir “ adlı eserde de bağımsızlığını ve özgürlüğünü kaybetmiş bir vatanda yaşanılmayacağını, vatanın ancak tam bağımsız ve hür olması gerektiğini, vatani tam bağımsız yapmak için verilecek savaşın şerefli bir savaş olacağını, bu bağımsızlık mücadelesinde ölmenin her Türk için bir gurur ve şeref olduğu anlatılmıştır.

“ Ayten Hanım – Şimdi çocuklarım beni dinleyin. Türk vatani bütün evlatlarından fedakarlık bekliyor. Bu toprakları yalnız dışarıdan gelen düşmanlardan değil, içimizde türeyen cahil zalimlerden kurtaracağız. Onlar cehaletin, taassubun kurbanlarıdır.”¹⁹³

¹⁹⁰ H.F.Ozansoy, *Age...*, s.33.

¹⁹¹ 12 Temmuz 1891 İstanbul doğumlu olan Türk şair ve öğretmen olan Halit Fahri Ozansoy, hecenin şairinden birisidir. 1916 yılında Baykuş isimli bir piyes yazmış ve bu piyes sahnelenen ilk oyunu olmuştur. Daha sonra Muğla Lisesi’ne edebiyat öğretmeni olarak atanan şair, Fransız Büyükelçiliği tarafından kendisine Milli Liyakat Nişanı verilmiştir. On Yılın Destanı eserinde Cumhuriyetin on yıllık serüveninin Kemalist ideolojiyi ve Cumhuriyet değerlerini överek anlatmıştır. 1971 yılında İstanbul’da vefat etmiştir.

¹⁹² Yaşar Nabi, *Beş Devir*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933, s.13.

¹⁹³ Bühran Cahit, *Gavur İmam*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.15.

“Gavur İmam” eserinde Türk çocuklarının vatanının koruması için fedakarlıklar yapması gerektiği anlatıldıktan sonra vatanını korumak için hem iç hem de dış düşmanlara karşı Türk çocuklarının mücadele vermesi gerektiği anlatılır. Bu iç düşmanlar din ve şeriat propagandası yapan ve milletin arasına nifak tohumları sokmaya çalışan din istismarcıları olarak gösterilir. Gençlerin dış düşmanla mücadele ettikleri gibi bu iç düşmanla da mücadele ederek vatanını bunlardan korumaları istenir.

“ Yalçın – Firuz : ... Haberinizi olsun ki Anadolunun erkeği, kadını, çoluğu çocuğu, birer cehennem makinası kesilmiştir. Hepsinde bin bir arslan kuvveti var. Yanı yatağanlı, beli silahlı, eli tırpanlı, insanlar gördüm ki yeni Türkiyeyi kurtarıp kurmağa ant içmişlerdir.”¹⁹⁴

Aka Gündüz tarafından kaleme alınan “ Mavi Yıldırım” eserinde de vatanın kurtulması söz konusu olduğunda Türk insanının kadın, erkek, çoluk çocuk demeden hepsinin birden vatani kurtarmaya gittiğini ve eline hangi alet ve silahı alırsa alsın hiç korkmadan ölümü de göze alarak vatani kurtarmaya çalıştıklarını ve bunun için de yemin ettikleri anlatılır.

“ Akça:

Kara Fatma!. Çarpışır siperlerde yurt için

Yurttan başka manası yoktur onca sevincin..

Yurdu için harbetmek.. Onun büyük emeli

Silahını çekerken titremiyordu eli..

...

Anadolu kızımı.. Andıçtim kurtuluşa

Yurdumu parçalatmam leş arıyan bir kuşa!.”¹⁹⁵

Şükrü Halil Tuğal tarafından kaleme alınan “Kartal” adlı eserinde de Türk kadınının vatanının kurtuluşu için erkekler gibi savaştığının örneği Milli Mücadele

¹⁹⁴ Aka Gündüz, *Mavi Yıldırım*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1934, s.83.

¹⁹⁵ Ş.H.Tuğal, *Age...*, s.81.

kahramanı Kara Fatma üzerinden verilir. Yurdunu kurtarmak için insanın seve seve savaşması gerektiğini, kadınların da erkekler gibi eline silahını alarak cepheye gitmesi gerektiği, Türk kadınının vatanı söz konusu olduğunda cesur ve kahraman olması gerektiği, yurdunu parçalatmamak için her şeyi yapmaları gerektiği anlatılmıştır.

“ Yüksel:

Hainler duyun bunu

Türk çiğnetmez alçak bir düşmanına yurdunu..”¹⁹⁶

“ Kartal” eserindeki başka bir şiirde de Türk insanının ülkesini işgale gelen düşmana asla yurdunu çiğnetmeyeceğini anlatır. Aynı eserin başka bir şiirinde de Türk kızının da yurdunu erkeklerin yaptığı gibi canı gibi koruyacağı şu dizelerle anlatılır:

“ Kartal:

...

O zaman ne yaparsın, düşman yurdunda gezse?.

Günay:

Dişimle parçalarım, tırnaklarım yetmezse..

Kartal:

Tam Türk kızısın Günay.. Ey yılmaz Türkün kızı

Sende bu iman varken batmaz yurdun yıldızı..

İsterse fırtınalar kudursun karşı gelsin

Sen bu sağlam imanla dünyalara bedelsin..”¹⁹⁷

Bu dizelerde de görüldüğü gibi dönemin algılayışında Türk kızının kahraman, cesur, savaşçı, vatanı için seve seve canını feda edebilen, söz konusu vatanın kurtarılması olduğunda erkeklerin yanında savaşa katılabilen, erkekleşen kadın profili

¹⁹⁶ Ş.H.Tuğal, *Age...*, s.43.

¹⁹⁷ Ş.H.Tuğal, *Age...*, s.58.

anlatılmıştır. Kadınlar söz konusu vatanın kurtarılması olunca dışıyla düşmanı parçalayacak kadar kuvvetli ve güçlü, hırslı insanlar olarak anlatılır. Bu vatan sevgisine imanla bağlanan Türk kadınları onaylanırken bu Türk kadınlarının dünyalara bedel olduğu anlatılarak bu dizeleri okuyan Türk kadınlarının da bu özelliklere sahip olması istenmiştir.

“ Kartal “ eserindeki diğer bir şiirde de vatanını seven ve vatanı için canını feda etmekten gurur duyan Türk anlatılır.

“ Akça:

Şimdi sözlerimizi iyi, dikkatli dinle..

Gidiyoruz.. Belki de ölüyoruz bu uğurda;

Her Türk gibi bizim de kanımız kurban yurda..”¹⁹⁸

Bu dizelerde de her Türk’ün kanının vatanı için kurban etmesinin normal bir şey olduğunu ve her Türkün vatanı için ölmek istemesi gerektiği belirtilir. Eserin başka bir şiirinde de vatan için ölmenin her ihtiyar ve genç için normal bir durum olduğu şöyle anlatılır:

“ Emir:

Başka türlü düşünmek doğru değildir bence

Yurt yolunda ölmek var her ihtiyar ve gence..”¹⁹⁹

Bu dizelerde de görüldüğü gibi her ihtiyar ve gencin vatanı için ölmek istemesinin dışında başka bir seçeneği seçme ihtimalinin bile düşünülmesinin doğru olmadığı anlatılmaktadır. Her Türk insanı genci ve yaşlısıyla vatanı için ölmeyi seve seve kabul etmelidir.

¹⁹⁸ Ş.H.Tuğal, *Age...*, s.30.

¹⁹⁹ Ş.H.Tuğal, *Age...*, s.22.

“ Kartal” eserinde yoğun olarak vatan sevgisi anlatılmıştır. Eserin neredeyse tamamında vatanını sevmek, vatani için canını vermek, vatani canını kurban ederek korumak ve düşmana vatani bırakmamak anlatılmıştır.

“ Şahin:

Yurduma tek kolumu kurban verdim çok mu

Yurdumun hayatımdan fazla kıymeti yok mu?.”²⁰⁰

Eserde Şahin vatani için tek kolunu kaybetmiştir fakat bir kere bile olsun kolunu kaybettiği için üzülmez. Vatani için kolunu kaybetmekten gurur duyar. Vatanının hayatından daha önemli olduğunu söyleyerek vatani için seve seve canını vereceğini belirtir.

“ Günay:

...

Her hangi düşmanın gözünde yurdum varsa

O gözü ben oyarım..”²⁰¹

Bu dizelerde de eserde sıklıkla işlenen vatanına göz diken düşmana karşı Türk gencinin vatanını nasıl büyük bir hırs ve imanla savunacağı anlatılmıştır.

“ Gön – Sana açıkça ve son defa söylüyeyim.. Eğer evlenirsem.. Ve kocam yurdundan fazla beni severse ben buna tahammül edemem. İyi bil ki yurdunu sevmeyen hiç bir şey sevmez.”²⁰²

“ Yanık Efe” eserinde Türk erkeğinin vatanını eşinden daha çok sevmesi

²⁰⁰ Ş.H.Tuğal, *Age..*, s.12.

²⁰¹ Ş.H.Tuğal, *Age..*, s.37.

²⁰² Y.S.Eruluç, *Age..*, s.41.

gerektiği anlatılır. Diğer şiirlerde sevgilisinden, nişanlısından, kendi hayatından ve kendi canından daha çok vatanı sevmek anlatılmıştı. Bu eserde de evlenmeyi hayal eden bir kadının kocasında beklediği özellik anlatılmaktadır: Vatan kocadan ve karısından daha önemlidir. Gerçek sevgi vatan sevgisidir. Vatan sevgisi güçlü olmayan kocanın, karısını sevmesinin mümkün olmayacağı anlatılarak erkeklerin vatan sevgisiyle dolu olması kadınların en çok erkeklerde bekledikleri ve istedikleri bir özellik olarak sunulur ve kocanın karısına sevgisinin temeli vatan sevgisinin büyüklüğü olarak gösterilir. Eserin başka bir bölümünde de Türk çocuğunun kendinden önce vatanını düşündüğü şu şekilde anlatılır:

“ Halil – Molla.. Gögsüm kabardı, var olsunlar. Gördünüz ya, bu çocuklara yurd kaygusu, millet işi kendi dertlerini unutturmuş. Bu işi gönül işinden üstün tutmuşlar.

Molla – Elhak, şayanı takdir.

Halil – Mollam, bu yurdun çocuklarından başka ne beklenir. Türk çocuğu kendinden evel memleketini düşünür.”²⁰³

Halil ve Molla arasında geçen diyalogda Türk gençleri için vatan kaygısı ve vatan sevgisinin kendi işlerini bile unutturacak düzeyde ve sevgide olduğu anlatılarak Türk gençlerinin vatan meselelerine ve sorunlarına ilgi göstermeleri istenir.

“ İstemi Han:

...

Ayıрмаğa çalışmak ikisini boş emek:

Türk demek yurt demektir, yurt demek te Türk demek!”²⁰⁴

Faruk Nafiz Çamlıbel tarafından kaleme alınan “Akın” adlı eserde de Türk ile vatanın aynı anlama gelecek kadar iç içe girdiğini Türk olmadan vatanın anlamsızlaşacağını, vatan olmadan da Türk demenin anlamsız olacağı anlatılarak Türk

²⁰³ Y.S.Eruluç, *Age..*, s.13

²⁰⁴ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Akın*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965, s.24.

ve vatan kavramlarının birbirinden asla ayrılamayacak iki kavram olduğu anlatılmıştır.

“ Profesör: - Benim can vermekliğim hiç bir mana ifade etmez. Yeter ki milletimin şanı, şerefi yaşasın.”²⁰⁵

Aka Gündüz tarafından kaleme alınan “ Beyaz Kahraman” adlı eserde bu sefer vatani için can vermek isteyen kişi ilaç yapmakla uğraşan bir ilim adamı, profesördür. Vatani ve ilim için çok önemli bir ilacı denemek için ilacı içer ve ölür. Profesör için ilacı içip canını vermek milletin şanı ve şerefine yaşamasından önemli değildir onun için.

Dönemin şiirlerinde, romanlarında ve tiyatro metinlerinin birçoğunda görüldüğü üzere vatani sevmek ve korumak her şeyin üstünde görülür. Her Türk insanının mutlaka sahip olması gereken özellik, imanı gibi göğsünde vatan sevgisini taşımasıdır. Bu özellik bulunduktan sonra her şey bu özelliğin altında yer alır. Sevgiliye duyulan sevgi, anne ve baba sevgisi, evlat sevgisi, kendi hayatını düşünme, kişinin kendi canına duyduğu sevgi, eş sevgisi hepsi vatan sevgisinden sonra gelen sevgi türleri olarak anlatılır. Hatta vatan sevgisi olmayan insanların diğer sevgileri yaşamayacağı iyi bir sevgili, eş ve evlat olamayacağı anlatılır.

Kadını, erkeği, çocuğu, genci ve yaşlısıyla bütün milletin her ferdi vatani için kahramanca ve cesurca savaşmalı, bu uğurda geride bütün ailesini bırakmayı göze almalı ve vatani için seve seve ölmeyi gönülden istemelidir. Kadınların erkeklerde aradığı en önemli özelliklerden birisinin de vatan sevgisi olduğu sıklıkla anlatılır. Vatani sevmenin ve vatani düşmandan kurtarmanın kutsal bir görev olduğu anlatıldıktan sonra yazılan eserlerde vatanın korunması ve daha da geliştirilmesi için herkesin elbirliği ile çalışması gerektiği sıklıkla vurgulanmıştır.

²⁰⁵ Aka Gündüz, *Beyaz Kahraman*, Aka Gündüz Kitapevi, Ankara, 1932, s.33.

2.2.4. Eski Rejimin Kötülüklerini Unutmayan, Cumhuriyetin Kazanımlarını Bilen Cumhuriyet İnsanı

Eski rejimin hatıraları halkın ve çeşitli zümrelerin zihninde hala çok taze olduğundan yeni rejimin iktidarını tahkim etmesi, yürüteceği hafıza siyasetine bağlı gözüküyordu.²⁰⁶ Tabii bu hafıza seçilmiş, ayıklanmış hatıralardan müteşekkil kurgusal bir hafızaydı. Bir taraftan şan şeref yüklü geçmiş devamlı yad edilecek, hatırlanacak, diğer taraftaysa istenmeyen, kurulu düzenin ideolojik çıkarlarını tehdit eden hatıralar bastırılacak, unutturulacaktır.²⁰⁷ Bu hatırlayış ve unutuş temaları dönemin şiirlerinde, romanlarında ve tiyatro eserlerinde sıklıkla görülmektedir.

Ulusal hafızanın yeniden kurgulanmasında hatırlayışla birlikte unutuş ideolojisi de kurgulanıyordu. Yeniden ve sıfırdan bir 10 milyon genç yaratmak ve bu 10 milyon gencin yeni rejimin ve yeni ideolojinin istediği gibi yaratılması için insanların daha henüz unutmadığı, tarihinin ve anılarının taze olduğu eski rejimi unutması gerekiyordu.²⁰⁸ Bu yeni rejimin pekiştirilmesi için gerekiyordu. Eski rejim unutturulmadan yeni rejimin ideolojisi kök salamazdı. Bunun için de eski rejimin kötülenmesi gerekiyordu. Dönemin edebiyatı bu konuda da yardıma çağrılıyor, Cumhuriyete karşıt olarak resmedilen Osmanlı Devleti ve din adamları düşman ve cahil olarak anlatılıyordu. Biz ve Ötekiler kurgusunda Ötekiler Osmanlı ve Din Adamları oluyordu.

Osmanlı'nın kuruluş dönemleri fazla eleştirilmezken Osmanlı'nın son dönemleri ağır bir şekilde eleştiriliyor, İslamiyet'i kabul ettikten sonraki süreç Türklükten uzaklaşmak olarak görülüyordu. Din ve Din Adamları algısı da daha çok cahil, hurafelere inanan, halkı kandıran, Türklüğe karşı ümmetçiliği savunan, vatanın kurtuluş

²⁰⁶ Şerif Eskin, *Türkiye'de Uluslaşma, Kültürel İnşa Seferberliği ve Edebiyat*, Dergah Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2023, s.34.

²⁰⁷ Ş.Eskin, *Age.*, s.37.

²⁰⁸ Osmanlı kimliğinin ve eski düşünce yapısının unutturulması için Osmanlı'nın yaptığı hatalara dönemin yayınlarında ve eserlerinde sıklıkla yer verilmiş ve Osmanlı Devleti eleştirilmiştir. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. (Murat Turan, "Tek Parti Döneminin İktidar Literatüründe Osmanlı Mirası", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:16,2013.)

mücadelesinde düşmanla işbirliği yapan kötü bir din adamı olarak tasvir ediliyordu.²⁰⁹ Bu unutuş ideolojisi için dönemin edebi eserlerinin büyük çoğunluğunda, Osmanlı son dönem padişahları ve sadrazamları, şeyhülislam, müftü ve imam gibi din adamları hakarete varan cümlelerle sert bir şekilde eleştirilmiş, halkın eski rejimi unutması ve din adamlarına, muskaya ve üfürüğe inanmayıp bilimsel düşünceye inanması gerektiği anlatılmıştır.²¹⁰

“ Tosun – Susmayacağım... İçimdekileri söyleyeceğim... Sizler ve sizlere o fermanı veren yurdun dört bucağına saldıran, hak tanıtmayan, insaf nedir bilmeyen, yakıp, yıkan, gözleri dönmüş bir sırtlan sürüsünüz.”²¹¹

“ Yanık Efe” eserinden alınan bu metinde Osmanlı paşasının köylünün evini basması ve köylünün sürüsünü yağmalayıp, köylünün kızlarını alması anlatılarak Osmanlı paşası kötü bir tiplendirme ile sunulması, yurda saldıran, vicdansız ve insafsız olan, vatandaşını ezen bir Osmanlı paşası anlatılarak Osmanlı rejimi kötülemiştir. Osmanlı paşası eserde sırtlana benzetilerek eleştirilmiştir.

“ – Çünkü ben dedim, padişahın ve padişahlığın aleyhindeyim.

Bak maskalara! Beni tekrar ordudan atmak için divanı harbe verdiler. Dedim ki: Bunu ben söyledim; bir elinizi Türk tarihine, bir elinizi kalbinize koyarak hükmünüzü siz veriniz.”²¹²

Aka Gündüz tarafından kaleme alınan “Dikmen Yıldızı” eserinden alından metinde eserin kahramanı açık bir şekilde, mahkemeye çıkıp yargılanacağını bile bile Osmanlı devletinin rejiminin ve padişahın karşısında olduğunu anlatır. Bunun için mahkemeye verilir. Mahkemedeki konuşmasında da kahramanın padişahlığın karşısında olma düşüncesinin samimi ve net olduğu, cumhuriyetin tarafını tuttuğu açıkça anlatılır.

²⁰⁹ Osmanlı son dönemi ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarının din ve din adamı algısının edebi eserlere yansımalarına yönelik detaylı bilgi için bkz. Gürkan Yavaş, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Din Ve Din Adamı (1923-1950)*, Kocaeli Üniversitesi Doktora Tezi, Kocaeli, 2014.

²¹⁰ Osmanlı son dönem padişahları, sadrazamlarının edebi eserlerde eleştirilmesine yönelik detaylı bilgi için bkz. Tayfun Barış, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Osmanlı'ya Bakış (1920-1970)*, Uludağ Üniversitesi Doktora Tezi, Bursa, 2017.

²¹¹ Y.S.Eruluç, *Age.*, s.28.

²¹² Aka Gündüz, *Dikmen Yıldızı*, Toker Yayınları, İstanbul, 2012, s.138-139.

“ Tanzimata kadar padişahlar mutlak bir zalim gibi vezirlerini lala gibi kullanıyor, diledikleri zaman boyunlarını vurup mallarını müsadere ediyorlardı.”²¹³

Burhan Cahit²¹⁴ tarafından kaleme alınan “ Dünkülerin Romanı” adlı eserde eserin adından da belli olduğu gibi Cumhuriyet öncesi dönem konu edinilir. Cumhuriyet övgüsü ben ve ötekiler kurgusu üzerinden yapılır. Romanda Cumhuriyetin getirdiği kazanımların daha iyi anlaşılmasının amaçlanması için geçmiş olabildiğince kötülenir ve padişahlar hakaret cümleleriyle tanıtılır. Bu eserin çoğu bölümünde padişahlara ve dönemin paşalarına yönelik ağır hakaret cümleleriyle benzetmeler yapılmıştır. Yukarıdaki metinde padişahların çok zalim insanlar olduğu, istedikleri zaman vezirleri öldürdükleri anlatılmıştır. Bir başka metinde doğrudan padişahları hedef alarak şöyle denilmiştir:

“ Sarayda birkaç Çerkez kızı ile sıcak hamamından başka herşeyi vermiye razı haysiyetsiz, şerefsiz bir padişah var ki hala halifei ruyizemin olduğunu iddia ediyor.”²¹⁵

Yukarıdaki metinde ve dönemin Osmanlı padişahlarını konu edinen metinlerin çoğunluğunda padişahın devleti yönetmekten aciz olduğu, devleti ve milleti düşünmeyi, devlet için çalışmayı bırakıp sarayında kendi zevk ve sefası ile uğraştığı anlatılarak padişahlar kötülenmiştir. Bu eserde de bu tema işlenmiştir. Padişahın kendisini bir de halife olarak Müslümanların lideri olduğunu iddia etmesini alaycı bir şekilde metinde anlatılarak padişahın haysiyetini de kaybettiğini, sarayda Çerkez kızlarıyla gönül eğlendirmek ve sıcak hamamındaki zevkini bırakmamak için herşeyi – vatani bile- verebileceği eserde anlatılmaktadır. Öteki kurgusunun biz inşası için olumsuz kurgulanmasının, yeni rejimin ulusal kimlik inşası için geçmişi kötülemek istemesinin yansıması olan önemli bir eserdir: “Dünkülerin Romanı”.

²¹³ Burhan Cahit, *Dünkülerin Romanı*, Kanaat Kutuphanesi, İstanbul, 1934, s.68.

²¹⁴ Yazar, 1892 yılında İstanbul’da doğmuştur. Siyasal bilgiler okunu bitirmiş, Yeni Gazete’de yazarlık ve yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. Köroğlu Gazetesinin de sahibi olan Burhan Cahit Morkaya, İstanbul milletvekili olarak da görev yapmıştır. 1925- 1928 yılları arasında yedi roman kaleme almıştır. Dünkülerin Romanı eseri ile Osmanlı Devletini sert bir şekilde eleştirerek Cumhuriyeti övmüştür. 20 Ocak 1949 yılında vefat etmiştir.

²¹⁵ B.Cahit, *Age.*, s.265.

“ Padişah denilen bir adam varmış. Sarayı varmış, hiç bu saraydan dışarı çıkmazmış, millete yüzünü göstermezmiş, bütün memleket sanki bu saraymış.

Sonra bir gün düşmanlar memleketi basmışlar. Padişah da sarayını kurtarmak için memleketi yabancılara satmak istemiş.

Millet buna kızmış, Gazi babamız milletin başına geçmiş, düşmanları bir güzel pataklamış, memleketten koğmuş, memleketi satmak isteyen padişahın da kulağından tutup memleketten dışarı atıvermiş.”²¹⁶

“ 29 Birinci Teşrin” eserinden alınan yukarıdaki metinde yeni rejimin inşası için eski rejimin kötülenmesi ve biz ve ötekiler kurgusu net olarak eserde yansıtılmıştır. Padişahın sarayda zevk sürdüğü, hiç sarayından çıkmadığı, halkıyla hiç buluşmadığı, halkının padişahı görüp tanımadığı ve düşman vatanı işgale geldiğinde sessiz kaldığı hatta saraydaki rahatını kurtarmak için vatanın işgaline göz yumduğu anlatılarak eski rejim ve öteki kötülenmiştir. Metnin hemen devamında ise eski rejimi ulusal hafızadan atmak için kötüledikten sonra ulusal hafızada kalan boşluk yeni rejim ve yeni lider övülerek kurgulanmaya çalışılmıştır. Lider olarak Gazi Mustafa Kemal padişahın yerine geçmiş, vatanı kurtarmış ve padişahı ülkeden çıkartmıştır. Bütün olumsuz özellikler padişaha yüklenirken onun tam tersi yansıması yani olumlu özellikler ise Gazi Mustafa Kemal’e yansıtılarak anlatılmıştır. Yeni rejim ve biz algısı ulusal hafızada güçlendirilmeye çalışılmıştır.

“ Baba – Sarayında zevk ve sefesına dalan padişahın bu memleketi kurtaracağına kim inanır a.. Oğul biz yalnız bu vatanı kanımızla, silahımızla değil bir de üstelik, bildiğin halde söyleyemediğin imzalarımızla, tomar, tomar, yazılan çizilen, kağıtlarımıza katarak verdik...”²¹⁷

Hüsamettin Işın tarafından kaleme alınan “Atatürk’ İlk Kurban” adlı eserde de aynı konu işlenmiştir. Padişah sarayında zevk ve sefa sürmekte, vatanın işgalini umursamamakta, milletin çektiği acıları dert etmemekte diye anlatılır. İnsanlar padişahın vatanını kurtaracağına inanmazlar. Bir baba padişahın tarafını tutan oğluyla

²¹⁶ Vedat Nedim, *29 Birinci Teşrin*, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Yayınları, Ankara, 1933, s.4-5.

²¹⁷ Hüsamettin Işın, *Atatürk’e İlk Kurban*, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935, s.10.

böyle konuşarak oğul üzerinden bütün okuyuculara aynı mesaj verilmeye çalışılır. Padişah tarafında değil Gazi Mustafa Kemal tarafında olmanın doğru olduğu. Eserde babanın oğlu padişah tarafını tutmaktan vazgeçmeyince baba kendi oğlunu kendi elleriyle öldürecek ve oğlunu Atatürk için kurban verdiğini gururla anlatacaktır. Eserin adının Atatürk'e İlk Kurban olması bu sebeptendir.

“ Müfettiş – (Deli gibi) sana ne oluyor azizim ?

Ecnebi kapitülasyonları kabul eden bir devlet her türlü şerefsizliği ezelden kabul etmiş, sineye çekmiş bir devlet demektir...”²¹⁸

Reşat Nuri Güntekin²¹⁹ tarafından kaleme alınan “İstiklal” eserinde de eski rejim kapitülasyonlar üzerinden eleştirilir. Yabancılar kapitülasyon vermenin devlet için bir hakaret demek olduğu, kapitülasyon vermenin ülkenin bağımsızlığı için zararlı bir durum olduğu anlatılarak Cumhuriyetin insanlara verdiği ekonomik ve siyasi istiklalin devlet için ne kadar önemli olduğu eski karşıtlık üzerinden olumlanmaya çalışılmıştır.

“ Reis : - Çocuklar! Otuz yıl evvel bu Işıkoba köyünün adı neydi bilir misiniz? Adı Batakoba idi. Bunu size anlatmak için başka bir şey yapayım; bende bütün eski resimleri vardır. Hepsini yanımda getirdim. Size köyünüzün otuz sene evvelki halini bu resimlerle, projeksiyonla göstereyim de bugünün ne olduğunu daha iyi ve tastamam anlayınız. Şimdi şöyle sağa sola açınız.”²²⁰

“ Köy Muallimi” adlı eserde anlatılan metinde de görüldüğü üzere karşıtlıklar üzerinden kurgulanan bir anlatı vardır. Anlatı da eskinin karşısına yeni konumlandırılarak bütün kötülükler otuz yüz öncesine yüklenerek otuz yıl sonra yaşanan hayat, çocuklara olumlanarak anlatılmış, çocukların şimdiki dönemin değerini bilmeleri için eski günlerin kötülüğüne vurgu yapılmıştır. Eserde bir köy öğretmeni

²¹⁸ Reşat Nuri, *İstiklal*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.12.

²¹⁹1889- 1956 yılları arasında yaşamış önemli bir Türk roman ve oyun yazarıdır. Çalıkuşu adlı eseri kendisini Türk edebiyatının öncüleri arasına koymuştur. Yeşil Gece, Acımak, Akıncılar gibi önemli eserlerini kaleme alarak Türk edebiyatında öne çıkmıştır. Eserlerinde genellikle Türk toplumunun sosyal ve kültürel sorunlarını ele alarak milliyetçilik, modernleşme, ahlaki değerler ve toplumsal dönüşüm gibi temaları işlemiş, Kemalist ideolojinin yaygınlaşması amacıyla eserler kaleme almıştır.

²²⁰ Aka Gündüz, *Köy Muallimi*, Aka Gündüz Kitabevi, Ankara, 1932, s.13.

öğrencilere eski günlerin kötülüğünü anlatmak için resimlerden yararlanacağını anlatmıştır. Köyün adı bile eskiden Batakoba imiş denilerek köy adı da kurgulanırken zıtlıklar üzerinden kurgulanmıştır. Batan bir devlet gibi köyün ismi de bataktan oluşan, verimsiz, kalkınmamış bir köyü anlatır.

Cumhuriyet ile birlikte hem köyün durumu gelişmiş hem de ismi değiştirilmiştir. Köyün ismi Işıkbaba olmuştur. Cumhuriyet köye bir ışık gibi doğmuş, köyün verimsiz, bakımsız durumu ortadan kaldırılmıştır. Köyün bütün olumlu özellikleri Cumhuriyet üzerine kurgulanmıştır. Eserde öğretmen, öğrencilere verdiği ders üzerinden bütün okuyucuların Cumhuriyetin önemini ve değerini bilmesini, eski rejimin kötülüklerini anlamasını istemiştir.

“ Halil – Geçmişleri şimdi korkulu bir rüya gibi hatırlıyoruz. Ne idi o kara günler? Ne kara günlerdi? Eskiden başta olanlar köylüyü adam yerine koymazlardı. Tapındıkları yalnız kendi rahatlıkları... kendi çıkarlarıydı. Onlar için köylü mü, adam sende?.. O da kim oluyordu?..

Molla – Ya şimdi?

Halil – Şimdi mi?... artık eskiden olduğu gibi elimizde arzuhal dolaşmıyoruz.”²²¹

“ Yanık Efe” eserinde de geçmiş ile bugün, eski ile yeni, biz ve ötekiler algısı olumsuzluk-olumluluk karşıtlığı üzerinden kurgulanmıştır. Geçmişteki günler kara günlerdir, hatırlanması bile korkutur, insanı üzer. Şimdi ise o kara günlerin dağıldığı, korkulu günlerin geçtiği aydınlık günlerdir. Eskiden devleti yöneten padişah sadece kendi çıkarını düşünür, köylüyü hiç düşünmez, köylüyü ezerken şimdiki hükümet kendi çıkarından ve zevkinden daha çok köylüyle ilgilenmekte, köylünün derdini dinlemekte, köylüyü ezmemekte ve köylüye destek olmaktadır. Eserde geçmiş ile bugün karşıtlığı anlatılmaktadır.

“ Doktor – Binbaşım anlayacağın şu ki kötü idareli Osmanlı imparatorluğu son nefesini vermiştir. Allah rahmet İylesin demeğe bile değmez. Bir saraydan komşu saraya gitmek için kırk harem

²²¹ Y.S.Eruluç, *Age.*, s.36.

ağasının ortasına sığınan düşman zabitlerle...’’²²²

Aka Gündüz tarafından kaleme alınan ‘‘Mavi Yıldırım’’ eserinde de Osmanlı Devleti ve padişah üzerinden geçmiş kötülenmiştir. Osmanlı devletinin yıkılmasına üzülmek bile gereksizdir diye düşünülmektedir. Padişahın düşmanın vatanı işgal etmesine karşılık vatanı savunmak yerine işgali kabul ettiği, kendi ülkesinde ve sarayında rahat dolaşamadığı ve düşman zabitleri eşliğinde dolaştığı anlatılarak geçmiş eleştirilmiştir.

‘‘ Ayten Hanım – Bugün, kitaplarınızı kapatınız. Sizinle ana, evlat gibi konuşalım. Memleketimiz büyük bir ihanete uğradı. Düşmanlar topraklarımızı çiğniyorlar. Padişah da onlarla birlik oldu. Sarayda; hamamında, külhanında rahat geçecek birkaç günlük ömrü için milleti feda etti. Memleketi kurtarmak için çalışan kahramanlara karşı düşmanlarla beraber harbediyor. ’’²²³

‘‘ Gavur İmam’’ eserinde öğretmen, öğrencilerine seslenerek vatanın büyük bir ihanete uğradığı, bu ihanette padişahın büyük payının olduğu, sarayında zevk ve sefa sürmek için, rahat yaşamak için vatanın işgaline göz yumduğu, milletini düşünmeyerek düşmanla birlikte hareket ettiği, vatanı kurtarmaya çalışan kahramanlara ise engel olmaya çalıştığı anlatılır. Karşıtlık bu metinde de açık bir şekilde kurulmuştur. İhanet eden padişah geçmişi kötü bir şekilde temsil ederken vatanı kurtarmaya çalışan, köylüyü ve milleti düşünen Gazi Mustafa Kemal şimdinin iyi bir şekilde temsili olarak anlatılır. Eserin devamında bu durumun bütün milletin, öğrencilerin bilmesi, duyması ve öğrenmesi gerektiği anlatılarak şöyle denilmektedir:

‘‘ Ayten Hanım – (Sinirlenmiştir) Hiçbir kuvvet muallimi talebesine ders vermekten alıkoyamaz. Sarayında bir günlük zevki için milletin namusunu ayaklar altına alan padişah işlediği cinayeti işitsin de utansın. ’’²²⁴

²²² Aka Gündüz, *Mavi Yıldırım*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1934, s.45.

²²³ Bühran Cahit, *Gavur İmam*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.45.

²²⁴ B.Cahit, *Age.*, s.16.

Burada öğretmennin yeni rejimin yanında olduğu, olması gerektiği, öğretmenin eski rejimin kötülüklerini öğrencilerine mutlaka anlatması gerektiği, bunun için de ona kimsenin engel olamayacağı anlatılarak öğretmenlere yeni rejimin savunuculuğu ve öğrencilere anlatılması görevi verilmiştir.

“ Yarım Osman - Sizin arkanızda bir satılmış padişah, bir dinini değiştirmiş halife, bir alçak devlet varken muhtar kaç para eder? Muhtar ne yapabilir?

Muhtar – Kusura kalma efendi. Yarım Osman bu. Adı üstünde. Akli da yarım. Allah devletimize zeval vermesin.”²²⁵

“Yarım Osman” eserinden alınan bu metinde de köye vergi toplamaya gelen devlet memuru mültezim, muhtar ve Yarım Osman kişilerinin arasında geçen konuşma anlatılmaktadır. Mültezim ve Muhtar devletin ve padişahın yanında yer alırken Yarım Osman ise devletin ve padişahın karşısında yer almakta, vergi toplamaya gelen devlet memurunun karşısında muhtar çekinip korkarken Yarım Osman doğruluğundan emin olarak cesaretle konuşturulmakta ve eski rejim eleştirilmektedir.

“ Yaşayan, kara bir cehille miskinliği maskeliyen kaldırım kabadayılığı idi. Fakat padişah o cehle boyun eğmekten, hamaset oynayan o miskinliğe saygı göstermekten kendini alamıyordu. Çünkü aynı devrin adamı ve o kütlenin padişahı idi.”²²⁶

M. Turhan Tan tarafından kaleme alınan “ Devrilen Kazan” eserinde padişah kötülenirken cehalet ve miskinliğin de kötü bir durum olduğunu, padişahın da cehalet ve miskin insanların padişahı olmasının normal bir durum olduğu anlatılır.

“ Rıza Bey – O halife ki sarayındaki bir ömürlük keyfi için on beş milyon Türkün namusunu, canını, malını yedi düşmanın ayakları altına alıyor.

Nuri Çavuş – Kahrolsun.

²²⁵ Aka Gündüz, *Yarım Osman*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.5.

²²⁶ M. Turhan Tan, *Devrilen Kazan*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1939, s.141-142.

“ Gavur İmam” eserinin başka bir bölümünde de padişahın keyfi için milletin namusunu ve şerefini ayaklar altına aldığı, sarayında eğlendiği anlatılmaktadır.

Dönemin şiirlerinde de eski rejimin, padişahların, halifenin, sadrazamların, din adamlarının eleştirildiği ve kötü bir şekilde anlatıldığı sıklıkla görülmektedir. Romanlardaki ve mensur piyeslerdeki geçmişin kötülenmesi, yeni rejimin olumlanması, ötekilerin kötülüğü üzerinden bizin iyiliği, geçmişin unutuşu, şimdinin ve parlak geleceğin hatırlanması konuları şiirlerde de yoğun bir şekilde anlatılmıştır.

“ Türkan
Oğlum onların kanı,
Bozuldu soyu, sanı
Vaktile doldurdular,
Saraya Rus, Rum, Macar,
Her ırktan bir cariyeye,
Bakmadılar geriye.’’²²⁸

İbrahim Tarık Çakmak tarafından kaleme alınan “Bozkurt” adlı eserdeki bu şiirde dönemin romanlarında ve mensur piyeslerinde işlenen padişahın sarayda kendi zevki ve sefası için saraya cariyeler doldurduğu, o cariyelerle ilgilenmekten devletin ve vatanın sorunlarıyla ilgilenmedikleri, kanlarının bozulduğu, vatanın işgaline sessiz kaldıkları şiirlerde de aynı şekilde anlatılmıştır.

“ ...
Karanlık dağılmıyor böyle uzun bir müddet,
Parça parça düşmana satılıyor memleket..
Düşman çizmeleriyle vatan çiğnendiği an

²²⁷ Bürhan Cahit, *Gavur İmam*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s.21.

²²⁸ İ.T. Çakmak, *Age.*, s.50.

dayanamayacağını anlatarak eski günlerin kötülüğü ve zorluğu gençlere anlatılmaya çalışılmıştır.

“ Her kararmış taşında kaç zavallı ahı var...

Memleket bir gemiydi, İstanbul onun dümencisi,

Üzerinde durdukça koyu saltanat sisi,

Gazi yetişmeseydi eğer bir hızır gibi,

Bu gemi, ah bu gemi çoktan bulmuştu dibi.”²³¹

“ İnkılap Çocukları” eserindeki bu şiirde de ulusal hafızayı yeniden inşa etmek için öncelikle geçmiş kötülenip ayıklandıktan sonra boş kalan ulusal hafızanın yeni rejimin övülmesiyle doldurulması yani unutuş ve hatırlayış safhalarının şiirlerde de uygulandığı görülmektedir. Memleket bir gemiye benzetilerek bu gemide yolculuk yapan insanların çok sıkıntılar yaşadığı, çok ahlar ettiği, geminin başında dümeni çeviren dümencinin padişah olduğu, padişahın memleket gemisini kötü kullandığı, gemideki insanları sıkıntıya soktuğu, geminin batmak üzere olduğu eski rejimin kötülenmesi şeklinde anlatıldıktan sonra olumlu özellikler Mustafa Kemal Paşa üzerinden anlatılmıştır. Gemi batmak üzereyken Mustafa Kemal Paşa yetişmiş, batmak üzere olan memleket gemisini suyun dibine batmadan, vatan parçalanmadan memleketi kurtarmıştır. Padişah nasıl kötü bir dümenci ise ve halkın ahını aldıysa karşıtı olarak Mustafa Kemal Paşa iyi bir lider olarak vatani kurtarmış ve halkın sıkıntılarını gidermiştir. Öteki olan padişah kötüyken; bizi kuran ve inşa eden Mustafa Kemal Paşa kahraman olarak anlatılmıştır.

“ Turgut:

...

Bir bataklık kurutmak gelmezken hatırına,

Sultanlar göremeden bakarlardı yarına,

²³¹ Y. Nabi, *Age.*, s.16.

Dünyayı, keyfi için zapta uğraşırlardı,
Ellerinde, ölecek hesapsız insan vardı.”²³²

“İnkılap Çocukları” adlı eserdeki diğer bir şiirde de padişahların vatan işgal edildiği sırada ve zor günlerde yaşanan sıkıntıları çözmek için hiç uğraşmadıkları, sadece günü gününe yaşadıkları, gelecek için planlar yapmadıkları, çıktığı akın ve fetihlerde de amaçlarının sadece keyifleri ve zevkleri için olduğu, insanları öldürmek için seferler yaptıkları, insan canına kıymet vermedikleri anlatılarak eski rejim eleştirilmiştir.

“ Nine:
Elbet.. Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü..
Millet eski zamanda rahat yüzü gördü mü? ²³³

“ On Yılın Destanı” eserinden alınan yukarıdaki metinde cumhuriyetin on yıllık süreci övülerek anlatılırken yaşlı nine konuşturularak gençlere ve çocuklara cumhuriyetin önemini ve değeri eski ile karşılaştırılarak anlatılmaya çalışılır. Nine, gençlere eski rejimi kötüleyip milletin eskiden hiç rahat yüzü görmediğini ve çok zor zamanlar yaşadığını anlattıktan sonra yeni rejimi övmeye başlar. Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünde eski rejime atfedilen olumsuz ifadelerin tam karşıtı olumlanarak cumhuriyete atfedilir. Geçmiş yaşamamış, ulusal hafızanın ve yeni insanın inşa edilmesi için en uygun durumda bulunan çocuklar ve gençlerin ulusal hafızası temelden inşa edilmeye çalışılmıştır.

“ Şakir:
...
O sultan ki kızıla boyadı bütün yurdu,
Her yükselmek isteyen genci beyninden vurdu.

²³² Y. Nabi, *Age.*, s.13-14.

²³³ Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933, s.48.

Bir sürü cahillerle çevrelenmiş dört yanı,
Yükselmeyi öğreten ilim büyük düşmanı.”²³⁴

Yaşar Nabi Nayır tarafından kaleme alınan “Beş Devir” adlı eserdeki bu şiirde de padişahın bütün yurdu kötü bir duruma soktuğunu anlatıldıktan sonra gençlere padişahın sizin yanınızda değil karşınızda olduğu anlatılmaya çalışılarak ulusal hafızanın inşasında ve yeni insanın inşasında gençlere padişah düşman olarak tanıtılır. Gençler yükselmek isterken padişah bunu engeller, ilim olumlu bir özellik olarak tanıtılıp gençlerin ilimle uğraşması gerektiği ve ilimle yükselebilecekleri anlatıldıktan sonra bu olumlu özelliğin karşısına konumlandırılan cehalet padişahla özdeşleştirilir. Gençlerin olumlu özelliğe sahip olup yükselmesi gerekirken padişah cahil insanlarla beraber olmakta ve ilmin karşısında yer alarak gençleri engellemektedir.

“ Şahin:

Padişah dediğin kim? En duygusuz canavar..

Unutmadım daha dün dökülen türk kanını,

Bir padişah böyle mi düşünür vatanını?.

Bir padişah böyle mi ülkesine hükmeder

Bunu gören düşmanlar, sorarım sana, ne der? ²³⁵

“ Kartal” adlı eserin de çoğu şiirinde padişahın kötülenmesi ve padişahın vatanını düşmana bırakması anlatılmıştır. Padişah bu şiirde canavara benzetilmiştir. Türklerin kanı savaş meydanlarında ve vatanın işgalinde dökülürken, vatan için insanlar canını verirken padişahın vatanını düşünmediği, böyle devletin yönetilemeyeceği, düşmanların bile bunu kabul etmeyerek padişahı eleştireceği anlatılmıştır.

“ Şahin:

Her türkün hayatından mukaddes vatani var !..

²³⁴ Yaşar Nabi, *Beş Devir*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933, s.7.

²³⁵ Şükrü Halil Tuğal, *Kartal*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s.18.

Mondrosta toplanan birçok beyinsiz kafa

Bilmem nasıl oldu da inandılar boş lafa

Bol keseden herkese peşkeş çekip vatani

Düşmanlara sattılar..’’²³⁶

“ Kartal” eserinin diğer şiirinde de aynı konu işlenmeye devam etmiştir. Türk milleti için vatanın çok kutsal ve değerli olduğu, vatanın Mondros’ta paylaşılmaya çalışıldığı, devleti yönetenlerin Mondros’ta vatani düşmanlara sattıkları fakat Türk milletinin vatanını asla vermeyeceğini ve işgal ettirmeyeceğini, işgalcilerin bunu unuttukları anlatılmıştır.

“ Kadı

Hastalanırsa ne olur? Mahalle de kurşuncu, muskacı mı yok.

Nuriye (Asabiyetle güler)

Kadı efendi, şimdiye kadar kurşuncudan, muskacıdan kim faide görmüş ki ben göreyim? Bunlar saçma şey.

Kadı

Tuuuu. Töbe de. Kelime-i şehadet getir, tecdidi iman et be kadın. Senin dine diyanete iman yok mu? ²³⁷

Ertuğrul Şevket tarafından kaleme alınan “Şeriatçısı” adlı eserinde dönemin yazılan çoğu eserinde görüldüğü gibi cahil, düşmanla işbirliği yapan, üfürükçülük ve muskacılık ile insanları kandırmaya çalışan, ilimle uğraşmayan, halkın örnek almaması istenilen din adamı tablosu çizilir. Ben ve Öteki algısı bu tür eserlerde öğretmen ve imam üzerinden tekrar kurgulanır. İmam, eski rejimi temsil eder ve ötekidir. İmam hatırlanmak istenmeyen kötüyü temsil eder. Öğretmenler ise bizi inşa edecek, ötekini ve geçmişi unutturarak yeni rejimi yeni inşa edilmek istenen insana aktaracak, cumhuriyetin aktarıcılığı görevini ifa edecek, ulusal hafızayı okulda yeniden kurgulayıp

²³⁶ Ş. H. Tuğal, *Age*, s.18.

²³⁷ Ertuğrul Şevket, *Şeriatçısı*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938, s.59.

inşa edecek bir meslek grubu olarak anlatılır ve öğretmenlere özel görev verilir.

“... ”

Ayten Hanım – Cehalet, hepsi cehalet Veli Dayı. Anzavur, Gavur İmam, Kara Hüseyin bunlar dini taassup uğruna milli varlığı uçuruma götürüyorlar; sebebi nedir? Cehalet.

Öteki muallimler - Çok doğru, cahil adam her şeyi yapar.’’²³⁸

“ Gavur İmam” eserindeki bu metinde de aynı kurgu oluşturulmuştur. Biz muallimler – öteki imamlar ve din adamları. Bu metinde de din adamlarının dini taassupla hareket ettikleri, hatta bu taassup ve cehalet sebebiyle milli varlık ve vatanın işgali sürecinde de yanlış yerde durdukları anlatılmaya çalışılır. Cehalet gibi kötü bir özellik eski rejim ve din adamları ile özdeşleştirilir. Öğretmenler ise bu cehaleti yıkacak yerine aydınlık getirecek, ilimi yayacak ve yeni nesli istenilen şekilde yetiştirecek bizim en önemli görevlisi olarak ötekinin karşısında konumlandırılır.

“ Hamdi Bey – Senin kara müftü çok yobaz herif.

Millet cephe taşıyacağız diye yemedi, içmedi, uyumadı, çalıştı. Onun yüzünü görmedik.

Rıza Bey – Sarığı boynuna dolanıp sallandırılacaklardan biri.’’²³⁹

“ Gavur İmam” eserindeki başka bir metinde de müftü bütün kötü özellikleri sembolize eden kelime ve kavramlarla anlatılmaya çalışılmıştır. Kara, yobaz, cahil, vatanın kurtuluş mücadelesine katılmayan biri olarak kurgulanan müftü eski rejimin ve ötekinin kötülüklerini yansıtan biri olarak çizilmiştir. Eserin adının da Gavur İmam olarak seçilmesi ötekinin kötü bir şekilde resmedilerek din adamlarının ulusal hafızada unutturulmak istenen kişilerden oluştuğunu anlatır. Metnin sonunda Rıza Bey’in müftünün idam edilmesi gerektiğini söylemesi bunun en önemli göstergelerinden birisidir.

²³⁸ B.Cahit, *Age.*, s.57.

²³⁹ B.Cahit, *Age.*, s.9.

“ İnsanlar ne kadar kuvvetli olsalar cahil olunca muhakkak kendilerinden yüksek bir kudrete baş e mek mecburiyetini hissederler. Osmanlı padi ahları da o azametli devirlerinde bile önünde boyun b kecek bir kudret aramı lar. Bu kudret dini ellerinde dünya silahı olarak kullanan şeyhlerin, hocaların, softaların, kudretidir.”²⁴⁰

Burhan Cahit tarafından kaleme alınan bir diğer eser olan “Dünkülerin Romanı” eserinde de ötekiler birlikte verilerek ele tirilmi  ve bizin karşı tarafında birlikte konumlandırılmıştır. Bunlar padişah ve din adamlarıdır. Eserde padişahın siyasi gücü temsil ettiği, din adamlarında dini kullanarak dünyevi gücü temsil ettiği anlatılarak padişahın, dünyevi gücü ve hakimiyeti elinde bulundurmak için din adamlarını yanlarına aldığını ve onlarla bu sebeple birlikte hareket ettiği, halkın dini duygularının bu sebeple istismar edildiği anlatılmaktadır. Cehaletin, dini duyguların kullanılması için elverişli bir ortam oluşturduğu anlatılarak yeni insanın bu özelliklere sahip olmayarak eski rejimin temsilcilerini kötüleyen, unutan, ilimle u ra an insanlar olmaları istenir.

“ Ve sesini daha ziyade yavaşlatarak mırıldandı:

Hanımefendi, bunlar, bizim Meclisin en koyu mutaassıplarındandır.

 ntihap dairelerinde (seçim bölgelerinde) de öyle bir nüfuzları vardır ki, kimse ses çıkaramıyor, adeta herkese terör yapıyorlar.

Binba ı Hakkı Bey, hiç istifini bozmadı:

“Kara terör, kara terör” diye seslendi. “ Bizim d  manımız yalnız Avrupa değil, bunlar da... Bir gün bunlarla da  arpı mak lazım gelecek...”²⁴¹

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun²⁴² “Ankara” isimli romanındaki bu metinde, din adamlarının mutaassıp olduğu anlatıldıktan sonra din adamları kara ter rde benzetilerek ele tirilmi tir. Din adamlarının halkın gözünde ve mecliste ağırlıklarının

²⁴⁰ Burhan Cahit, *Dünkülerin Romanı*, Kanaat Kutuphanesi, İstanbul, 1934, s.191.

²⁴¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, İletişim Yayınları, 31. Baskı, İstanbul, 2014, s.42.

²⁴² 1889 Kahire doğumludur. Gazetecilik ve yazarlık yapmıştır. Türkiye’nin ilk b y kel ilerinden biridir. Londra, Roma ve Washington b y kel ili i yapmıştır. Edebiyat kariyerine Sodom ve Gomora romanıyla adım atan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Anadolu’daki toplumsal değişimleri ele alarak Cumhuriyet döneminin aydın kesimine hitap etmiş ve aydınları sert bir şekilde ele tirmi tir. Yaban romanındaki köy ve köylü anlatımlarıyla büyük tepkiler alan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara romanında da inkılapların yanlış anlaşıldığını ve Anadolu’nun çoğu bölgesine inkılapların ula tıramadığını anlatarak, aydınları Anadolu insanını yalnız bıraktığını için ele tirmi tir. Anılarını da kitapla tıran Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1974 yılında vefat etmiştir.

fazla olduğu, bunu hiçkimsenin engelleyemediği ve mecliste terör estirdikleri anlatılarak din adamlarının ülkedeki ve meclisteki bu nüfuzlarının kırılması gerektiği belirtilir.

“ Şimdi ne görüyorum? Anadolu... Düşmana akıl öğreten müftülerin, düşmana yol gösteren köy ağalarının, her gelen gasıpla bir olup komşusunun malını talan eden kasaba eşrafının, asker kaçağını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmüş sahte sofuların, cami avlusunda oğlan kovalayan softaların türediği yer burasıdır. Burada, bıyıklarını makasla kırttı diye nice fikir ve ümit dolu Türk gencinin kafası taş altında ezildi. Burada, yüzü düşmana dönük, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkadan vuruldu”²⁴³

Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından kaleme alınan bir başka eser olan “Yaban” eserinde de din adamları sert bir şekilde eleştirilmiştir. Bu metinde Anadolu’nun perişan hali anlatılmaktadır. Yakup Kadri, kahramanının ağzından inkılapların köylere kadar inemediği, köylülerin ve halkın yaşamında hiçbir değişikliğin olmadığını anlatır. Daha sonra ise Anadolu’nun ve Anadolu insanının yalnız bırakıldığını, bunda köylülerin ve halkın hiçbir suçu olmadığını, suçun Türk aydınında olduğunu anlattıktan sonra yalnız bırakılan Anadolu köylüsünün şeyhler, köy ağaları, müftüler ve kasaba eşrafı tarafından kandırıldığını belirtir. Müftüler özelinde din adamlarının düşmanla birlikte hareket ettiklerini, vatanın işgalinde Milli Mücadele’nin safında değil işgalcilerin yanında saf aldıklarını belirterek din adamları eleştirilir, sahte sofuların ve softaların sayısının arttığı ve bu insanların halkı muska ve üfürükçülük ile kandırarak zengin oldukları anlatılmıştır.

“ Benim için, bu bunak Türk şeyhinin, İstanbul’daki İngiliz subayından farkı nedir? Her ikisinin de ruhu ile benim ruhum arasındaki uçurum, aynı derecede derin ve karanlıktır.”²⁴⁴

“ Yaban” romanındaki bir başka metinde de Türk şeyhinin İngiliz subayından bir farkının olmadığı anlatılarak ikisi eşit kefeye konulmuştur. Türk aydınının düşünce dünyasının şeyhlerin düşünce dünyalarından ve işgalcilerin bakış açılarından çok farklı

²⁴³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, İletişim Yayınları, 54. Baskı, İstanbul, 2006, s.110.

²⁴⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Age*, s.48.

olduğu anlatılmıştır.

“ Şeyh Yusuf, benim yüzümden, bu yıl köyü çabuk terketti. Fakat giderken gördüm. Köylülerden aldığı hediyelerin yükü altında, hem kendisinin, hem eşeğinin beli bükülmek raddesine gelmişti. Her ikisi de, birbirinin ardı sırası, sendeleye sendeleye gidiyorlardı.

Şeyh Yusuf gitti. Fakat, zehirini köyde bıraktı. Hava bir süre, bir uzun süre, onun nefesiyle dolu kaldı.”²⁴⁵

“ Yaban” romanındaki bir başka metinde de Şeyh Yusuf adındaki bir şeyh anlatılarak şeyhin insanları kandırdığını, dini kendi çıkarına hizmet için kullandığı, insanları kandırarak zenginleştikleri, halkı kötü düşünceleriyle zehirlediği anlatılarak din adamları eleştirilmiştir. Metinde ayrıca halkın, din adamlarına inanmayıp paralarını kaptırmamaları gerektiği anlatılmıştır.

“ Mustafa Efendi herhangi meddahın tarif ettiği hasis, tiryaki bir mahalle bakkalı. İmam? Şöyle bir bakılsa herhangi bir mahalle imamına benzer, fakat hakikatte o kendinden başka kimseye benzemez.

Kirpi kılları gibi ayakta duran iki kalın kaş, içeriye çökmüş, kömür gibi siyah, kor gibi yakıcı, burgu gibi keskin iki ufak göz. Burun uzun ve tilkivari. Kara sakal hayli kırışmış. Boyu kısa, vücudu cılızdır. Fakat beyaz sarığın kallaviliği, geniş yenli latanın içinde ağır ağır sallana sallana yürüyüşü ona hususi bir heybet verir.”²⁴⁶

Halide Edip Adivar²⁴⁷ tarafından kaleme alınan “Sinekli Bakkal” romanında da kötü bir din adamı profili anlatılarak din adamları eleştirilmiştir. Bu eserde mahalle imamının herkesten farklı bir görüntüsü ve özelliklerinin olduğu anlatıldıktan sonra dış görünüşü belirtilir. Belirtilen bu dış görünüş özelliklerine bakıldığında istenmeyen, sevilmeyen ve beğenilmeyen bir insan profili çizildiği görülmektedir. İmamın kıllarının kirpiye benzetilmesi, gözlerinin kömür gibi siyah olması ve bu gözlerin bakan insanları kor gibi yakacak kadar kötü olması, gözlerinin burnu gibi keskin olması, sakalının da

²⁴⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, İletişim Yayınları, 54. Baskı, İstanbul, 2006, s.48.

²⁴⁶ Halide Edip Adivar, *Sinekli Bakkal*, Can Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2009, s.12.

²⁴⁷ 1884 – 1964 yıllarında yaşamış Türk yazar, eğitimci ve kadın hakları savunucusudur. İlk Türk feminist yazarlardan biri olarak kabul edilmektedir. Milli Mücadele’yi desteklemiş, kadın hakları konusunda etkili olmuş ve ideolojisi; milliyetçilik, halkçılık, çağdaşlık etrafında şekillenmiştir. Hayatı boyunca çeşitli dönemlerden ve farklı düşünsel evrelerden geçen Halide Edip, gençlik yıllarında Osmanlı Devletine karşı duyduğu eleştiri Milli Mücadele döneminde milliyetçilik ve ulusal kurtuluş ideallerine olan katkıları daha sonra Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Paşanın politikalarına eleştirel bir bakış içermiştir.

kara ve bakımsız olması, vücudunun kısa ve zayıf olması ve yürüyüşünün de yavaş olması gibi özellikler istenmeyen ve kötülenen, korkulması gereken bir mahalle imamı anlatımına dönüşmüştür. Dönemin din adamı eleştirisi dış özellikler üzerinden benzetmeler yapılarak anlatılmaya çalışılmıştır.

“ Eğer Sinekli Bakkal İmamı İkinci Abdülhamid’in tedhiş devrinde gelmeyip de on dördüncü asırda gelseydi, gözlerinin ateşi, akidesinin korkunçluğu, bilhassa üslubunun kudretiyle sürüleri başına toplayıp herhangi bir fikir peşinde sürükleyecek softa tiplerden biri olabilirdi. Cemaate telkin etmek istediği naslar bıçak gibi keskindir.”²⁴⁸

“ Sinekli Bakkal” romanının diğer bir metninde de yine mahalle imamı hem dış görüntüsüyle hem de içsel özellikleriyle eleştirilmiştir. İmamın gözlerinin ateş gibi olması yani öfke saçmasından dolayı ateş gibi olması anlatıldıktan sonra mahalle imamı üzerinden din adamlarının insanları sürü gibi bir fikrin peşinden koşturdukları, bunu yaparken de üsluplarını etkili bir şekilde kullandıkları, anlattıkları nassların sert ve keskin nasslar olduğu belirtilerek olumsuz din adamı tipi resmedilmiştir.

“ Bununla beraber Zeynel Hocanın çeşit çeşit işkence aletleriyle dolu korkunç bir cehennemi vardı. Ahretin bütün memurları ebediyen bu cehennemde deri yüzmek, dil koparmak, ağızlara kaynar katran akıtmak, kızdırılmış şişlerle göz oymak gibi işlerle meşguldü. Buna mukabil cennet hayali onda pek müphem ve iptidai kalmıştı. Bu günahkar dünyanın ahalisinden kaç kişi cennete gidebilecekti ki kudret uzun uzadıya hazırlık yapmak külfetine lüzum görmüş olsun...”²⁴⁹

“ Sinekli Bakkal” romanındaki mahalle imamının kötü resmedilmesi gibi Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınan “Yeşil Gece” romanında da din adamı tipi kötü bir şekilde resmedilerek eleştirel bir dille anlatılmıştır. Eserde Zeynel Hoca’nın insanlara sürekli cehennemi anlattığından, cehennemde insanların dillerinin koparılacağından, derilerinin yüzüleceğinden, kaynar sulara atıldığından, kızdırılmış şişlerle gözlerinin oyulacağından bahsederek din adamlarının dini kullanarak ve insanların cehennem korkusunu istismar ederek insanlara hükmetmeye çalıştıkları belirtilmiştir. Bunun karşısında cennetin çok az anlatıldığı, çünkü insanların cennete

²⁴⁸ Halide Edip Adıvar, *Sinekli Bakkal*, Can Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2009, s.13.

²⁴⁹ Reşat Nuri Güntekin, *Yeşil Gece*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2017, s.26-27.

gitme ümitlerinin az olmasından dolayı cehenneme gitmekten korktukları ve bunun için de kandırılmalarının kolay olduğu anlatılmıştır.

“ Ahalinin ahlakı, itikadı bozulmuştu. İstanbul; zevkten, eğlenceden başka bir şey düşünmüyordu. Koca memlekette can ve yürekten bir “Allah” diyen kalmamıştı. Onları hak yoluna sevk etmek vazifesiyle mükellef olan ulema, baştan başa cahil, korkak, menfaatperest ve müfsitti. Halife-i Resulullah olan adam, zalim ve ahlaksızdı.”²⁵⁰

“ Yeşil Gece” eserinin diğer bir metninde ise halife ve din adamları çok sert bir şekilde eleştirilmiştir. Halkın ahlakının iyice bozulduğu anlatıldıktan sonra insanların zevk ve sefaya dalarak Allah’ı unuttukları anlatılmış, halifenin de bunda büyük bir sorumluluğunun ve günahının olduğu belirtilerek, halifenin halka ahlak örneği olarak gösterilmesi gerekirken zalim ve ahlaksız olduğu söylenerek eleştirilmiştir. Halife ile birlikte ulema da sert bir şekilde eleştirilmiş, cahil oldukları, korkak oldukları ve çıkarlarına düşkün oldukları anlatılmıştır.

“ Zeynel Hoca uzun boylu, sopa gibi dik vücutlu, gayet haşin, dik kafalı, geçimsiz, mutaassıp bir softaydı. Keskin sivri yüzünde sivri dişleri, bir yana çarpılmış uzun burnu vardı.”²⁵¹

“ Yeşil Gece” romanındaki başka bir metinde ise “Sinekli Bakkal” romanındaki mahalle imamının resmedilmesine benzer bir anlatımın Zeynel Hoca için yapıldığı görülmektedir. Zeynel Hoca’nın dış görüntüsü kötü özelliklerle anlatılarak din adamları eleştirilmiştir. Zeynel Hoca’nın vücudunun dik ve uzun olması, bakışlarının haşin ve sert olması, kendi bildiğini okuması, geçimsiz olması, dişlerinin sivri olması, burnunun çarpılmış ve uzun olması, bilgi konusunda da cahil ve mutaassıp olması gibi özellikler istenilmeyen, beğenilmeyen, kötü olarak gösterilmek istenen, korkulan ve kaçılan bir kötü din adamı resmini göstermektedir.

“ Evet, bir gün bütün cihanı gölgesiyle kaplayacak yeşil sancağın gönüllüleri bunlar mıydı? Bu

²⁵⁰ R. N. Güntekin, *Age.*, s.42-43.

²⁵¹ R.N. Güntekin, *Age.*, s.26.

ordudan çapul ve bozgundan gayri ne ümid edilebilirdi? Vah zavallı Müslümanlık!’’²⁵²

“ Yeşil Gece” romanında din adamlarının eleştirildiği bir başka metinde de halifelüğün İslam ümmeti ve İslam birliği siyaseti eleştirilerek bu birliği sağlaması beklenen din adamları ile alay edilmiştir. Onların çapulcu ve bozguncu oldukları anlatılarak Müslümanlığın böyle din adamlarının elinde kalmasından dolayı hoşnut olunmadığı anlatılmıştır. Yeşil Gece isminin de roman için isim olarak seçilmesi bununla paralel olarak okunabilir. Yeşil hilafeti ve İslam’ı simgeleyen bir renk olarak seçilmiş ve gece ise aydınlığın yok olduğu karanlık olarak anlatılarak din adamlarının ve dini düşüncenin egemen olduğu devrin karanlık bir devir olduğu, bu karanlık devirden aydınlığa çıkabilmek için bu düşünce yapısından vazgeçilmesi gerektiği anlatılmıştır.

“ Mesela memlekette idare bozuktu; hürriyet yoktu; zalim padişah, millete etmediğini bırakmıyordu. Avrupa’ya karşı iki paralık itibarımız kalmıştı. Bu işleri ben düzeltmezsem kim düzeltercekti? Her halde programında bu meselelere de ehemmiyetlice bir yer vermeliydim.”²⁵³

Reşat Nuri Güntekin, “Gökyüzü” romanında da padişahı ve din adamlarını eleştirmeye devam etmiştir. Esere isim olarak seçilen Gökyüzü, Allah’ı ve Allah inancını sembolize etmektedir. Yukarıdaki metinde padişahın ülkeyi ve halkı iyi yönetemediği anlatılarak padişahın insanların özgürlüklerini kısıtladığını, millete zulmettiği, zalim olduğu anlatılmıştır. Ülkenin gidişatının hiç iyi olmadığı, bu sebepten dolayı Avrupa’nın da gerisinde kalınarak alay konusu olunduğu, bu durumun bir an önce düzeltilmesi için herkesin çalışması gerektiği anlatılmıştır.

“ Bundan başka dünya kururalıdan beri halledilmemiş birtakım büyük davalar, muammalar vardı: Allah, din, ruh, cennet, cehennem ve saire davaları... Bunlar, yalnız zihinleri zihinleri karıştırmak, insanlara ümit, tereddüt, korku gibi yıpratıcı duygular içinde kıvrandırmakla kalmıyorlar, milletleri,

²⁵² R. N. Güntekin, *Age.*, s.31.

²⁵³ Reşat Nuri Güntekin, *Gökyüzü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985, s.11.

kıtaları birbirine düşüyor, boğazlatıyorlardı.”²⁵⁴

“ Gökyüzü” romanındaki başka bir metinde de Allah inancı ve din konusu ele alınmış ve eleştirilmiştir. Dinin kendisinin ve ele aldığı cennet ve cehennem gibi konuların insanların zihnini bulandırdığı, insanları ve devletleri birbirine düşürerek din savaşlarına sebep olduğu, insanlara korku vererek insanları kıvrandırdığı anlatılarak din anlayışı eleştirilmiştir. Bu din anlayışının ve din savaşlarının dünya kurulduğundan beri devam ettiği, insanların ölümden sonraki hayatın belirsizliği sebebiyle bu inanca bağlandıkları, bu düşüncelerden kurtarılması gerektiği anlatılmıştır.

“ Ben dinsizdim. ‘Neler yapmalıyız’ı yazarken model olarak yalnız laik Fransa’yı alıyordum. Peygamber bandırasını açarak memlekete girmeyi, hükümet kuvvetinin yaridan fazlasını gene Şeyhislamın eline bırakmayı, eskisi gibi hacısına, hocasına ayrı ayrı kavuk sallamayı, doğru bulmuyordum. Hatta bunu halka karşı bir samimiyetsizlik, ilk bir aldatma sayıyordum.”²⁵⁵

“ Gökyüzü” romanında insanların ölümden sonraki hayat hakkında korkuları olduğu için inanmayı seçtiklerini anlattıktan sonra kahramanın kendisinin buna inanmadığı ve ateist olduğu anlatılmıştır. Kahramanın düşünce anlamında laik olduğu ve bu laikliğinin örneğini Fransa’dan aldığı anlatılarak din adamları, dini inanış ve düşünce eleştirilmiştir. Siyasetin dinin egemenliği altına girdiği, bunun doğru olmadığı, din adamlarının nüfuzunun ülkede fazla olmasından dolayı istenilen bir durumu gerçekleştirmek için din adamlarına kavuk sallamanın doğru olmadığı, bunun bir samimiyetsizlik olduğu belirtilmiştir.

“ İlim denen şeye daima bir köle sadakatiyle inandım ve bağlı kaldım. Gökyüzü masalları temelinden yıkılmadıkça insanlığın kurtulmuş sayılamayacağını, istiklallerin en güç elde ediliri olan fikir istiklalinin ancak böyle kazanılacağını daima yüksek sesle söyledim.”²⁵⁶

²⁵⁴ R. N. Güntekin, *Age.*, s.11.

²⁵⁵ R. N. Güntekin, *Age.*, s.23.

²⁵⁶ R. N. Güntekin, *Age.*, s.33.

“ Gökyüzü” romanının diğer bir metninde de Allah düşüncesi ve dini inanışın masaldan ibaret olduğu gökyüzü masallarına benzetilerek anlatılmıştır. Kahramanın dini inanışa sahip olmadığı, kendisine tek rehber olarak ilmi aldığını, ilmin ülkede gelişmesi için öncelikle dini düşünce ve inanışın yıkılması gerektiği ve bunun da söylenilmekten çekinilmemesi, yüksek sesle söylenilmesi gerektiği anlatılmıştır. İlim, dini düşüncenin karşısına konumlandırılmış, dine bu konumlandırılmada öteki ve olumsuz bir rol verilmiş, ilime ise olumlu bir rol verilerek yeni neslin ilmin rehberliğine inanması gerektiği vurgulanmıştır.

“ Mükerrerem, çocukken kuvvetli bir din terbiyesi almıştır. Sonra, on beşle yirmi arasında onda bir şüphe hastalığı başlamış; isyanlar, gözyaşları içinde senelerce devam eden bu hastalığı hiçbir şey durduramamış; neticede çocukluğunun muhteşem masalı kat kat gökleri, cennet, cehennemleri, melek ve peygamberleriyle çöküp gitmiştir. Bizim neslin birçok çocuklarının müşterek hikayesi...”²⁵⁷

“ Gökyüzü” romanındaki bu metinde de, bir neslin dini inanışını yitirdiği ve bu özellikleriyle müşterek hikâyelerinin olduğu belirtilmiştir. Eserin kahramanı olan Mükerrerem’in küçük yaştan itibaren kendi neslindeki diğer çocuklar gibi kuvvetli bir din eğitimi aldığı, yine kendi neslindeki diğer insanlar gibi dini inanışını sorgulamaya başlayarak bir hastalık dönemi geçirdiği ve bu hastalığın sonunda neslindeki diğer insanlar gibi dini inanışını kaybettiği anlatılarak dönemin din anlayışı eleştirilmiştir.

2.2.5. Atatürk İlke ve İnkılaplarına Bağlı Cumhuriyet İnsanı

Cumhuriyetin kurucu kadroları, saltanatı kaldırıp Cumhuriyeti ilan ettikten sonra eski rejimi ortadan kaldırmıştı fakat eski rejimin inşa ettiği eski düşünce yapısı ortadan kalkmamıştı. Bu düşünceyle yetişen eski insanlar Cumhuriyetin ilanından sonra da hayattaydı. Bu sebeple yeni rejim inşa edilirken ve inkılaplar yapılmaya başladığında ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıkmaya başladı. Bu görüş ayrılığı inkılapların yerleşmesine engel olacağı düşüncesiyle farklı düşünen insanlar siyasal muhalefet

²⁵⁷ R. N. Güntekin, *Age.*, s.46.

hareketlerinden hemen sonra siyasal iktidar tarafından dışarıda bırakıldı ve mutlak hakimiyet kurularak siyasal iktidar kuvvetlendirildi. İnkılapların karşısında yer alabilecek kesimlerin de devre dışı bırakılmasından sonra eski rejimin eski ideolojisini unutturmak ve yeni insanı istenilen düşünce yapısına göre yetiştirebilmek için yeni ideoloji inşa edilmeye çalışıldı. Bu ideolojinin adı Kemalizm'di.²⁵⁸

Yeni rejim yeni ideolojisini benimsedikten sonra inşa etmek istediği yeni toplum ve yeni insanın bu yeni ideolojiye uygun yetiştirilmesini istedi.²⁵⁹ Bunun için Atatürk ilke ve inkılaplarını bilen, inkılaplara gönülden bağlı cumhuriyet insanının yetiştirilebilmesi için anne ve babalara ve okulda öğretmenlere, askerde komutanlara görevler verildi: İnkılapları çocuklara küçük yaştan itibaren öğretip sevdirmek. Bunun için her türlü ideolojik aygıt ve propaganda araçları devreye sokuldu. Kadın dergileri, gazeteler, afişler, resimler, müzikler, sokak isimleri ve edebi eserler.

Çocukların küçük yaşta okuyacağı resimli kitaplar, çocuk dergileri, okul kitapları, çocukların izleyebileceği tiyatro eserleri, şiirler ve romanlar çocuklara Atatürk ilke ve inkılaplarını anlatmak ve sevdirmek için yazılmaya başlandı.²⁶⁰ Bu eserlerde eski rejim kötü bir şekilde resmedilerek küçük çocuğun eskiyi tanımayan yeni hafızası küçük yaştan itibaren yeniden inşa edilmeye çalışıldı. Eski rejim ve eski düşünce yapısı eleştirildikten sonra yeni ideoloji çocuklara aktarılmaya başlandı.²⁶¹ Evde anne ve babanın, okulda ise öğretmenlerin çocukları Atatürk ilke ve inkılaplarına göre yetiştirmesi beklenildi. Bu yeni düşünce yapısını zihinde tam olarak yerleştirmek için edebi eserler yoğun bir şekilde kullanıldı.

“ Sarıklı – Cümhuriyet gelince ne olacak?

Yarım Osman – Her şey olacak. Kafalarımızın içi dışı pastan, küften temizlenip değişecek.

²⁵⁸Zafer Toprak, *Darwinden Dersime Cumhuriyet ve Antropoloji*, Doğan Kitap,3.Baskı,2015,s.538.

²⁵⁹Onur Atalay, *Türk'e Tapmak*, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul,2019,s.106

²⁶⁰ ²⁶⁰ Hülya Öztekin, “Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde ‘İdeal Türk Çocuğu’nun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:6 Sayı:2, 2019, s.1251.

²⁶¹ Alev Sınar Uğurlu, “Cumhuriyeti Yükseltecek Ve Yaşatacak Neslin Yetiştirilmesinde Süreli Yayınların Katkısı: Cumhuriyet Çocuğu Dergisi Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,Cilt 22,Sayı:41,2021.)

Mektepler çoğalacak. İlin yabancıları işimize gücümüze karışmayacak. Halkça devlet süreceğiz.”²⁶²

“Yarım Osman” eserinden alınan bu metinde eski rejimin ve eski düşünce yapısının tamamen unutulup yeni rejimin ve yeni düşünce yapısının yerleştirileceği anlatılır. Eski rejim ve düşünce yapısı pas ve küfe benzetilerek bunun tamamen temizleneceği anlatılır. Zihinler eskiyi unutup temizlenecek, temizlenen yeni zihinlere Cumhuriyet değerleri ve Atatürk inkılapları doldurulacaktır. Cumhuriyet rejimi metinde övülerek, Cumhuriyetçilik ve Halkçılık ilkesine vurgu yapılmıştır.

“ Muallim - ... Cümhuriyet demek halk idaresi demek. Millet kendi başına kalması, kendisini dilediği gibi yaşatıp ilerletmesi demek. Cümhuriyette her hak millettir. Padişahlıkta millete hiçbir hak verilmezdi.”²⁶³

“ Yarım Osman” eserinin diğer bir metninde de yeni rejimin aktarıcısı olması istenen öğretmen öğrencilere cumhuriyeti öğretmesi anlatılır. Öğretmen, cumhuriyetin millet demek olduğunu ve millete çok büyük faydalar getirdiğini anlattıktan sonra eski rejimi kötüleyerek padişahın millete hiçbir hak vermediğini anlatmış, biz ve ötekiler vurgusunu çocuklara öğretmeye çalışmıştır.

“ ... Büyük Gazi Türkiye’yi ve Türkü otuz sene evvelki günler için değil, otuz bin asır sonra da hür ve müstakil yaşasın için kurtardı. Kurtardığı bizlere daima yarını, daima gelecek asırları gösterdi, o hedefi işaret etti. Türk, büyük yarına doğru en büyük bir Türk medeniyeti ile yürüyecektir, Dedi. İşte ben, bu yolculuğun otuz senesinde size yol arkadaşlığı ettim.”²⁶⁴

Aka Gündüz tarafından kaleme alınan bir başka eser olan “Köy Muallimi” eserinde otuz sene evvelki günler için değil denilerek, öncelikle eski rejim eleştirildikten sonra yeni insana yeni hedef gösterilir. Türk insanının Atatürk’ün yolunu takip etmesi gerektiği, bu yol boyunca Atatürk’ün Türk milletini yüksek medeniyete ve çağdaşlığa

²⁶² Aka Gündüz, *Yarım Osman*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.13.

²⁶³ A.Gündüz, *Age.*, s.11.

²⁶⁴ Aka Gündüz, *Köy Muallimi*, Aka Gündüz Kitabevi, Ankara, 1932, s.12.

ulaştırmak için yol arkadaşlığı yaptığı anlatılır ve Atatürk'ten sonra da Cumhuriyet insanının Atatürk inkılaplarına bağlı kalarak bu gösterilen yolda gitmeye devam etmesi istenir.

“ Yalçın: ...

... Mavi yıldırım çocuğu ne zaman, nerede ve ne şerait içinde bulunursa bulunsun tek başına da kalsa öne çıkacak, ileriye atılacaktır. Mavi yıldırım çocuğu faziletin, milli ahlakın, milli inkılabın ve büyük medeniyetin sağlam temeli, yılmaz bekçileridir. Buna söz veriyor musunuz arkadaşlar!..

Hepsi – Veriyoruz.”²⁶⁵

Aka Gündüz tarafından yazılan “ Mavi Yıldırım” eserinde Atatürk'ün göz rengi olan mavi ve yıldırım benzetmesi Cumhuriyetin yeni çocuğuna isim olarak verilmiş ve Mavi Yıldırım çocuğu olarak adlandırılarak Cumhuriyet çocuğunun Atatürk'ün çocukları gibi oldukları ve Atatürk'ü takip etmeleri gerektiği anlatılmıştır. Cumhuriyet çocuklarının milliyetçi olması gerektiği, her zaman ve şartta memleketi kurtarmak için öne atılmaları ve barış zamanlarında da memleketi daha ilerilere götürmek için çalışmaları gerektiği anlatıldıktan sonra Cumhuriyet çocuklarının milli ahlakı donanmış, medeniyeti takip eden, çağdaş insanlar olmaları istenmiştir.

Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı yetişen bu çocuklar eserde, aynı zamanda inkılabın bekçileri olarak inkılapları koruma ve kollama göreviyle görevlendirilirler. Eserin başka bir bölümünde de mavi yıldırım çocukları andiçmeğe kaldırılarak Türk istiklalini koruyacaklarına, Türk inkılabına bağlı kalacaklarına, Mustafa Kemal Paşanın yolundan ayrılmayacaklarına, Türk medeniyetini ilerleteceklerine dair namus ve şerefleri üzerine andiçerler.”²⁶⁶

“ Hancı – O kötü günler tarihe karışdı. Biz şimdi onları geçen görülen bir korkulu rüya gibi hatırlıyoruz.

²⁶⁵ Aka Gündüz, *Mavi Yıldırım*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara,1934, s.22.

²⁶⁶ A. Gündüz, *Age.*, s.27-28.

Yolcu – Şimdi yurdumuzda Cumhuriyet var. Büyük Önderin yarattığı Cumhuriyet var.

Hancı – Türk şimdi rahattır, müsterihdir, korkusuzdur, hakkından emindir.

Yolcu – Tosun kardeş artık Adsızlar yok. Tosunlar var Tosunlar. Cumhuriyet bayrağı altında toplanan ve bu yolda yürümeye ant içen tosunlar var.”²⁶⁷

“ Bir gönül masalı” eserinde de öncelikle eski günler eleştirel bir dille ve benzetme yapılarak Cumhuriyet çocuklarına anlatılır. Eski günler korkulu bir rüyaya benzetilerek kötülenir. Eski günlerin eleştirilmesinden hemen sonra da yeni rejimin övülmesine geçilir ve Cumhuriyet övülür. Cumhuriyeti ilan eden Mustafa Kemal Atatürk, büyük önder olarak eserde bahsedildikten sonra Cumhuriyetin Türk insanına getirdiği olumlu özellikler anlatılır. Şimdi ile eski karşılaştırılarak olumlu özellikler art arda sıralanır. Türk insanı Cumhuriyetten sonra rahattır, müsterihdir, cesur ve korkusuzdur, hakkını iyi bilir ve kullanır. Şimdi rahattır demek aynı zamanda eskiden rahat değildi, müsterih değildi, korkusuz değildi, hakkını tam olarak bilmiyordu diye tersten bir okuma ile anlaşılabilir.

Eskiden insanların rahat bir hayat sürmediği, halkın silik bir şekilde yaşadığı Adsızlar diyerek anlatılmaya çalışıldıktan sonra Cumhuriyetle birlikte insanların Ad sahibi yani hür bir insan ve vatandaş olduğu anlatılmıştır. Böyle yetişen çocukların sayısının arttığı ve bu çocukların Atatürk inkılaplarına ve Cumhuriyete bağlı kalacaklarına dair ant içtikleri belirtilir. Metinde Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve halkçılık ilkelerine vurgu yapılmıştır.

“ Yooo! İnkılapçı, özdeşekli Türk gençliğinde ne böyle kafa vardır, ne de öyle Bizans musikisi.

Biz söylesek, söylesek ancak bunu söyleriz: Hayat neşededir, hayat alın terindedir, hayat altın bileziktir, hayat gönül sağlamlığındandır, hayat sinir peklindedir, hayat ruh asaletindedir, hayat yılmazlıktadır...

²⁶⁷ Yusuf Sururi Eruluç, *Bir Gönül Masalı*, Ahmed İhsan Basımevi, İstanbul, 1937 s.34.

Yani hayat bizde, biz özdilekli, inkılapçı gençliktir!²⁶⁸

Aka Gündüz tarafından yazılan başka bir eser olan “ Yılmazlar’ın İkizler” eserinde de aynı şema ve aynı tema işlenmeye devam etmiştir. Metinde görüldüğü gibi öncelikle yooo denilerek eski düşünce yapısının ve hayatı algılayış biçiminin kabul edilmediği ve eleştirildiği anlatıldıktan sonra Cumhuriyet insanının artık inkılaplara göre hayata farklı baktığını hüznü değil neşeli olduğu, hayatı kötü görmeyip hayatı ve yaşamayı güzel gördüğü ve bu güzel hayatı yaşamak için alın teri dökerek çalışmaya çok önem verildiği anlatılır. Bu hayatı inkılaplara bağlı olarak yaşayan inkılapçı gençliğin ruhen ve bedenen sağlam olması, çalışkan olması ve hayatı kazanmak ve yaşamak için gerekli enerji ve ruha sahip olması gerektiği anlatılarak olması istenen inkılapçı gençlik eserde resmedilir.

“ Erol – Bizim evde bir bacı kadın var.

Muallim – E....?

Erol – Bu bacı kadın eskiden hiç okumasını bilmezmiş. Çocukken bir türlü kafası almazmış, o arap harflerini..

Muallim – E...?

Erol – Şimdi her gün babamın gazetesini okuyor.”²⁶⁹

Vedat Nedim Tör²⁷⁰ tarafından kaleme alınan “29 Birinci Teşrin” eserindeki bu metinde harf inkılabı övülür. Harf inkılabı övülmeden önce yaşlı bir kadın üzerinden eski günlere dair eleştiri anlatılarak eskiden mekteplerin olmadığı, kadınların eğitime önem verilmediği, Arap harflerinin zor olduğu ve bir türlü öğrenilemediği anlatıldıktan sonra harf inkılabı ve yeni rejimin övülmesine geçilir. Cumhuriyetin ilanı ve harf inkılabı sonrasında Arap harfleri yerine Latin harflerine geçilmesi ve millet mekteplerinin açılmasıyla kadınların gece de mektebe giderek okuma-yazma öğrendiği ve yaşlı kadınların bile gazete

²⁶⁸ Aka Gündüz, *Yılmazlar’ın İkizler*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s. 38

²⁶⁹ Vedat Nedim, *29 Birinci Teşrin*, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Yayınları, Ankara, 1933, s.8.

²⁷⁰ Türk şair ve yazardır. 1897 yılında İstanbul’da doğmuş, özellikle Türk şiirinde Parnasizm akımının temsilcilerinden biri olarak bilinir. Aynı zamanda hikâye, makale ve deneme yazarı olarak da bilinir. Eserlerinde doğa ve toplumsal konuları işlemiştir. 29 Birinci Teşrin eserinde Cumhuriyetin ilanı konu edinmiş, Cumhuriyetin kazanımlarını anlatarak Osmanlı Devletini sert bir şekilde eleştirmiştir. 11 Nisan 1961 yılında vefat etmiştir.

okuyabilecek kadar hızlı bir şekilde Latin alfabesini öğrenebildiği, gençlerin ve çocukların Latin alfabesini daha kolay öğrenebilecekleri anlatılır. Öğretmen bu eserde de yeni rejimin ve harf inkılabının öğreticisi olarak anlatılmıştır.²⁷¹

“ Muallim – O da ne demek!

Gülseren – Büyük ablam anlattı; eskiden kızları büyüyünce mektebe göndermezlermiş; Çarşafsız sokağa bile çıkarmazlarmış.

Muallim – Ya çocuklar, çarşaf diye bir şey vardı. Kadınlar bunu giymeden sokağa çıkamazlardı. Şimdi kızlarımız da erkekler gibi okuyorlar, yüksek mekteplere gidiyorlar, doktor, mühendis, avukat, dişçi oluyorlar.”²⁷²

“ 29 Birinci Teşrin” eserinin başka bir metninde de kılık kıyafet kanunundan bahsedilmiştir. Metinde önce eskiden kızların okula gitmediği, çarşafsız sokağa çıkamadığı eleştirildikten sonra öğretmen tarafından Cumhuriyetin kazanımlarını Türk kızlarının iyi bilmesi istenir. Türk kızlarının artık okula gidip meslek sahibi olabildiği, sokakta istedikleri gibi giyinip gezebildikleri anlatılarak inkılapların önemi gösterilmeye çalışılmıştır. Eserin başka bir bölümünde de erkeklerin fes giymesi eleştirilerek şöyle denilmektedir:

“ Gazi babamız bu püsküllü belayı da başımızdan attırdı. Şimdi biz de bütün medeni milletler gibi şapka giyiyoruz. Eyi yaptık değil mi? ²⁷³

Eserde, kılık kıyafet kanundan sonra şapka kanunu da övülerek anlatılır. Fes üzerinden eski kıyafetler eleştirildikten sonra yeni kıyafetlerin ve şapkanın kadın ve erkekler için daha güzel kıyafetler olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı Cumhuriyet insanı dönemin şiirlerinde de sıklıkla anlatılmıştır.

“ Köy muallimi

Ninenin de Türklüğü tutuşuyor kanında,

²⁷¹ Öğretmenler 1930’lu yıllarda inkılapları halka yaymak ve istenilen yeni Cumhuriyet insanını yetiştirmek için bu dönemde önemli bir görevle görevlendirilirler ve bu durum edebi eserlere de yansır. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. (Barış Alp Özden, “Erken Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Kimliği”, *Kebikeç* 40,2015.)

²⁷² V.N.Tör, *Age..*, s. 22.

²⁷³ V.N.Tör, *Age..*, s. 16.

Gazi Hazretlerinin hayatını okurken.

Koca Nine

Oğlum, yeni yazı ile anladım dünyayı ben,

Bu iş te onun işi...²⁷⁴

“ On Yılın Destanı” eserinde de yaşlı nine konuşur. Yaşlı insanlar, Osmanlı devletinin yıkılışını ve Cumhuriyetin kuruluşunu görmüştür. İnşa edilmek istenen yeni insan için öğüt verebilecek ve eski ile yeniye karşılaştıracak, eskinin kötülüklerini gençlere anlatıp yeninin değerini anlamaları için çabalayacak kişilerin en uygunu bu sebeple yaşlılardır. Bu eserde eskiyi yaşayan ve eleştiren yaşlı nine ile yeni rejimi ve cumhuriyet değerlerini çocuklara öğretmekle görevli öğretmenin konuşması da bilinçli seçilmiş bir tercihtir. Yaşlı nine, çocuklara eskiden kızların okula gidemediğini ve Arap harflerini okuyamadığını anlattıktan sonra Latin harfleri ile birlikte okumaya başladığını anlatarak çocuklara Latin harflerini över. Aynı zamanda yaşlı nine, Mustafa Kemal Atatürk’e sevgisini ve bağlılığını anlatırken milliyetçi duygularının artmasının anlatılması öğretmenin de öğrencilerine Atatürk sevgisini, Atatürk ilke ve inkılaplara bağlılığın önemini, milliyetçiliğin önemini anlatmak istemesiyle paralel gider.

“ Turgut

Evet, bu demektir ki sanatla fen kardeşir,

İkisi de vatani parlatacak güneştir...

Evet, bu demektir ki kardeşimle ben birim,

O kana kuvvet verir, ben ruha ses veririm..”²⁷⁵

“ On Yılın Destanı” eserindeki bir başka metinde de inkılabı bağli yetişecek Cumhuriyet insanının sanat ve bilim ile ilgilenmesi gerektiğı, sanat ve bilimin bir kardeş gibi olduğı, ikisinin birbirinden ayrı düşünölemeyeceğı anlatıldıktan sonra cumhuriyet insanının sanat ve bilim ile ilgilenmesi gerektiğı anlatılır.

²⁷⁴Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933, s. 38

²⁷⁵ H. Fahri, *Age*, s. 38

“Öz dilim süzüldü , özgeyi attık.
Tarihim yazıldı yedi bin yıllık
O, ölen epçetli günlere artık
Yanarız boş geçen zamanlar gibi.”²⁷⁶

Besim Atalay tarafından yazılan “Cümhuriyet Destanı” eserinde Atatürk ilke ve inkılapları övülerek anlatılmıştır. Arap Alfabesi yerine Latin Alfabesinin kullanılmaya başlanması ve Arapça kelimelerin yerine Türkçe kelimelerin kullanılmaya başlanması anlatıldıktan sonra Türk tarihinin İslamiyet ile değil çok daha eskilere götürülerek yeniden yazıldığı, Tütüklerin tarihinin yedi bin yıl eskilere kadar gittiği anlatılarak dönemin tarih çalışmalarına değinilmiştir. Şiirdeki diğer dizede ise eski günlerin boş ve verimsiz geçtiği anlatılarak Cumhuriyet öncesi dönem eleştirilmiştir.

“ Şakir
İnkılabı anlatmak!.. Yazabilsem Ten gibi,
Sesleri düşündürsem koca Bethoven gibi,
...
Yine ben anlatmayı imkansız buluyorum.
Onun için ne yapsam ben cansız buluyorum.”²⁷⁷

“ Beş Devir” eserinde kahramanın ağzından Atatürk ilke ve inkılapları ne kadar anlatılsa ve yazılsa da şiir ve romanlara konu olsa da tam olarak anlatılamayacağı, anlatılmakla bitmeyecek kadar önemli ve zor bir konu olduğundan bahsedilmiştir.

²⁷⁶ C.H.F. Katibiumumiliği, *Age* , s 29-30

²⁷⁷ Yaşar Nabi, *Beş Devir*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933, s. 30.

2.2.6. Çalışkan Cumhuriyet İnsanı

Cumhuriyetin kurucu kadroları, Milli Mücadele’de binlerce insanın şehit olduğunu, işgücü kaynağının azaldığını, vatanın işgal edilmesi döneminde ve Milli Mücadele kazanıldıktan sonra işgalcilerin terk ettikleri yerleri harap ederek yakıp yıkarak bıraktıklarını biliyor, ülkenin ekonomik anlamda zor bir dönemden geçtiğini görüyorlardı. Ekonomik sorunlar çözülmeyi beklerken 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik buhranı ekonomik sorunları daha da derinleştiriyordu. Ülkenin bir ekonomik kalkınmaya ihtiyacı vardı fakat şahsi teşebbüs ve milli sanayi tam olarak kurulamadığı için insanlar ekonomik girişimde bulunamıyor, yük daha çok devlete düşüyordu. İnsanların sanayiye ve ticarete yönelecek kişisel servetleri de çok fazla bulunmuyordu.

Ülkedeki bu ekonomik tablo insanları umutsuzluğa, karamsarlığa ve çalışmamaya sevk ediyordu. Ekonomik kalkınmanın yanında Cumhuriyetin kurucuları ülkenin sadece ekonomik anlamda gelişmesini değil örnek alınması istenen Çağdaş Uygarlıklar düzeyinin de daha da üstüne çıkmak için bilim, sanat, spor, eğitim, sağlık vb. her alanda daha ilerilere gidilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Hem ekonomik durumun düzelmesi ve ekonomisi sürekli büyüyen ve gelişen bir ülkenin inşa edilebilmesi ve hem de her alanda daha güçlü bir ülkenin oluşturabilmesi için çalışkan insanlara ihtiyaç duyuluyordu. Bunun için de öncelikle çocuklara, gençlere çalışkanlığın önemi ve güzelliğinin anlatılması gerekiyordu.

Çalışkanlık duygusu aşılana çocukların her alanda kendini geliştirerek ülkenin gelişimine katkıda bulunabilecekleri düşünülüyordu. Bunun için anne ve babalar evde, öğretmenler ise okulda çocuklara çalışkanlığın önemini anlatmaya başladılar. Çocuk dergilerinde, gazetelerde, okul kitaplarında, çocuklara yönelik yazılan edebi eserlerde çalışkanlığın önemini anlatan ve geleceğin gelişmiş ülkesinin çocukların çalışkanlığı sayesinde yükseleceğini anlatan metinlere sıklıkla yer verildi. Bu amaca yönelik edebiyatın da yardımına ihtiyaç duyuldu ve bu amaca uygun şiirler, romanlar ve tiyatro eserleri kaleme alınmaya başlandı.

“ Kah yükseldik, kah parladık, kah karardık.. Fakat hiç bir defa sönmedik, Yer yer, diyar diyar medeniyetler yarattık. Taaa bugüne geldik. Bugünkü idealimiz de otuz bin yıldan miras kalmış idealdir: En yüksek medeniyete doğru! Türkün büyük yarınına doğru!”²⁷⁸

“ Beyaz Kahraman” eserinden alınan yukarıdaki metinde, Türk tarihinin çok eskilere dayandığını, Türklerin tarihlerinin kahramanlıklarla dolu olduğu, Türklerin eskiden medeniyete yön verdiği, yükseldiği zamanlar olduğu gibi düşüşe geçtiği zamanların da olduğu fakat Türklerin kendi kahramanlık tarihini tekrar örnek alarak kolay bir şekilde tekrar yükselebileceği ve medeniyete doğru adım atabilecek güçte olduğu anlatıldıktan sonra Türk insanına gitmesi ve çalışması gereken yol gösterilir. Her Türk insanı çok çalışarak hedeflenen bu sonuca ulaşmaya çalışacaktır ve bu ideal Türk insanına geçmişinden miras kalmıştır, Türk insanı geçmişindeki gibi güce tekrar kavuşmalıdır.

“Biz bu idealin giriş istikametini şaşırmıştık, onu bize Gazi ve Halkevleri yeniden gösterdi.

Hadi çocuklar! hadi gençler! hadi bütün millet! Büyük yarına doğru, İLERİ!”²⁷⁹

“ Beyaz Kahraman” eserindeki başka bir metinde de aynı ideal tekrar anlatılmıştır. Türk milletinin gitmesi gereken doğru yolu kaybettiği, bunun için yıllarca geriye gittiği, doğru olan ideali ve yola tekrardan Mustafa Kemal Atatürk ve halkevlerinin gösterdiği anlatıldıktan sonra bütün Türk milletinin çocuğu ve büyüğüyle, genci ve yaşlısıyla aynı ideal ve hedefe doğru ilerlemesi ve çalışması gerektiği belirtilmiştir. Bu hedefe ulaşmak için gerekli olan çalışmanın hayatın bir neşesi ve gıdası olduğu, yaşlıların bile bir amaç uğruna tembelliklerini bırakarak çalışması gerektiği şöyle anlatılmıştır:

“ Profesör: - Tabii değil mi? Neşe çalışkan hayatların gıdasıdır. Bak, ben bile bu yaşımda her gün neşeliyim. Ruhsuz, tembel, gayesiz adamda neşe olmaz.”²⁸⁰

²⁷⁸ Aka Gündüz, *Beyaz Kahraman*, Aka Gündüz Kitapevi, Ankara, 1932, s. 24

²⁷⁹ A. Gündüz, *Age.*, s. 25.

²⁸⁰ A. Gündüz, *Age.*, s. 11.

Cumhuriyet insanının her yaşta hedeflenen ideal için çalışması gerektiği ve bunun için de neşeli ve çalışkan olmasının önemli olduğu anlatılmıştır.

“ Çılgın heyecanları içinde eriyecek.

Bezginlik ne kelime, yorgunluk ne?,, diyecek.

Rüzgar gibi esecek, sel gibi akacağız,

Çevrilmeyen gözlerle ileriye bakacağız.”²⁸¹

“ İnkılap Çocukları” eserindeki bu şiirde de aynı tema işlenmiştir. Türk çocukları heyecanlı bir şekilde yorgunluk bilmeden, bezginlik bilmeden, şikayet etmeden çok çalışacak ve hedeflenen yere hızlı bir şekilde varılacaktır diye anlatılır. Rüzgar ve selin şiddetli ve hızlı olması ile çalışkanlığa ve ilerlemeye vurgu yapılmıştır. Cumhuriyet insanı ileri medeniyete ulaşmak için çok çalışırken bir daha asla gözlerini eski düzene, yaşama, düşünceye çevirmeyecek, hep ileri gitmeye çalışacaktır diye bahsedilir. Eserin bir başka şiirinde Cumhuriyet insanının çok çalışarak on yıl içinde hızlı bir şekilde ilerlemeyi başardığı için bu hedefe de çalışarak ulaşılacağı şu şekilde anlatılmıştır:

“ On asırlık yere biz tam on yılda varmışız,

İnsana hayret veren bir işi başarmışız.”²⁸²

Cumhuriyetin ilan edilmesinin üzerinden on yıl gibi kısa sürede on asırlık bir çalışma yapıldığı ve yol alındığı anlatılarak bu kısa sürede gerçekleştirilen bu başarının insana hayret verecek düzeyde olduğu anlatıldıktan sonra bu işi başaran Türk milletinin çalışarak daha büyük işleri başaracağı ve ilerleyeceği anlatılır.

“ Günsel - Hayır. Ben çok çalışıyormuşum. Bu yüzden çok para biriktirecekmişim. Başka atölye açacakmışım. İyi bir sanatkar olduğum için rakabet edebilirmişim. Onlar bilmem dünyanın neresinden gelmişler. Kendi kazandıkları ile bir Türk kızını karşılarında rakip olarak görmek istemezlermiş.

Anne – Hay gözü çıkasıcılar hay!

²⁸¹ Yaşar Nabi, *İnkılap Çocukları*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s. 18.

²⁸² Y. Nabi, *Age.*, s. 20.

Günsel – Hayır anne! Gözleri çıkmasın. Bilakis çok iyi görsünler. Yarınki Türk kızlarını görsünler.”²⁸³

Aka Gündüz tarafından yazılan ‘‘ Yılmazlar’ın İkizler’’ eserinin bu bölümünde anne ile kız konuşturulmaktadır. Bu konuşmada ideal Türk kızının nasıl olması gerektiğine yönelik bilgiler de bulunmaktadır. Metindeki Türk kızı sanatla uğraşmakta ve çok çalışmaktadır. Türk kızının bu kadar çalışkan olması erkeklerin tuhafına gitmektedir ve rakiplerinin bir Türk kızı olmasını kabul edememektedir. Burada kadınların iş hayatında ve sosyal hayatta görünür olmaya başlamalarının erkekler tarafından alışık olmadık bir durum olduğu anlatılmaktadır. Bütün engellemelere rağmen Türk kızı olarak Günsel, pes etmeyerek çalışmaya devam edeceğini, bütün Türk kızlarının bugün ve gelecekte daha çok toplumsal hayatta görünür olup iş hayatına da atılacağını, çalışkan Türk kızlarının her şeyi başarabileceği anlatılmaya çalışılmıştır.

‘‘ Meğer çalışılacak, yapılacak çok şey varmış.

Padişahların, halifelerin, zorbaların bıraktıkları viraneler öyle bir günde, bir senede, on senede cennet olmazmış.”²⁸⁴

‘‘Köy Muallimi’’ eserinden alınan bu metinde de eski rejimi temsil eden eski köy hocası ile köye yeni gelen ve yeni rejimi temsil eden muallim karşılaştırılarak, bu karşılaştırma köylülerin ağzından anlatılır. Eski hoca yobaz, cahil ve kötü huylu bir insan olarak anlatılır. Eski hoca üzerinden eski rejim eleştirilir. Köye gelen yeni muallim ise yeniliği temsil eden, iyi huylu köylülerin sevdiği birisidir. Yeni gelen muallim üzerinden yeni rejim övülerek anlatılır. Köylüler, köyün durumunun kötü olduğunu ve köy ile gerektiği gibi ilgilenilmediğini söyleyerek herkesin daha çok çalışması gerektiği belirtilir. Daha yapılacak çok şey vardır ve köyü kalkındırmak için herkes üzerine düşen vazifeyi yaparak çok çalışmalıdır tezi eserde işlenmiştir.

²⁸³ Aka Gündüz, *Yılmazlar’ın İkizler*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s. 18.

²⁸⁴ Aka Gündüz, *Köy Muallimi*, Aka Gündüz Kitabevi, Ankara, 1932, s. 18.

“ Yüzbaşı

Çalışmayan kalmadı bugün tek neferimiz
Hepimiz canla, başla atılmışız bu işe,
Hepimiz yolcuyuz bu medeni yürüyüşe:
Asırlar yapmamıştır on yılda yapılanı
Hepsi Onun, Gazinin Cümhuriyet planı.”²⁸⁵

“ On Yılın Destanı” eserindeki bu şiirde çalışmayan bir tek Türk insanının kalmadığı, herkesin canla başla ülkeyi çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkarmaya çalıştığı, aynı hedefe kilitlenildiği, Cumhuriyetin on yılında çok çalışılarak asırlık işlerin başarıldığı, bunda da en büyük payın Mustafa Kemal Paşa olduğu anlatılır.

“ Mete

...

Vatanı yükseltecek bir kolun damarından..
Çok şey beklemeliyiz biz doğacak yarından.
Yalnız silah değildir yükseltecek bu yurdu.
Çin harple mi sesini her millete duyurdu?
Kılıcı tutan eller kullanmalı çekiç te,
Medeniyet sevgisi yer etmeli her içte..
En büyük zaferleri kazandırır çalışmak,
Bir milletin en büyük silahıdır çalışmak.”²⁸⁶

“ Mete” eserindeki bu şiirde bir milletin en önemli silahının çalışmak olduğuna vurgu yapılarak çalışmanın önemi anlatılmıştır. Vatanı yükseltecek ve geliştirecek duygunun çalışmak olduğu, gelecek nesillerden bu konuda çok şey beklenildiği, gelecek nesillerin bu azimli çalışmaları sayesinde ülkenin yarınlarının çok güzel olacağı, vatanın yalnızca silahla ve savaşla yükseltilemeyeceği, savaşın vatanı kurtarmak ve korumak için önemli olduğu, vatanın kurtarılmasından sonra ise vatanın daha da geliştirilmesi için çok çalışılması gerektiği anlatılmıştır. Vatanın korunması ve geliştirilmesi anlatılırken Çin

²⁸⁵ Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933, s. 23.

²⁸⁶ Yaşar Nabi, *Mete*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932, s.37.

milleti örnek verilmiştir. Çinlilerin de savaşçı bir millet olduğu fakat kılıç kullandıkları gibi çekiç de kullandıkları böylelikle medeniyete katkıda bulundukları anlatıldıktan sonra Türklerin de böyle davranmaları gerektiği, medeniyet sevgisini içlerinde taşıyarak ülkeyi ileri medeniyet seviyesine çıkarmak için herkesin çok çalışması gerektiği anlatılmıştır.

“ Şinasi

Yapmak için bu harpte hisseme düşen payı,
Bir vatan borcu bildim durmadan çalışmayı.”²⁸⁷

“ Beş Devir” eserindeki bu şiirde de görüldüğü gibi eserin kahramanının ağzından çalışmanın bir vatan borcu olduğu ve bu borcu ödemek için durup dinlenmeden, haftalar ve aylarca çalışmak gerektiği anlatılır. Bu çalışkanlıkların sonucunda ülkenin hak ettiği yere geleceği ve dünyada adının yeniden duyurulacağı şiirin diğer dizelerinde anlatılmıştır.

“ Şinasi

...

Tevekkül, esaretle miskinlik felsefesi,
Tevekkül, mazlumların göğsüne varmayan sesi.
Beklersin asırlarca gökten ümit beklersen,
Kendi kuvvetinden um artık ne umarsan sen.
At Şarkın üzerine yakışmayan pasını.
Duy içinde maddeyi yenmek ihtirasını.”²⁸⁸

“ Beş Devir” eserindeki başka bir şiirde de Şark anlayışı ve Osmanlı eleştirilerek şiire başlanılmıştır. Şaire göre Şark dünyası ve Şark dünyasını örnek alan Osmanlı Devletinde yaşayan insanlar tevekkül anlayışını yanlış anlamış ve bu tevekkül anlayışı insanları çalışmayı bırakarak miskinliğe yöneltmiştir. Bu miskinliğin doğru olmadığı, her Türk insanının kendi emeğiyle çalışması gerektiği, gökten ümit beklemeden kendi kuvveti

²⁸⁷ Yaşar Nabi, *Beş Devir*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933, s. 28.

²⁸⁸ Y. Nabi, *Age.*, s.9

ve çalışmasından karşılık beklemesi gerektiği, maddeye ilim ile hakim olup şekil vererek ülkenin gelişip kalkınabileceği, doğru yolun da bu olduğu anlatılır.

“ Yusuf (gülerek) – Bunda akıl ırmeyecek bir şey yok... Sen çalışmadığın için çöktün, ben çalıştığım için dinç ve sağlam kaldım... Dünyada çalışmak kadar insana sıhhat ve neşe veren bir şey olur mu?”²⁸⁹

Reşat Nuri Güntekin tarafından devlete vergi vermenin önemi ve vergisini vermeyenlerin devleti düşüreceği kötü durumu anlatmak için kaleme alınan “ Vergi Hırsızı” eserindeki metinde çalışmanın faydaları anlatılmıştır. Çalışmanın insanın bedenine ve ruhuna iyi geldiği, çalışan insanın sağlıklı ve dinç olacağı, çalışmayan insanın ise bitkin düşüp çökeceği anlatıldıktan sonra çalışmak kadar insana mutluluk, neşe ve sağlık getiren hiçbir şeyin olmadığı anlatılır. Eserin başka bir metninde çalışmaktan gelen yorgunlukta bile başka bir zevk ve keyfin olduğu anlatılmıştır.²⁹⁰ Bu eserde her Türk insanının devleti ve vatanı için çok çalışması gerektiği, çalışıp kazandıklarından bir kısmını da devlete vergi olarak vermeleri gerektiği anlatılmıştır.

“ Gön – Benim gibi... Oraya giden bir çok gençler gibi olurdun... Onlar giderken... gideceğiz... çalışacağız ve yurdumuza faideli birer eleman olarak döneceğiz... diyorlar ve bu imanla çalışıyorlar. Söyle bakalım Avrupanın hangi üniversitesine gittin, hangi müzesini gezdin?... ”²⁹¹

“ Yanık Efe” eserinde de çalışmanın ve ülkeye faydalı birer yurttaş olmanın önemi anlatılır. Eserde artık Türk kızlarının da erkekler gibi okullarda okuyabildiği hatta yutdışına çıkıp eğitim alabildiği, meslek sahibi olabildiği anlatıldıktan sonra yutdışında üniversite okumaya giden Türk insanının yurduna geri dönüp çok çalışarak kendi yurduna faydalı işler yapması gerektiği anlatılır. Bunun gençler için çok önemli bir sorumluluk olduğu belirtilir.

²⁸⁹ Reşat Nuri, *Vergi Hırsızı*, Devlet Matbaası, 1933, İstanbul, s. 6.

²⁹⁰ R. Nuri, *Age.*, , s.8.

²⁹¹ Y.S.Eruluç, *Age.*, , s.40.

2.2.7. Bilimle ve Sanatla İlgilenen Cumhuriyet İnsanı

Cumhuriyetin kurucu kadrolarının yeni Cumhuriyet insanında ve Türk vatandaşında görmek istediği özelliklerden birisi de ilme gönül vermiş, Batı'nın ilerleme ve gelişmesinin en önemli sebebinin bilim²⁹² olduğunu bilen, ülkesinin de çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaşması ve gelişmesi için bilimle ilerlemesi gerektiğinin farkında olan ve bunun için de bilimsel çalışmalara meraklı ve bilimle ilgilenen insanlar olmalarıdır. Bilimin yanında Cumhuriyet insanının kendi ruhunu ve bedenini geliştirmesi için sanatla ve sporla da ilgilenmesi istenmiştir. Dönemin çocuk dergilerinde, okul kitaplarında ve gazetelerde çocukların bilime, sanata ve spora ilgi duymalarını sağlamak için metinlere ve görsellere sıklıkla yer verilmiştir.²⁹³ Gürbüz Çocuk'' düşüncesi dönemin en çok işlenen çocuk politikalarından biri olmuştur.²⁹⁴

Annelere ve babalara küçük yaştan itibaren çocukların beden sağlığıyla ilgilenmeleri gerektiği belirtilmiş, güçlü ve kuvvetli gürbüz Türk çocuğu yetiştirmeleri gerektiği dönemin dergilerinde ve gazetelerinde yazılmıştır.²⁹⁵ Ailede gürbüz ve kuvvetli yetişen bu Türk çocukları okullarda da beden terbiyesine yönelik eğitimler alarak ve spor yaparak güç ve kuvvetlerini daha da geliştirecekleri anlatılmış, okul hayatı sonrasında da sporla ilgilenen gençler yetiştirilmek istenmiştir. Bedene ve ruha verilen bu önem dönemin edebi eserlerinde de sıklıkla anlatılmıştır. Bilimle ilgilenen, üniversite okuyan, sanat eğitimi alan ve sporcu Türk erkekleri ve kızları edebi eserlerde övülerek anlatılmıştır.

'' Hilmi, babasını iştmemiş gibi, kendi kendine:

Garb'ı Garb yapan musikileri... Onlarda hayat var, fen var...

Bizimkilerin ne kusuru var?

Halkın tembelliği, uyuşturucu kanaati, yüksek sınıfların boş ve düşük sefahate dalmaları hep bu

²⁹² Kemalist düşüncedeki bilim anlayışı pozitivist ve materyalist bir bilim anlayışıydı. Kainatın yaratılışının dini anlatımı reddediliyordu. Bilim sayesinde hayatın ve dünyanın materyalist boyutları öğrenilerek, tabiattaki düzen ve oluşumlar anlaşılacaktı. (Ahmet Yıldız, *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2001, s.118-119.)

²⁹³ Alev Sınar Çılgın, ''Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu'', *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:6, , 2004, s.97.

²⁹⁴ A.S.Çılgın, *Agm.*, s.97.

²⁹⁵ A.S.Çılgın, *Agm.*, s.98.

bizim inleyen, ağlayan musikimizin tesirinden. Kadınlarımızın kafasızlığı, zilleti...’’²⁹⁶

Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınan dönemin önemli romanlarından biri olan ‘‘Sinekli Bakkal’’ romanında bir gencin babası ile farklı olan düşünceleri anlatılır. Burada Batı dünyasının bilim ve fende geliştiğı, bu gelişme sayesinde Batı’da hayatın daha güzel olduğı anlatıldıktan sonra kendi toplumunu eleştirerek bizde Batı’daki gibi bilim ve fennin gelişmediğı, insanların tembelliğı ve miskinliğı sebebiyle çalışmadıkları anlatılır. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri ve Batı dünyası ile farkımızın musikilerimiz ve hayata bakış tarzımızın farklı olması gösterilir.

‘‘ Hayatlarımızın akıbeti meşuk öldüğümüz dakika karanlık bir uçuruma yuvarlanıp gideceğiz... Saadetimiz, ihtimal şu dünya üzerinde geçirdiğimiz birkaç seneye münhasır... Binaenaleyh hemnev’imize bir hizmet etmek istiyorsak onlara bu kısa hayatı insanca bir tatlılıkla geçirtmenin çaresini bulmalıyız. Okumayan, anlamayan insanların mesut olmalarına nasıl imkan verilir? Cahil insan, her zaman, her yerde ya kendi vehimlerine, batıl fikirlerine, yahut da başkalarının hasis hırslarına ve menfaatlerine kurban oluyor...’’²⁹⁷

Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınan ‘‘ Yeşil Gece’’ eserinin başkahramanı Şahin Efendi’nin dilinden anlatılan bu metinde ölümden sonra yaşamın varlığı sorgulandıktan sonra bu dünyanın kısa olduğı ve kısa olan bu dünyanın güzel ve verimli geçirilmesi gerektiğı anlatılır. Bunun da yolu cahil olmamak, bilimle ilgilenmek, batıl fikirlere değil bilimsel bilgilere inanmak, her insanın başkalarına göre değil kendi aklını kullanarak düşünmesini sağlamaktan geçtiğı anlatılır. Bilgiye, okumaya, bilime ve düşünceye verilen önem vurgulanır. Eserin farklı bölümünde de bilim (ilim) önemi şöyle vurgulanmıştır:

‘‘ Bütün bu inkılaplara rağmen Şahin Efendide değişmeyen bir şey vardı: İlme, âlime ve kitaba hudutsuz emniyeti ve hürmeti...’’²⁹⁸

²⁹⁶ Halide Edip Adıvar, *Sinekli Bakkal*, Can Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2009, s. 51.

²⁹⁷ Reşat Nuri Güntekin, *Yeşil Gece*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 48.

²⁹⁸ R. N. Güntekin, *Age*, s. 51.

Şahin Efendi'nin düşünceleri romanda iki kısım olarak anlatılmıştır: Babasının isteği üzerine başladığı medrese eğitimi dönemi düşünceleri ve daha sonra yaşı ilerledikçe kendi kurduğu ve sorguladığı düşünceleri. Şahin Efendi'nin fikirlerinin ileriki yıllarda değiştiği fakat yalnızca ilme verdiği önemin değişmediği anlatılarak ilmin, bilginin, kitabın öneminin hiçbir zaman azalmayacağı, bu sebeple herkesin ilimle ve kitapla ilgilenmesi gerektiği anlatılır.

“ ...

Dağılmış kafaları bürüyen kara duman ,
Muskadan , üfürükten şimdi yok şifa uman !
Yeni bir soy türüyor : içi sağlam dışı dinç ,
Gözlerinde parlıyor özlerindeki sevinç !”²⁹⁹

Yusuf Ziya Ortaç tarafından yazılan “1919-1923”, yeni bir Cumhuriyet insanın yetiştirildiği ve bu cumhuriyet insanının artık eskisi gibi muska ve üfürükçülükle uğraşmadığı, bunun yerine bilimle ilgilendiği anlatıldıktan sonra bu yeni yetişen neslin ruhunun sağlam ve bedeninin dinç olduğu belirtilir. Eski düşünceler ve inançlar kara dumana benzetilerek eski düşüncelerin geride kaldığı anlatılmış ve yeni Cumhuriyet insanının bilim sayesinde yeni bir düşünce anlayışı geliştirdiği vurgulanmıştır.

“ Bey

...

Anlatsın her cephede insanlığı
Sanati, hakikati, ilmi, kahramanlığı
Dünyaya yaysın diye tanrı türkü yarattı.”³⁰⁰

“ Çoban” eserindeki bu şiirde bilimin ve sanatın önemi üzerinde durulduktan sonra Türklerin bilim ve sanatta ileri bir millet oldukları, Tanrının Türklere bilim ve sanat açısından üstün yetenekler verdiği, Tanrının bu sebeple bilimi ve sanatı tüm dünyaya

²⁹⁹ Cümhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği, *Cümhuriyetin 10'uncu yılı için yazılan şiirler , destanlar* , Hakimiyeti Milliye Matbaası , Ankara, 1933 , s 18.

³⁰⁰ Behçet Kemal, *Çoban*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.30.

yayması için Türkleri yarattığı anlatılarak bilim ve sanatın Türkler için yabancı olmadığı, çok eski zamanlardan beri Türklerin bilim ve sanatla ilgilendikleri, şimdi de ilgilenmeye devam etmeleri gerektiği anlatılmıştır.

“ Bey

...

Alnı ak, kalbi çevik geçsin diye bu hayat,
Kah ilim başta gelir, kah tecrübe, kah sanat
Her kudretten gününde feyzini almalıyız;..
Her kudreti gayenin peşine salmalıyız..”³⁰¹

“ Çoban” eserindeki bir başka şiirde de bilimin ve sanatın önemi, her Türk insanının bilimden ve sanattan faydalanması gerektiği anlatılmıştır. Bu hayatın güzel ve huzurlu olması için bilim ve sanat ile ilgilenilmesi ve faydalanılması gerektiği, dünyada önemli olan her güçlü unsuru mutlaka öğrenmek ve ondan feyz almak gerektiği, bunun için çalışılması gerektiği anlatılmıştır.

“ YAMAN:

...

En susamış kavmiyken arzın medeniyete
Yüz yıllardan beridir uyutulmuş millete
Biraz bilgi ve sanat ışığı vermek lazım.”³⁰²

Vasfî Mahir Kocatürk tarafından yazılan “Yaman” isimli eserde Türk milletinin medeniyet yarışında çok geride kaldığı ve dünyada çağdaş medeniyet düzeyine ulaşmayı en çok arzulayan millet olduğu, bu amaca ulaşmak için de bilgi, bilim ve sanatla ilgilenilmesi gerektiği anlatılır. Bilgi, bilim ve sanat olmadan çağdaş medeniyet düzeyine ulaşamayacağı belirtilir.

“ Turgut

Evet, bu demektir ki sanatla fen kardeşdir,

İkisi de vatani parlatacak güneştir...

³⁰¹ B. Kemal, *Age..*, s. 82.

³⁰² Vasfî Mahir Kocatürk, *Yaman*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s. 48.

Evet, bu demektir ki kardeşimle ben birim,

O bana kuvvet verir, ben ruha ses veririm..’’³⁰³

“ On Yılın Destanı” eserindeki bu şiirde de sanatla fen ve bilimin kardeş olduğu, birbirinden ayrılmaz bir bütün oldukları anlatıldıktan sonra sanat ve bilim sayesinde vatanın bir güneş gibi parlayacağı, gelişip büyüyeceği anlatılır. Eserde aynı zamanda Turgut karakterinin ağzından Cumhuriyet insanının kendi hayatı ve vatanının büyümesi ve gelişmesi için bilim ve sanatla ilgilenmesi gerektiği anlatılmaya çalışılmıştır.³⁰⁴

“ Günsel - Hayır. Ben çok çalışıyormuşum. Bu yüzden çok para biriktirecekmişim. Başka atölye açacaktım. İyi bir sanatkar olduğum için rakabet edebilmişim. Onlar bilmem dünyanın neresinden gelmişler. Kendi kazandıkları ile bir Türk kızını karşılarında rakip olarak görmek istemezlermiş.³⁰⁵

Aka Gündüz tarafından yazılan “ Yılmazları’n İkizler” eserinde de sanatla ilgilenen bir Türk kızı anlatılmıştır. Günsel, sanatla ilgilenmekte ve atölye açmak istemektedir. Sanatı iyi öğrenmiş ve rakipleriyle rekabet edebilecek düzeye gelmiştir. Günsel’in iyi bir sanatkar olması rakiplerin hoşuna gitmemiş ve ona engel olmaya çalışmışlardır. Bir Türk kızının sanatla ilgilenmesi ve kendini bu yolda geliştirmesi eserde övülerek anlatılmıştır.

“ ...

At Şarkın üzerine yakışmayan pasını.

Duy içinde maddeyi yenmek ihtirasını.’’³⁰⁶

Yaşar Nabi Nayır tarafından yazılan “Beş Devir” isimli eserde de Şark dünyasının tevekkül ve miskinlik anlayışı ile uyuştugu, bu durumdan bir an önce kurtulmak gerektiği, bu durumun Türklere yakışmadığı anlatıldıktan sonra bu durumdan kurtuluşun ancak

³⁰³ Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933, s. 38.

³⁰⁵ Aka Gündüz, *Yılmazlar’ın İkizler*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s. 18.

³⁰⁶ Yaşar Nabi, *Beş Devir*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933, s. 28.

maddeyi yenmeye çalışma azmi ve idaresi ile olunacağı maddeyi yenmek demenin de bilim ve fen demek olduğu anlatılır. Cumhuriyet insanı bilim ve fen sayesinde maddeyi yenecek ve miskinlikten kurtularak ülkenin geleceğine katkıda bulunulacağı belirtilir.

2.2.8. Giyimine Dikkat Eden, Temiz, Sağlıklı, Tutumlu ve Yerli Malı Kullanan Cumhuriyet İnsanı

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra giyim-kuşam üzerine de inkılaplar yapıldı. Kadınların ve erkeklerin giyimlerine dikkat etmeleri isteniyor, eski düşünce dünyasını ve rejimi hatırlatan peçe, çarşaf ve fesin giyilmemesi isteniyordu. Batı Medeniyetini örnek alarak modernleşme sürecine giren Türkiye Cumhuriyeti insanı giyim olarak da Batılı insanlar gibi giyinmeliydi. Bizzat Mustafa Kemal Paşa ve çevresi ideal olan giyim-kuşam tarzını halka gösteriyor, vatandaşların da kendileri gibi giyinmeleri isteniyordu. Özellikle kadınların giyim-kuşamları bu dönemde üzerinde oldukça durulan konulardan biriydi.³⁰⁷

Dergilerde, gazetelerde, okul kitaplarında ve edebi eserlerde kadınların nasıl giyinmeleri gerektiği uzun uzun anlatılıyor hatta konulan resimlerle örnek kadınlar idealize ediliyordu.³⁰⁸ Bir yandan bu dönemde kadınların çalışma hayatına girebileceği vurgulanırken ev kadınlığını ve rollerini unutmaması gerektiği kadınlara hatırlatılıyordu. Ayrıca sosyal ve çalışma hayatına atılan kadınların giyim-kuşamlarında cinsiyetlerini belli etmeden giyinmeleri, saç kesim şekillerine dikkat etmeleri gerektiği söyleniyordu.³⁰⁹ Dönemin edebi eserlerinde de bu tip kadınlar sıklıkla resmedilmiş ve cinsiyeti adeta örtülerek anlatılmıştır. Erkeklerin de modern ve Batılı bir şekilde giyinmeleri, fesleri çıkarıp şapka takmaları istenmiş, bu giyinişteki insanlar idealize edilerek örnek gösterilmiştir.

³⁰⁷ Eser Ergönül, Bayram Koca, “Erken Cumhuriyet Dönemi Resimlerinde Kadın İmgesi: Modernleşme ve Milliyetçilik”, *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, Cilt:10 Sayı:20, 2017, s.781.

³⁰⁸ Ayşe Gelgeç Bakacak, “Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:44, 2009, s.636.

³⁰⁹ A.G. Bakacak, *Ağm.*, s.636.

Cumhuriyet insanının dikkat etmesi gerektiği düşünölen diğör bir özelliğı ise hem kendi hem de çocuğünün temizliğine ve sağlığına dikkat etmesidir. Üst üste uzun savaşlar geçiren Türk milletinin nüfusu azaldığı ve dönemindeki salgın hastalıklardan dolayı çocukların erken ölmeye başlaması ve nüfus artış hızının düşmesi üzerine Cumhuriyetin kurucu kadroları çocukların temizliğine dikkat ederek çocukların sağlıklı yetişmeleri üzerinde fazlaca durulmuştur. ‘‘Görbüz Türk Çocuğı’’ algısı döneminde sağlıklı, güçlü, kuvvetli, temiz, bakımlı ve sporla ilgilenen, kolay hastalanmayan çocuk algısını anlatır.³¹⁰ Görbüz Türk Çocuğünün yetiştirilmesi ile ilgili dönemin çocuk dergilerinde ve okul kitaplarında metinlerin ve resimlerin sıklıkla paylaşıldığı görölmektedir. Böylelikle Görbüz Türk çocuğı sağlıklı ve temiz bir vücuda sahip olduktan sonra ölkenin nüfusu hızlı bir şekilde artacak, gelecek nesillerin de sağlıklı ve güçlü olmasının yolu açılacaktı. Bu sebeple Cumhuriyet insanının sağlıklı ve temiz olması çok önem verilen konulardan bir tanesiydi.

Cumhuriyet insanının sahip olması ve önem vermesi gereken diğör bir özellik ise tutumlu olmak ve yerli malı kullanmaktır. Milli Mücadele sonrasında ölkenin hem insan hem de ekonomik kaynaklarının yetersiz kalması insanları ekonomik açıdan çok zorluyordu. Ürün bulmak, ürünleri rahat bir şekilde tüketmek mümkün olmuyordu. Ekonominin ve ürün bolluğünün istenilen şekilde olmaması insanların tutumlu hale getirilmesi ve tutumluluğün önemsenerek uygulanmasını gerektiriyordu. Bu sebeple küçük yaştan itibaren çocukların tutumlu olması, israftan kaçınmaları, paralarını saçmamaları, paralarını biriktirmeyi öğrenmeleri gibi özelliklerin altı çiziliyordu.³¹¹

Aynı zamanda bu ekonomik sıkıntıdan kurtulmanın yolu da Milli Burjuvazinin büyümesi ve girişimciliğün yaygınlaştırılmasıyla Türk üreticilerinin ve sanayicilerinin sayısının artırılmasıydı. İttihat ve Terakki döneminde ağırlıklı olarak gündeme gelen Milli Burjuvaziye oluşturma düşöncesi Cumhuriyetle birlikte de devam ettirildi. Sanayi ve ticarete de gelişmiş ve zenginleşmiş bir ölke haline gelmek isteniyordu. Bunun da yolu Türk sanayicilerinin girişimci adımlarla büyümesi ve yeni sanayi kollarının oluşturulmasıydı. Bunu desteklemek için de yerli malı kullanımının özendirilmesi ve

³¹⁰ A.S.Çılğın, *Agm.*, s.99.

³¹¹ Hülya Öztekin, ‘‘Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde ‘İdeal Türk Çocuğı’-nın İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğı Dergileri Üzerine Bir İnceleme’’, *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:6 Sayı:2, 2019, s.1251.

artırılması amaçlanıyordu. Bu sebeple çocuklara küçük yaştan itibaren yerli malı kullanmayı bir alışkanlık haline getirmeleri çocuk dergilerinde, gazetelerde, okul kitaplarında ve edebi eserlerde sıklıkla anlatılıyordu.³¹²

“ Köylülük hayatımın bir türlü katlanamadığım ve hala halledemediğim en zor tarafı temizlik sorunudur... Burada suyu bulmak için her gün ta çaya kadar gitmek gerekiyor.”³¹³

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “Yaban” eseri Milli Mücadele yıllarında tek kolunu kaybeden kahramanın bir Türk’ün köyüne gitmesini anlatır. Yakup Kadri eserde sıklıkla köy hayatı ile şehir hayatı, köylüler ile aydınlar ve şehirliler arasında karşılaştırmalar yapar. Yakup Kadri, gördüğü köy manzarası karşısında şaşkındır, çünkü Cumhuriyetin ilanının üzerinden on yıl geçmiş ve inkılaplar yapılmış olmasına rağmen köyün fiziki anlamda gelişmediğini ve köylülerin de zihinsel anlamda bir dönüşüm geçirmediğini görerek hayal kırıklığına uğrar ve bunun suçunu aydınlara atarak aydınların görevlerini tam olarak yapamadığı için köylülerin bu hayatı yaşamaya devam ettiğini belirtir. Yakup Kadri, Yaban romanında köylülerin temizliklerine dikkat etmediklerini sıklıkla anlatır. Köylülerin su bulamadıkları ve su için uzak mesafelere gitmek zorunda kaldıkları için temizliklerine dikkat edemediklerini anlatır.³¹⁴

“ Salih Ağa, köyün zengin adamlarından biridir. Lakin, kılık kıyafet itibarıyla bir dilenciden hiç farkı yoktur. Kışın en soğuk günlerinde bile, onun çorap giydiğini hatırlamıyorum.”³¹⁵

“ Yaban” eserindeki bu metinde ise köylülerin giyim-kuşamlarına dikkat çekilmektedir. Zengin olan insanlar bile giyim-kuşamlarına dikkat etmemekte ve fakir gibi giyinmektedir. Salih Ağa, zengin olmasına rağmen dışarıdan görüldüğünde fakir zannedilebilecek birisidir. Kış olmasına ve hava soğuk olmasına rağmen çorap da

³¹² Alev Sınar Uğurlu, “Cumhuriyeti Yükseltecek Ve Yaşatacak Neslin Yetiştirilmesinde Süreli Yayınların Katkısı : Cumhuriyet Çocuğu Dergisi Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 22, Sayı:41, 2021.

³¹³ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, İletişim Yayınları, 54. Baskı, İstanbul, 2006, s.25.

³¹⁴ Atatürk döneminde köylü meselesi büyük önem arz etmekteydi. Bu dönemde ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğu köylerde yaşıyordu. Bu sebeple ülkede muhalefet hareketlerinin azalması ve inkılapların köylere kadar ulaştırılması için köycülük söylemi o dönemde çok yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. (Asım Karaömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2006.)

³¹⁵ Y.K.Karaosmanoğlu, *Age*, s. 27-28.

giymediği anlatılarak giyim-kuşamına dikkat etmeyen bir kişi olarak eserde resmedilmiştir.

“ Çoğu biçimsiz, bücür, yusuvarlak veya lüzumundan fazla iri olmakla beraber aralarında kat kat kumaş yığınlarına rağmen, insana narin, körpe ve tombul hissini veren vücutlar da yok değil. Fakat, bunların ellerine, ayaklarına bakılınca o hafif tatlı his hemen dağılıveriyor.”³¹⁶

“ Yaban” eserindeki diğer bir metinde de yine temizlik sorununa değinilmiştir. Diğer metinde bir erkek olarak Salih Ağa’nın giyimine dikkat etmemesi anlatılırken bu metinde ise bir kadının giyimi anlatılmıştır. Kadınların bedenlerine dikkat etmeyerek fazla iri olmaları ve biçimsiz olmaları anlatıldıktan sonra giydikleri kumaşlarında insana farklı hisler verdiği anlatılmıştır. Metnin sonunda ise kadınların ayak temizliklerini iyi yapmadıkları anlatılarak kadınlara duyulan sevgi ve hoşluk hissini ayakların temiz olmadığını gördükten sonra hemen dağılıverdiği anlatılmıştır.

“Anadolu’da, köylü kadını şuhluktan, naz ve işveden o kadar yoksundur ki, onların hangi biriyle böğür böğüre, koyun koyuna yatsam, vücudumun hiçbir şey duymayacağını tahmin ediyorum. İhtimal ki çok da fena kokarlar.”³¹⁷

“ Yaban” eserindeki başka bir metinde de köylü kadınlarının temizliğine dikkat etmediği ve kötü koktuğu anlatılmıştır. Eserde ayrıca köylü kadınlarının kocalarına karşı naz ve işve yapmayı da pek bilmedikleri anlatılır ve bu olumsuz bir özellik olarak gösterilerek kadınların temiz olmaları ve eşlerine karşı biraz daha naz ve işve yapma konusunda dikkat etmeleri gerektiğinden bahsedilir.

“ Eski Milli Mücadelecilerden bazıları gibi Hakkı Bey için de kıyafet değişiminden sonra milli dava adeta mondenlik iddiası şekline girmişti. Bir Avrupalı gibi giyinip süslenmek, bir Avrupalı gibi dans etmek, bir Avrupalı gibi yaşayıp eğlenmek ve hele bu iddiada Avrupalılar nezdinde, Avrupalılar arasında muvaffak olmak bunlara büyük bir zafer kazanmak kadar ehemmiyetli görünüyordu.”³¹⁸

³¹⁶ Y.K. Karaosmanoğlu, *Age.*, s.34.

³¹⁷ Y.K. Karaosmanoğlu, *Age.*, s.34.

³¹⁸ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, İletişim Yayınları, 31. Baskı, İstanbul, 2014, s.106.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından kaleme alınan bir diğer eser olan ‘‘Ankara’’ romanı da üç farklı Ankara’yı anlatır. Bu eserin üç bölümü üç farklı yerde ve üç farklı kişinin sahnede önde olmasıyla geçer. Eserde ‘‘Selma Hanım’’ bir kadın olarak üç farklı mekanı yaşamış ve görmüş, üç farklı erkekle de eserde farklı bölümlerde anlatılarak ideal Cumhuriyet kadını ve ideal cumhuriyet erkeğinde aranan özellikler resmedilmiştir. Romanının kahramanı Selma Hanım üzerinden Yakup Kadri Karaosmanoğlu, hayalinde resmettiği Cumhuriyet Türkiye’sini ve Cumhuriyet insanını anlatır. Ankara romanı aynı zamanda eleştirel bir romandır. İnkılapların yanlış anlaşıldığını, sadece şekilde ve dış görünüşte değişikliklerin olduğu, asıl değişimlerin zihniyette olması gerektiği belirtilir. Modernliğin ve çağdaşlığın sadece Avrupalılara giyim-kuşam olarak benzemek olmadığı, dans ederek modern ve çağdaş olunamayacağını anlatarak çoğunluğun inkılabı ve modernliği yanlış anladığını belirtir. Türk insanının giyim-kuşamına önem vermesi gerektiği fakat bunun Avrupalıların sadece dış görünüşünü örnek alarak şekilde kalmaması gerektiğini belirtir.

‘‘ Neşet Sabit, içinden Milli Mücadele devrindeki sade, samimi ve şiddetle şahsi, karakterli hayatını hasretle andı. Hiç şüphesiz, o anormal devir devam edemezdi. Fakat onu canlandıracak ruh bu devrin yaşama prensibine de hakim olacaktı. Türk kadınları çarşaf ve peçelerini işe gitmek, çalışmak için daha kolaylık olur diye çıkarıp atacaklardı.’’³¹⁹

‘‘ Ankara’’ romanındaki bu metinde de kadınların giyim-kuşamlarına dikkat etmeleri anlatıldıktan sonra kadınların iş hayatına girmek için ve bu durumun da kadınların çalışırken rahat etmelerini sağlamaya yönelik olduğunu söyleyerek kadınların çarşaf ve peçelerini çıkarması gerektiğini belirtir. Kadınların çarşaf ve peçelerini çıkarmaları gerektiği, çarşaf ve peçenin Doğu dünyasını ve eski rejimi hatırlattığı dönemin eserlerinde sıklıkla vurgulanmıştır. Çarşaf ve peçe eski rejimi hatırlatıp ulusal hafızada unutulmuşu terk edilirken ve ötekilerin kötü özelliklerinden biri olarak anlatıldıktan sonra ulusal hafızada bizin inşa edilmesi aşamasına geçilir ve kadınların Batılılar gibi giyinmesi gerektiği övülerek anlatılır.

³¹⁹ Y.K. Karaosmanoğlu, *Age.*, s.135.

‘‘Bu çocuklar bilmiyor: peçe nedir, nedir fes ?
Saf inkılap havası aldıkları her nefes !’’³²⁰

Yusuf Ziya Ortaç’ın yazdığı ‘‘1919-1933’’ şiirinde yeni yetişen çocukların eski zamanı görmedikleri ve eski zamanı görmeyip yaşamadıkları için peçe ve fesi bilmedikleri ve bu bilmemenin de övünülecek bir durum olduğu anlatılır. Çocuklar eski kötü günleri yaşamadığı ve eski kötü günleri hiç bilmedikleri için aldıkları her nefesin de inkılaplar sayesinde güzel olduğu anlatılarak eski-yeni karşılaştırması kıyafetler üzerinden yapılır.

‘‘Şapkayı beğendik , yol verdik fese
Eşkıya yoktur ki yolları kese ;
Şimdi ne tekke var ne de medrese ;
Ne cinimiz kaldı , ne şeytanımız.’’³²¹

İshak Refet tarafından yazılan ‘‘Onuncu Yıla Destan’’ adlı şiirde de Türk kadınlarının ve Türk erkeklerinin giyim-kuşamlarının değiştiği anlatılır. Şapkanın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte fesin artık kullanılmadığını, kenara atıldığından anlatılmıştır. Şiirin diğer dizelerinde de kılık-kıyafet ile birlikte eğitimde de dönüşümlerin yaşandığı, artık çocukların medrese ve tekkeye gitmediğinden söz edilir. Tekke ve medrese ile ilgili cin ve şeytan sohbetlerinin de geride kaldığı anlatılır.

...
Kavuklar devrildi , fesler atıldı
Tekkeler kapandı , türbeler yıkıldı.
Kadınlar kurtuldu taassup yıkıldı.
Çökmüşken kas katı dumanlar gibi.

Besim Atalay’ın yazdığı ‘‘Cümhuriyet Destanı’’ adlı şiirde de kılık-kıyafet kanunu sonrası yaşanan değişim anlatılmıştır. Artık kavukların eskisi gibi önemli simgeler olmadığı, feslerin atıldığı ve insanlar tarafından giyilmediği, tekkelerin ve türbelerin kapatıldığı, kadınların da özgürlüklerine inkılaplar sayesinde kavuştukları anlatılmıştır.

³²⁰ Cümhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği, *Cümhuriyetin 10’uncu yılı için yazılan şiirler , destanlar*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933 , s 18.

³²¹ Cümhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği, *Age.*, s 29-30.

“ ...

Ve doğanlar

Böbürlenecek

33 padişahın adını sayamamak

Fesi, çarşafı, başörtüyü

Tanımamak cehaletiyle...

29

Birinci teşrin!

Elele verin! Çocuklar!³²²

İlhami Bekir Tez tarafından 1933 yılında kaleme alınan “ Mustafa Kemal” adlı şiirde de Cumhuriyetin ilan edilme tarihi olan 29 Birinci Teşrinin bir dönüm noktası olduğu anlatıldıktan sonra yeni doğan Türk çocuklarının eski günleri ve eski rejimi bilmedikleri ve padişahların adlarını sayamadıkları için gurur duymaları gerektiği anlatılmış ve kızların çarşaf ve başörtüyü erkeklerin de fesi artık tanımayacak ve giymeyecek olmanın mutluluğunu yaşadıkları belirtilmiştir.

“ Muallim – Aferin Çetin çok iyi yapıyorsun. Damlaya, damlaya göl olur, derler. Şimdi böyle küçük yaştan az, az da olsa, para biriktirmeğe alışırsanız büyüyünce hepinizin bankada bir alay paranız toplanır. Bu paralarla ev yaptırırınız. Bir işe girişirsiniz. Seyyahat edersiniz. Bir san’at öğrenirsiniz.

Daha başka yavrularım Gazi babamız neler yaptı?

Gülseren – Kadınları çarşıftan kurtarmış.”³²³

“29 Birinci Teşrin” eserinde tutumlu olmanın, sanat öğrenmenin önemi ile birlikte kadınların da çarşaf giymekten kurtarıldığından bahsedilmiştir. Dönemin ekonomik zorluklarını aşmak için çocukların küçük yaştan itibaren tutumlu olmayı öğrenmelerinin dönemin önemi edebi eserlerinde de sıklıkla anlatılmıştır. Bu metinde de çocukların küçük yaştan itibaren paralarını biriktirmeleri gerektiği, az çok demeden birikim yapmaları ve bu sayede ileride biriktirdiği paralarla ev bile yaptırabilecekleri anlatılır. Ayrıca seyahat

³²² Mehmet Kaplan-Necat Birinci, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara,1990, s44.

³²³ Vedat Nedim, *29 Birinci Teşrin*, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Yayınları, Ankara, 1933, s.21.

etmenin ve sanat öğrenmenin önemine değinilmiştir.

“ Bir çocuk – Benim önlüğüm yerli malı değil.

Muallim – Neden?

Bir çocuk – Annem dedi ki bu eskisin, yenisini yerli malından alırsın.

Muallim – Annenin hakkı var. Bir şey eskimeden yenisini almak doğru değil. Sonra babanızın parasını sokağa atmış olursunuz. Fakat yavrum bu önlüğün eskiyince yenisini muhakkak yerli malından alacaksın değil mi?”³²⁴

“ 29 Birinci Teşrin” eserinin diğer bir metninde de hem tutumlu olmanın hem de yerli malı kullanmanın önemi anlatılmıştır. Türk üreticisini ve sanayisini geliştirmek ve büyütme, ülke ekonomisini geliştirmek ve zenginleştirmek için yerli malı kullanmanın önemi döneminde sıklıkla vurgulanmış ve bu durum edebi eserlere de yansımıştır. Bu metinde de görüldüğü gibi öğretmen ile çocuk arasında geçen konuşma gerçekleşir. Öğretmen, yeni ideolojinin sözcülüğünü yaparak dönemin arzulanan Cumhuriyet insanı özelliklerini çocuklara benimsetmeye çalışır. Bir şeyin yenisi bitmeden, kullanılmadan eskisinin alınmaması gerektiği anlatılıp tutumluluğun önemi vurgulanırken aynı zamanda metinde önlük eskidikten sonra mutlaka yerli malı önlüğün alınması gerektiği anlatılarak yerli malı kullanmanın önemi öğrencilere anlatılarak vurgulanmıştır.

“ Kadının da bu işte oynadığı rol büyük,

O kadın ki vaktile imansız büyütürdük,

Şimdi yerli maliyle süslüyor köşesini.

İşitmiyor ecnebi terzisinin sesini,

Avrupa kumaşını vücudundan atıyor,

Kendi kumaşlarından güzellik yaratıyor.”³²⁵

“ On Yılın Destanı” eserinde de yerli malı kullanmanın önemine değinilmiştir. Kadınların eskiden önemsenmediği ve şimdi değerlerinin anlaşıldığı eski-yeni karşılaştırılması yapılarak anlatıldıktan sonra Cumhuriyet kadınlarının hem evinin her

³²⁴ V.N.Tör, *Age.*, s.12.

³²⁵ Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1933, s.33.

köşesinde yerli malı ürünler kullanarak evlerini süsledikleri hem de giydikleri kıyafetlerde Türk terzilere yerli malı kumaşları tercih ederek kıyafetler diktirdikleri ve bu sayede güzellikler meydana getirdikleri anlatılarak yerli malı kullanmanın önemine vurgu yapılmıştır.

“....

Cumhuriyet neler yaptı daha neler yapacak
Medeniyet ne doğursa derhal bulup kapacak
Avrupaya Türk malları beyendirip satacak
Durma çalış zaman değil rahat rahat yatacak”³²⁶

Saraç Hacı tarafından 1933 yılında yazılan “ Yıl Dönümü Destanı” adlı şiirde Cumhuriyetin getirdiği kazanımlar anlatıldıktan sonra Cumhuriyet sayesinde Türklerin medeniyet değerlerini daha hızlı alacağı belirtilir ve üretilen yerli mallarının Avrupa’ya ithalatın bile kısa sürede yapılacağı, bunun için de Türk insanının durmadan çalışması ve tembellik yapmaması gerektiğinden bahsedilir.

“ YERLİ KUMAŞ:

Kadın erkek has Türk ise
Ona dilek olmalıyım
Çünkü ben öz Türk malıyım.”³²⁷

Aka Gündüz tarafından kaleme alınan “Gazi Çocukları İçin” adlı eserdeki şiirde yerli malının önemini anlatmak için yerli malı kumaş konuşturulur. Yerli kumaşın ağzından has Türk erkeği ve kadınının Türk malı ürünlerini kullanması gerektiği anlatılarak yerli malı ürünlerin kullanılması teşvik edilir. Eserin başka bir şiirinde de tutumlu olmak şu dizelerle anlatılmıştır.

“ Bir! Çok çalışınız, çok kazanmağa bakınız!

İki! Kazandığınızı sallapati harcamayınız!”³²⁸

³²⁶ Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği, *Cumhuriyetin 10’uncu yılı için yazılan şiirler, destanlar*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s 12.

³²⁷ Aka Gündüz, *Gazi Çocukları İçin*, *Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti*, İstanbul, 1933,s.19

³²⁸ Aka Gündüz, *Age.*, s.5.

Yerli malının önemi anlatıldıktan sonra Cumhuriyetin kurucu kadrosunun Cumhuriyet insanında görmek istediği başka bir özellik olan tutumluluk da aynı eserde bahsedilmiştir. Cumhuriyet insanı çok çalışacak, çok para kazanacak fakat kazandığı bu paraları başıboş bir şekilde harcamayarak tutumlu olarak biriktirmeye çalışacaktır.

SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk ve Kurucu Kadro, Cumhuriyetin ilanından sonra adım adım muhalefeti tasfiye ederek kurulan yeni ülkenin ve toplumun şekillendirilmesi için faaliyetlere başlamıştır. Bir başka deyişle siyasal iktidar pekiştirildikten sonra sıra sosyal ve kültürel dönüşüme gelmiştir. Öte yandan eski rejimin hatırası henüz çok tazeydi ve binlerce yıldır aynı inanca, düşünce yapısına, geleneklere ve yaşayışa sahip bir toplumun kısa bir sürede düşüncelerini ve yaşayışlarını değiştirmesi kolay değildir. 1929 yılında dünya ekonomik buhranı da eklenince halkın bir kısmının hoşnutsuzluğu artmıştı. Halkın hoşnutsuzluğunun giderilmesi için tek parti yönetiminden uzaklaşarak çok partili hayata geçilmek istenildi ve bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. Bu fırka, kısa zamanda beklenmedik bir şekilde büyüyüp halk desteğini alınca ve inkılaplardan rahatsız olan kesimin toplandığı bir yer olmaya başlayınca tehdit olarak algılanıp 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatıldı ve yeniden tek parti rejimine geçildi. Dünyada da aynı tarihlerde tek parti rejimleri yükselişe geçmişti.

1931’de toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası Kongresi tek parti iktidarı için bir dönüm noktası oldu. Halkın inkılapları henüz tam anlamıyla benimseyemediği, eski rejimin hafızalarda yerini almayı sürdürdüğü, halkın hoşnutsuzluğunun arttığı belirtilerek yeni bir kültürel inşa seferberliği başlatıldı. Öncelikle siyasal iktidar, eski rejimi hafızalardan tamamen silmek için insanların eski rejimin zihniyetinden ayrılmasını ve var olan düşünsel boşluğun da yeni bir ideoloji ile doldurulması gerektiğini düşündüler. Bu ideolojinin adı Kemalizm’di. Kemalizm, 1931 yılından itibaren yoğun bir şekilde halka anlatılmaya başlandı. Bunun için 1932’de Halkevleri kuruldu, 1933 yılında Üniversite reformu yapıldı. 1934 yılında Soyadı Kanunu çıkarıldı. Böylece ulusal hafıza yeniden inşa edilerek yeni ideolojinin benimsetilmesine hız verildi.

Bu çaba için de en elverişli araçlardan biri de edebiyat idi. Romanlar, tiyatro eserleri ve şiirler aracılığıyla Cumhuriyet’in değerleriyle donatılmış yeni insan inşa edilmeye çalışıldı. Yeni insanın başlıca değerleri olarak da şu özellikler öne çıkarıldı:

- ❖ Atatürk'ü gönülden sevmek ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olmak
- ❖ Geçmişindeki kötü günleri değil kahramanlık günlerini hatırlayarak Türklüğüyle gurur duymak ve Türk tarihini iyi bilmek
- ❖ 93 Harbinden Milli Mücadele dönemine kadar yaşanan savaşları ve zorlukları unutmuyarak vatanın ne kadar zor şartlar altında kazanıldığını bilmek, vatani her şeyden üstün görmek, vatani korumak için gerekirse canını feda etmek ve vatanını geliştirmeye çalışmak
- ❖ Eski rejimin kötülüklerini her zaman zihninde tutmak, eski rejimin düşünce tarzlarına ve yaşayışına eleştirel gözle bakmak, padişahı, halifeyi ve din adamlarını eleştirmek
- ❖ Çalışkan olmak, çalışkanlığı bir özellik ve alışkanlık haline getirmek, vatanını ve milletini geliştirmek için daha çok çalışılması gerektiğini bilmek, tembellikten sakınmak
- ❖ Hurafelere ve büyüye inanmamak, bilimle, sanatla ve sporla ilgilenmek. Ülkenin çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkması için bilimde, sanatta ve sporda Batı Medeniyetini yakalamak ve geçmeye çalışmak
- ❖ Giyinişine özen göstermek, eski rejimi hatırlatan peçe, başörtü, fes kullanmamak, Batı Medeniyeti ölçülerine göre giyinmek, şapka takmak
- ❖ Ülkenin ekonomik olarak çok zor şartlardan geçtiğini bilmek, parayı lüzumsuz yere harcamamak, tutumlu olmak
- ❖ Kendisinin ve ailesinin temizliğine ve sağlığına dikkat etmek
- ❖ Kahraman, cesur ve savaşçı olmak
- ❖ Milliyetçi ve vatansever olmak
- ❖ Ahlaklı, iyi kalpli ve yardımsever olmak
- ❖ Güçlü, kuvvetli, dinç ve gürbüz insanlar olmak
- ❖ Yerli malı kullanmaya özen göstermek
- ❖ Kadınların çalışma hayatına katılırken annelik görevlerini unutmaması, çalışma hayatında cinsiyetlerini belli etmemesi

Yukarıda sıralanan özellikler dönemin dergilerinde, gazetelerinde, yazılan resimleri, müzikleri yani görsel, işitsel, yazınsal bütün alanlarda benimsetilmeye çalışıldı. Bu durum olması istenen ideal Cumhuriyet insanının özelliklerinin Cumhuriyetin kurucu kadroları

tarafından belirlendiğini, bu belirlenen özelliklere göre yeni erkek, yeni kadın, yeni çocuk, yeni genç ve vatandaş inşa edilmek istendiği ve bunun için de dönemin bütün iletişim araçlarının, kitlesel eğitimin ve sanatın seferber edildiği görülmektedir.

Yapılan araştırmanın sonucuna göre; 1931-1939 yılları arasında devleti yönetenlerin yazarları ve şairleri inkılapları anlatan eserler yazmak için yönlendirdiği, inkılap edebiyatının bu dönemde oluşturulduğu, inkılapları öven eserler yazan yazar ve şairlerin edebiyat kanonuna alınarak onların eserlerinin basılmasına ve oynatılmasına destek olduğu, bunun karşılığında da dönemin çoğu edebiyatçısının yazdığı şiirlerde, romanlarda ve tiyatro eserlerinde Cumhuriyeti ve inkılapları överek, kahramanlarını istenen Cumhuriyet insanı özelliklerine göre kurgulandığı görülmüştür. Eserlerde eski rejim, padişah, halife ve din adamları yoğun bir şekilde eleştirilmiş ve eski rejim ile yeni rejim arasında yeni rejimin olumlandığı karşılaştırmalar yapılmıştır.

KAYNAKÇA

İNCELENEN EDEBÎ ESERLER

ADIVAR, Halide Edip, *Sinekli Bakkal*, Can Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2009.

AŞKUN, Vehbi Cem, *Oğuz Destanı*, Milli Mecmua Matbaası, İstanbul, 1935.

BERKMAN, Münir Müeyyet, *30 Ağustos*, Ülkü Halkevleri Mecmuası, Cilt:6 Sayı:31, Eylül 1935, s.64-65.

(ÇAĞLAR), Behçet Kemal, *Attila*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

(ÇAĞLAR), Behçet Kemal, *Çoban*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

(ÇAĞLAR), Behçet Kemal, *Ergenekon*, Ülkü, Cilt:1, 1933, s.14-15.

ÇAKMAK, İbrahim Tarık, *Bozkurt*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1935.

(ÇAMLİBEL), Faruk Nafiz, *Akın*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965.

(ÇAMLİBEL), Faruk Nafiz, *Ateş*, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul, 1939.

(ÇAMLİBEL), Faruk Nafiz, *Özyurt*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932.

ERULUÇ, Yusuf Sururi, *Bir Gönül Masalı*, Ahmed İhsan Basımevi, İstanbul, 1937.

ERULUÇ, Yusuf Sururi, *Yanık Efe*, Ahmed İhsan Basımevi, İstanbul, 1937.

GÜNDÜZ, , *Köy Muallimi*, Aka Gündüz Kitabevi, Ankara, 1932.

GÜNDÜZ, Aka, *Beyaz Kahraman*, Aka Gündüz Kitapevi, Ankara, 1932.

GÜNDÜZ, Aka, *Dikmen Yıldızı*, Toker Yayınları, İstanbul, 2012.

GÜNDÜZ, Aka, *Gazi Çocukları İçin*, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, İstanbul, 1933.

GÜNDÜZ, Aka, *Mavi Yıldırım*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1934

GÜNDÜZ, Aka, *Yarım Osman*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

GÜNDÜZ, Aka, *Yılmazlar'ın İkizler*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932.

(GÜNTEKİN), Reşat Nuri, *Vergi Hırsızı*, Devlet Matbaası, 1933, İstanbul.

GÜNTEKİN, Reşat Nuri, *Yeşil Gece*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2017.

GÜNTEKİN, Reşat Nuri, *Gökyüzü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985.

(GÜNTEKİN), Reşat Nuri, *İstiklal*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

IŞIN, Hüsamettin, *Atatürk'e İlk Kurban*, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935.

KALKAN, Saim Kerim, *Vatan ve Vazife*, Ulus Basımevi, 1938.

KAMİL, Mükerrerem, *Sevgi ve İstirabım*, Yeni Kitapçı, İstanbul, 1936.

KAPLAN, Mehmet, BİRİNCİ, Necat, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, *Ankara*, İletişim Yayınları, 31. Baskı, İstanbul, 2014.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, *Atatürk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1961.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, *Yaban*, İletişim Yayınları, 54. Baskı, İstanbul, 2006.

KATİBİUMUMİLİĞİ, Cümhuriyet Halk Fırkası, *Cümhuriyetin 10'uncu Yılı İçin Yazılan Şiirler, Destanlar*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

(KOCATÜRK), Vasfi Mahir, *Yaman*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.

(MORKAYA), Burhan Cahit, *Dükkülerin Romanı*, Kanaat Kutuphanesi, İstanbul, 1934.

(MORKAYA), Burhan Cahit, *Gavur İmam*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.

NAŞİT, Galip, *Destan*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1933.

(NAYIR) Yaşar Nabi, *İnkılap Çocukları*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

(NAYIR), Yaşar Nabi, *Beş Devir*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933

(NAYIR), Yaşar Nabi, *Mete*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1932.

OY, Aydın, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

(ÖRİK), Nahit Sırrı, *Sönmeyen Ateş*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933.

SUNAT, İsmail Hakkı, *Bozkurt*, Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul, 1947.

ŞEVKET, Ertuğrul, *Şeriatçısı*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.

TAN, M. Turan, *Devrilen Kazan*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1939.

(TÖR), Vedat Nedim, *29 Birinci Teşrin*, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti

Yayınları, Ankara, 1933.

TUĞAL, Şükrü Halil, *Kartal*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936.

KİTAP VE MAKALELER

AHMAD, Feroz, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Kaynak Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1996, s.166.

AKGÜL, Merve, *1930'lu Yılların Türkiye'sinde Basılı Reklamlarda Modern Kadın İmgesinin Temsili: Cumhuriyet Dergisi Örneği*, The Turkish Online Journal Of Design, Art and Communication, Cilt:7 Sayı:4, 2017, s. 667-677.

ALP, Tekin, *Kemalizm*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1936.

ALTINAY, Ayşe Gül (drl.), *Vatan, Millet, Kadınlar*, İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2013.

ANAR, Turgay, *Türk Edebiyatında Edebiyat Kanonu: Kanon,Kanona Girmek ve Kanona Müdahale*, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi,1, 2013, s. 40-78.

ARMAĞAN, Yalçın, *İmkansız Özerklik*, İletişim Yayınları, 4.Baskı, İstanbul, 2017.

ATALAY, Onur, *Türk'e Tapmak*, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2019.

ATAY, Falih Rıfkı, *Atatürk'ün Bıraktığı Ders*, Kemalizm, Sayı:4, Kasım 1962,s.1.

(ATAY), Falih Rıfkı, *Hom Tekniği*, Hakimiyet-i Milliye, 18 Haziran 1932.

(ATAY), Falih Rıfkı, *Moskova Roma*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932.

(AYDEMİR), Şevket Süreyya, *İnkılap ve Kadro*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Ankara, 1932.

AYKUT, Şeref, *Kamâlizm: C.H. Partisi Programının İzahı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1936.

BAKCAK, Ayşe Gelgeç, *Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:44, 2009, s. 627-638.

BAKİ, Elif, *Ulusun İnşası ve Resmi Edebiyat Kanonu*, Libra Yayıncılık, 2.Baskı, 2016.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Teşkilatsız Edebiyat*, Yeni Adam, Sayı:119, 1936, s.2.

BARİŞ, Tayfun, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Osmanlı'ya Bakış (1920-1970)*, Uludağ Üniversitesi Doktora Tezi, Bursa, 2017.

BAŞBUĞ, Esra Dicle, *Resmi İdeoloji Sahnede*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2013.

(BELGE), Burhan Asaf, *İnkılap San'atına Varmak Yolları*, Kadro, C.3, S.29, Mayıs 1934, s.30.

BERKES, Niyazi, *200 Yıldır Neden Bocalıyoruz*, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı, 1997.

BERKTAY, Fatmagül, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2010.

BORA, Tanıl, *Cereyanlar*, İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2017.

BORAK, Sadi, *Atatürk ve Edebiyat*, Kaynak Yayınları, 2.Baskı, 1998.

BOZDOĞAN, Sibel, KASABA, Reşit (ed.), *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal*

Kimlik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2005.

CAYMAZ, Birol, *Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları: 29 Ekim 1933*, Bilgi ve Bellek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi, sayı:04, 2007, s. 115-139.

COPEAUX, Etienne, *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2000.

(ÇAĞLAR), Behçet Kemal, *Biz Varız.. San'atta da Yeni Bir Ankara Kuracağız..*, Yücel, C.2, S.8, 1935, s.73.

(ÇAĞLAR), Behçet Kemal, *Gönüllü Sanat*, Ülkü, Ülkü Halkevleri Mecmuası, C.4, S.23, 1935, s.336.

ÇEÇEN, Anıl, *100 Soruda Kemalizm*, Kilit Yayınları, 8.Baskı, İstanbul, 2009.

ÇIKLA, Selçuk, *Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Anısına Yapılan Edebi Yayınlar*, Turkish Studies, Volume 1/1, Summer 2006, s. 45-67.

ÇIKLA, Selçuk, *Türkiye'de Regim ve Edebiyat*, Kitabevi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2021.

ÇILGIN, Alev Sınar, *Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu*, U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:6, , 2004. s. 97-119.

(DURU), Kazım Nami, *İnkılap Edebiyatı*, Ülkü Halkevleri Mecmuası, C.3, S.13, Mart 1934, s.44-53.

DUVERGER, Maurice, *Siyasi Partiler*, Bilgi Yayınevi, 2.Baskı, İstanbul, 1974.

DÜNDAR, Ali, *Kemalizmi Doğru Algılamak*, Atatürkçü Düşünce Derneği Bulancak Şubesi Yayını, 3.Baskı, Ankara, 2001.

ENGİN, M. Saffet, *Kemalizm İnkılâbının Prensipleri*, C. 2, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, 1932.

ERGÖNÜL Eser, KOCA, Bayram, *Erken Cumhuriyet Dönemi Resimlerinde Kadın İmgesi: Modernleşme ve Milliyetçilik*, SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, Cilt:10 Sayı:20, 2017, s. 761-786.

ERTEM, Sadri, *İnkılapçı Sanat, Geri Sanat, Varlık*, 1.Baskı, Cilt:1 Sayı:4, 1 Eylül 1933, s.50.

ESKİN, Şerif, *Türkiye’de Uluslaşma, Kültürel İnşa Seferberliği ve Edebiyat*, Dergah Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2023.

GELLNER, Ernest, *Uluslar ve Ulusçuluk*, İnsan Yayınları, İstanbul,1992.

GİRİTLİ, İsmet, *Kemalist İdeoloji*, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, 1981.

GÖKBERK, Macit, *Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk*, Cumhuriyet Gazetesi Armağanı,1997.

GÖLE, Nilüfer, *Modern Mahrem*, Metis Yayınları, 14.Baskı, 2019.

(GÜNEY), Eflatun Cem, *İnkılap Edebiyatı*, Ülkü, C.2, S. 18, Haziran 1933, s. 68.

(GÜRPINAR), Hüseyin Rahmi, *Hüseyin Rahmi Beyefendinin Edebiyat Hakkındaki Fikirleri*, Çığır, Sayı:1, 1933, s.15.

HOBSBAWN, Eric, RANGER, Terence, (drl.) *Geleneğin İcadı*, Agora Kitaplığı, İstanbul,2006.

IŞIK, Esra, *Erken Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergilerinde Kadın İmajı: Ev Kadını Dergisi Örneği*, Folklor/ Edebiyat, 27 Sayı 106-ek,2021, s. 211-228.

İNSEL, AHMET, (ed.) *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce* Cilt:2 Kemalizm, İletişim

Yayınları, İstanbul, , 2009.

JUSDANİS, Gregory, *Gecikmiş Modernlik*, Metis Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1998.

KANDİYOTİ, Deniz, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, Metis Yayınları, 4.Baskı, İstanbul, 2013.

(KARAOŞMANOĞLU), Yakup Kadri, *İnkılap Edebiyatı*, Kadro, C.3, S.25, 1934, s. 21-23.

KARAÖMERLİOĞLU, Asım, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yayınları,1.Baskı, İstanbul, 2006.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, Timaş Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2009.

KARTAL, Sadık, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Eğitim İdeolojisi Ve Andımız Metni*, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt :6,Sayı: 12,2019, s. 25-31.

KIŞLALI, Ahmet Taner, *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, İmge Kitabevi, 7.Baskı, İstanbul, 2001.

KÖKER, Levent, *Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1993.

MARDİN, Şerif, *İdeoloji*, İletişim Yayınları,1.Baskı,1992.

MÜJDECİ Mustafa, KARAKILIÇ, Cem, *Kıraat Kitaplarında Cumhuriyet Vatandaşı ve Yeni Türkiye (1923-1938)*, Turkish Studies, Volume 9/4, 2014, s. 817-838.

OĞUZ, Hıfzı, *Gençlik*, Çığır Dergisi, Sayı:1, İstanbul, 1933, s.6.

ÖZDEN, Barış Alp Kebikeç, *Erken Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Kimliği*, Kebikeç 40,2015, s. 7-20.

ÖZODAŞIK, Mustafa, *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950*, Çizgi Kitabevi, 1. Basım, 1999.

ÖZTEKİN, Hülya, *Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde 'İdeal Türk Çocuğu'nun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme*, Erciyes İletişim Dergisi, Cilt:6 Sayı:2, 2019, s. 1229-1254.

PAPİLA, Aytül, *Cumhuriyet Döneminin Türk Kimliğinin, Cumhuriyet İdeolojisinin Oluştuğu (1923-1950) Yılları Arasında Üretilen Resimler Üzerinden Analizi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1), 2012, s. 151-168.

PARLA, Taha *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt:1 Atatürk'ün Nutuk'u*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1991, s. 11-14.

PARLA, Taha *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt:3 Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Oku*, İletişim Yayınları, 1995, s. 322-323.

SABAN, Gülperi Mezkit, *Erken Cumhuriyet Döneminde Gazete Müsabakaları Ve Reklamlarında Oluşturulmak İstenen Modern Kadın İdeali*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:1, Nisan 2021, s. 1-14.

SANCAR, Serpil, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2014.

SARAÇGİL, Ayşe, *Bukalemun Erkek*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2005.

SMİTH, Anthony D. , *National Identity*, Londra: Penguin, 1991.

ŞİRİN, Funda Selçuk, *İktidar ve Çocuk*, Turkish Studies, Volume:8/8, İstanbul, 2013, s. 1275-1284.

TEMEL, Faruk, *Türkiye'de Cumhuriyet Vatandaşının İnşasında Basın*, Selçuk İletişim Dergisi, 13(2), 2020. s. 409-437.

TOPRAK, Zafer, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, , 2016.

TÖR, Vedat Nedim, *Kemalizmin Dramı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1980.

TURAN, Murat, *Tek Parti Döneminin İktidar Literatüründe Osmanlı Mirası*, Tarih Okulu Dergisi, Sayı:16, 2013, s. 79-116.

UĞURLU, Alev Sınar, *Cumhuriyeti Yükseltecek Ve Yaşatacak Neslin Yetiştirilmesinde Süreli Yayınların Katkısı: Cumhuriyet Çocuğu Dergisi Örneği*, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 22,Sayı:41,2021, s. 927-953.

ÜSTEL, Füsün, *Makbul Vatandaşın Peşinde*, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2008.

YAVAŞ, Gürkan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Din Ve Din Adamı(1923-1950)*, Kocaeli Üniversitesi Doktora Tezi, Kocaeli, 2014.

YAVUZ, Serap Yolcu, *Cumhuriyet Misyonerleri*, Vakıfbank Kültür Yayınları, 1.Baskı, 2019.

YAYLA, Atilla, *Kemalizm Liberal Açıdan Bir Tahlil*, Liberte Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2008.

YILDIZ, Ahmet, *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2001.

ZÜRCHER, E.J. *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 36.Baskı, İstanbul, 2016. s.269.

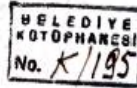
EKLER

Hüsamettin Işın

Atatürke ilk Kurban

Ulusal faciâ 1 perde

İç işleri bakanlığı Basın Genel Direktörlüğünün 1/5/935
buyruğu ile kurumlarda oynanmasına izin verildi.

İstanbul — Bozkurt Matbaası
1935

CUMURİYET HALK PARTİSİ
GÖSTERİT YAYIMI

HIKMET DEMİRSÖZ
KİTAPLARI
NO : 442

Bir Gönül Masalı

PİYES

I — Başlangıç — I Perde — I Son

YAZAN:

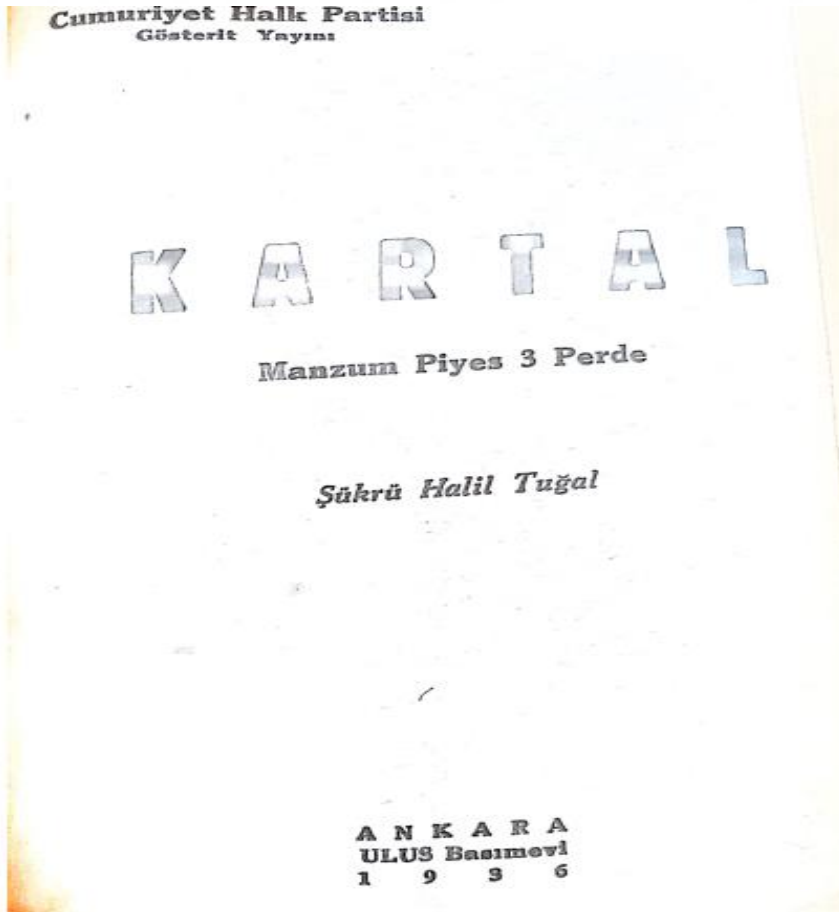
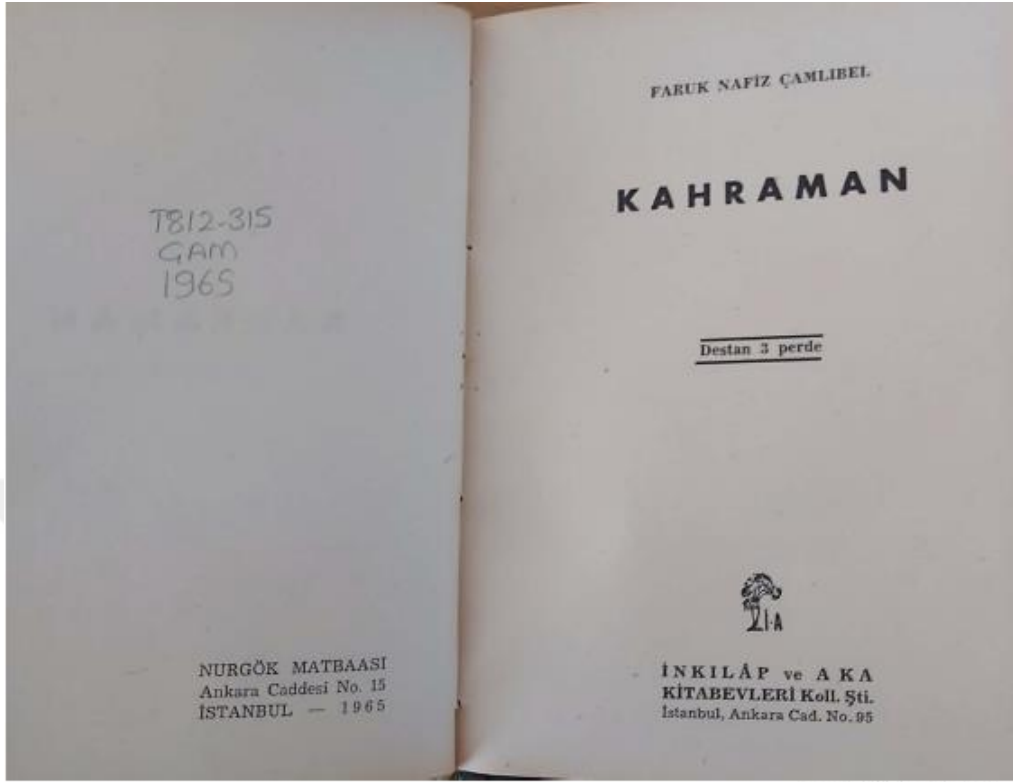
Yusuf Sükrü Eruluç

Kadıköy Halkçı Temsil Komitesi üyesinden

1200

1937

AHMED İHSAN Basımevi Ltd.
İSTANBUL

ŞERİATÇASI

15

3 PERDE
H A L K
KOMEDİSİ

BASIN GENEL DİREKTÖRLÜĞÜ YAYINLARINDAN

Y A Z A N
Ertuğrul Şevket

HASİM İŞCAN
Kitapları
No, 1013

Tasnif
No.
T812.31

İSTANBUL
DEVLET BASİMEVİ
1 9 3 8

CUMURİYET HALK PARTİSİ
GÖSTERİT YAYIMI

ATATÜRK KİTAPLIĞI
MUHSİM ERTUĞRUL KOLEKSİYONU
Kayıt No: 744

Vatan ve Vazife

Yazan:

SAİM KERİM KALKAN

5 Perde

MUHSİM ERTUĞRUL
KİTAPLIĞI

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü
Muhsin Ertuğrul Tiyatro Kütüphanesi

1 9 3 8

Ulus Basımevi
(ANKARA)

Dem No: 0004776

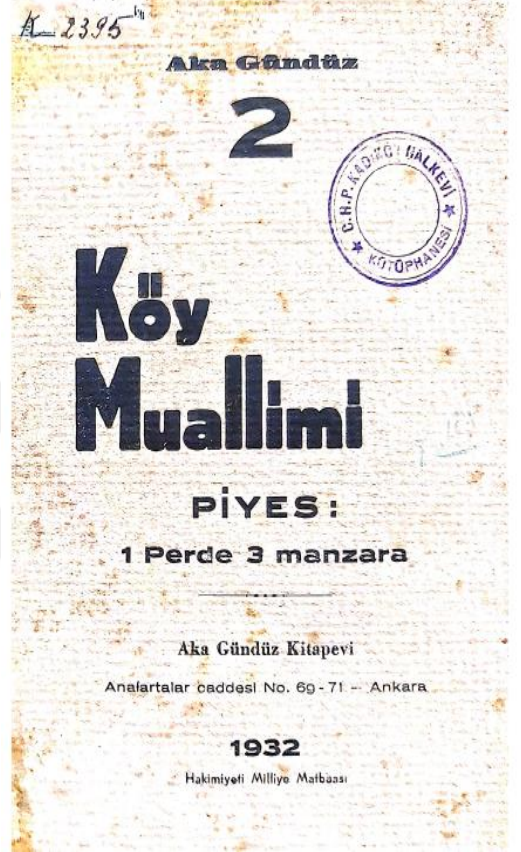
YANIK EFE

Müzikli Komedi Üç Perde

Yazan: YUSUF SURURİ

HIKMET DEMİRSÖZ
KİTAPLARI
NO : 446

ANKARA
ULUS Basımevi
1 9 3 6

Aka Gündüz

3

291
15/6/1996

Yılmazlar'ın

İkizler.

2 perde 7 tablo

Belediye
KİTAPLARI
No. K. 2438

1932

Hakimiyet-i Milliye Matbaası

Belediye Halk Odası Tarafından verilmiştir. Te 277
515/1932

CUMHURİYET HALK FIRKASI
KATİBÜMUMLUĞU

YARIM OSMAN

Köy piyesi 3 perde.
1 tablo

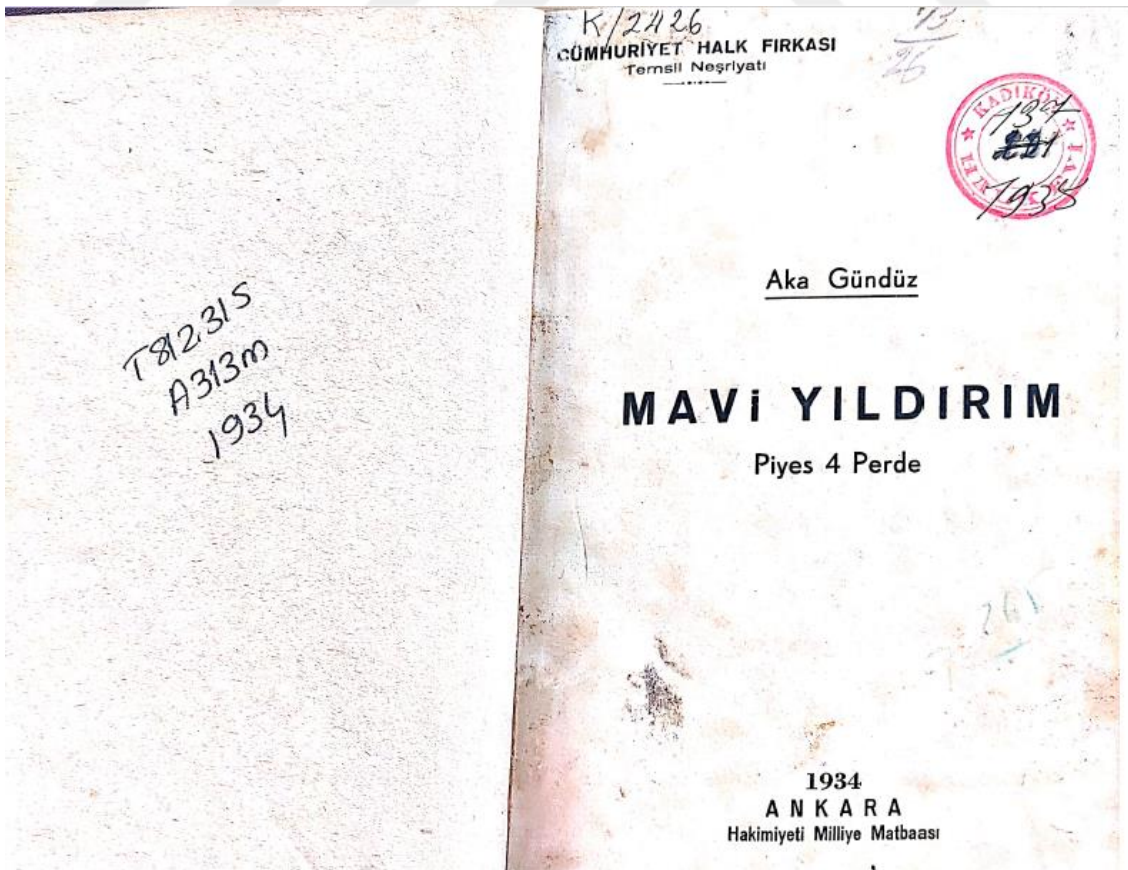
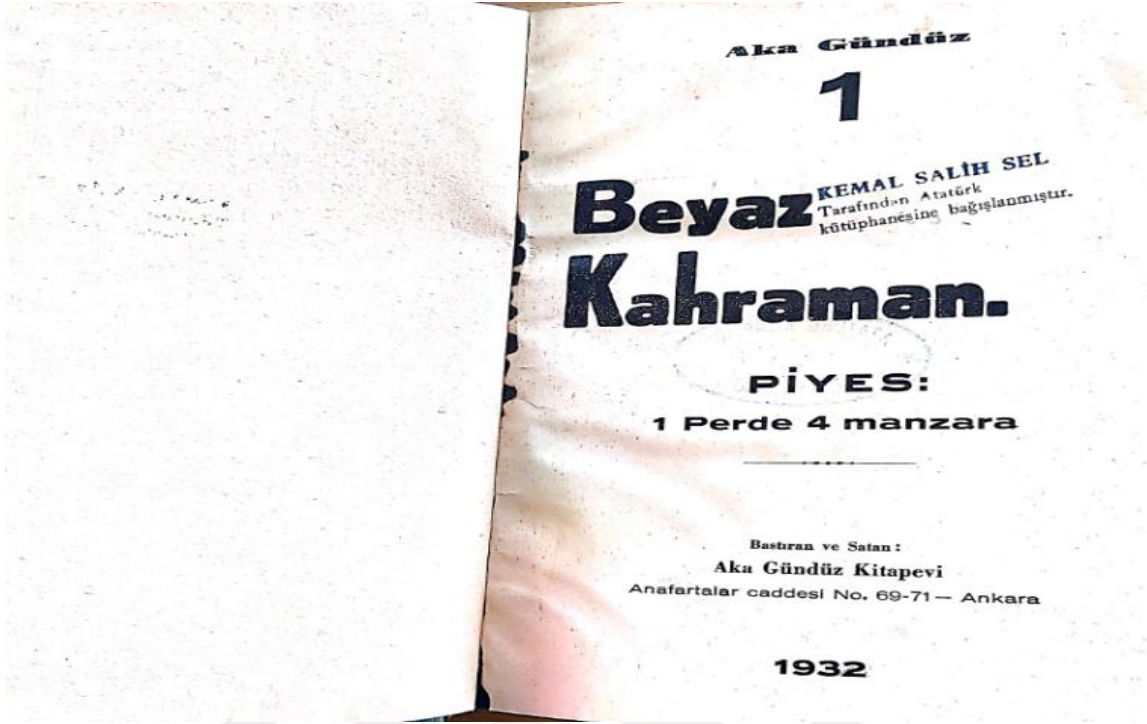
AKA GÜNDÜZ

Cumhuriyetin onuncu yıldönümü için yazılmıştır.

Ord. Prof. Dr. F. V. Cöksy
KİTAPLARI
No. 1018

1933

ANKARA
Hakimiyet-i Milliye Matbaası

MEKTEP TEMSİLLERİ N° 1

VERGİ HIRSIZI

1 PERDELİK KOMEDİ

REŞAT NURİ

1933
İSTANBUL
DEVLET MATBAASI

CÜMHURİYET HALK FİRKASI
KATİBİUMUMİLİĞİ

REŞAT NURİ

İstiklâl

Mektep Piyesi Bir Perde

Cümhuriyetin Onuncu yılı dönümü için bastırılmıştır.

1933

Ankara — Hakimiyeti Milliye Matbaası

1372

MEKTEP TEMSİLLERİ N° 4

GÂVUR İMAM

3 PERDELİK MİLLÎ PİYES

BÜRHAN CAHİT

1933
İSTANBUL
DEVLET MATBAASI

477

81

Te
597

593

29 Birinci Teşrin

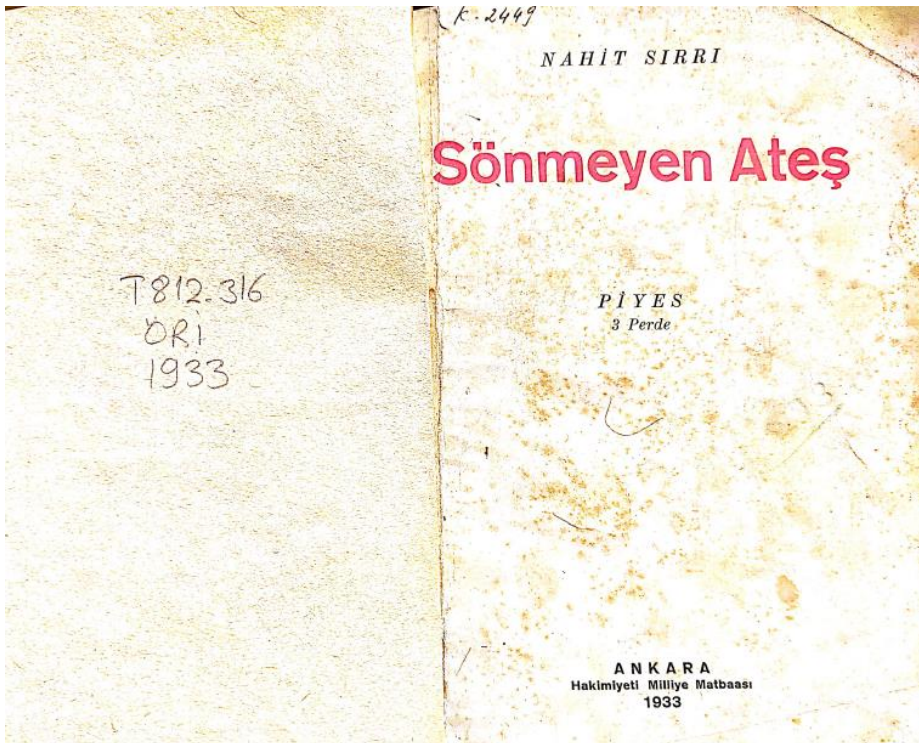
Yazan: Vedat Nedim

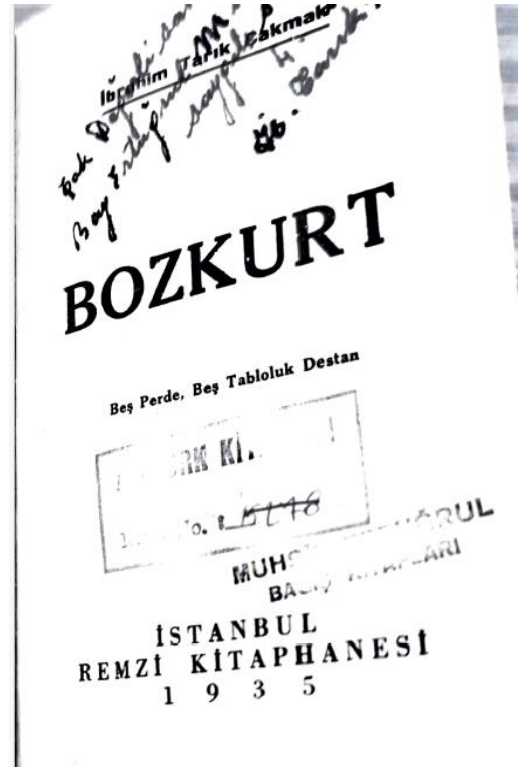
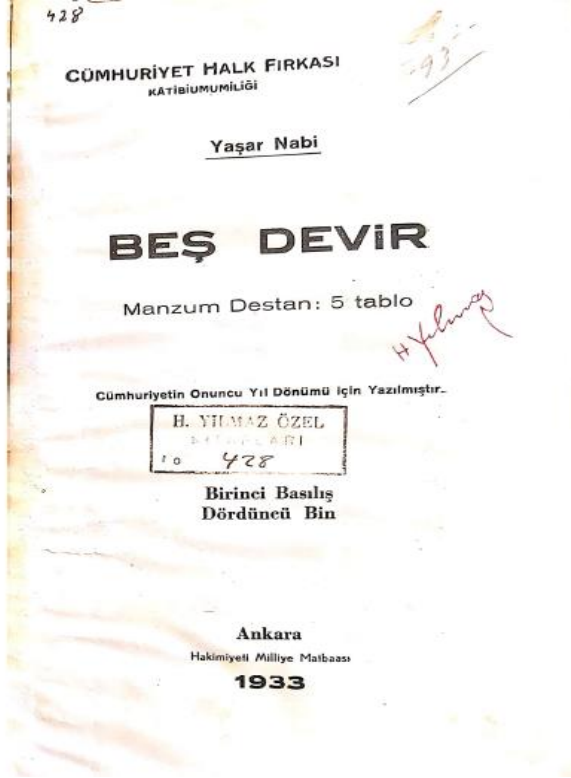
7812.317
Tsr
1933

Hyphen

Cumhuriyetin 10 - uncu yıldönümünde
İlkemektepl-rde oynanmak üzere Ma-
arif Vekâleti tarafından bastırılmıştır.

1 9 3 3

BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ

SADRİ ETEM

İSTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No. : 835

1933
İSTANBUL
DEVLET MATBAASI

Gönül

Yola tahammülün yok.. Dağların rüzgârına
Hele hiç gelemesin... Hastasın...

Turgut

Boş lâkırdı !..

Bu yola babam beni severek bıraktı,
Ah eğer sağ olaydı...

Gönül

*Bir lâhze derin, müteessir
bir nazar. Sonra.*

Peki.. Nasıl dilersem..

Ben hazırım.. beraber gideriz.. üzülme sen !..

Turgut

Seyipçe.

Şadoulur değil mi dökenler kanlarını ?

Gönül

Beraber dolaşırız zafer meydanlarını...

İkinci Tablo

Trendeki ihtiyar

Süratle giden bir Adana treninde.. bir yataklı vagon
kompartımanı.. vagon koridorunun.. tam kompartıman
kapısına karşı olan penceresi açıktır.
Perde açıldığı zaman tren önü elvarından geçmekte
ve arkadaki dönen perdenin manzarası mütemadlyen
değişmektedir. Turgutla Gönül, kapının yanında otur-
muşlar, dışarıyı seyre dalmışlardır.

Turgut

Bak.. işte İnönü'den geçiyor şimdi tren !
İnönü.. ilk zaferden bize müjde getiren
Rüzgârların estiği tepeler işte bunlar !
Oooh burada ne derin akşam sessizliği var!..

Gönül

Ruhların sessizliği...

Turgut

Şehitlerin uykusu !

Bak, uzakta ne hazin parlıyor şu durgun su !

Gönül

Güneşin kızılığı vurmuş ta kan renginde
Yakuttan bir adaya benzemiş bu enginde..

Turgut

Sahi, denizler kadar engindir bu topraklar !
Her dalgası geçmiş bir kasırga izi saklar,
Her kayası müthiş bir kıyamet hatırası !
Sıra şimdi şairin, bestekârın sırası :
Sessiz mi kalacağız devler sustular diye ?

Gönül

Sen işte o eseri edeceksin hediye,
Gazi Türkiyesinin büyük senfonisini..

Turgut

Bestemde duyacaksın bu dağların sesini..
Ah ölmeden bu işi bitirseydim...

BAYÖNDER

TÜRK DESTANI
I. AKT

Münir Hayri EĞELİ

HÜSEYİN PEKTAŞ
Kitapları
No. 699

ATATÜRK KİTAPLIĞI
Kayıt No. : 3801
699

Uç Erteki : 2

BİR ÜLKÜ YOLU

LIRIK PIYES
I. AKT

Yazan :

Münir Hayri

Müzik:

ULVI CEMAL

Basım yeri :
ULUS Basımevi

ANKARA — HALKEVİ

1934

HALK PIYESLERİ: II

MUSAHİPZADE
CELÂL

AYNARÖZ KADISI

KOMEDİ
7 tablo

Telif ve temsil hakkı mahfuzdur. Yalnız İstanbul Şehir
Tiyatrosunda oynanabilir.

Yazarın Adı	MUSAHİPZADE CELÂL
Kitabın Adı	AYNARÖZ KADISI
Kitap No	109206
Yazarın Adı	MUSA

KANAAT KİTAPÇI
İSTANBUL 1936

7251

En iyi insanlar ülkesinde

Ağaoğlu Ahmet

1930

İstanbul
Sanayi Nefise Matbaası

ŞEREF AYKUT
EDİRNE SAYLAVI

KAMÂLİZM

İSTANBUL

MUALLİM AHMET HALİT KİTAP EVİ
1 9 3 6

5.2

Cihan içinde Türkiye.

İnkılâp San'atına varmak yolları.

Burhan Asaf.

I. — SANAT ve AKİYE.

Sanat, diri bir cemiyetin olgunluk alâmetidir. Tamamen durgunlaşmış ve bütün akideleri ile beraber güzellik ölçülerinin bir kaç defa gevişini getirmiş bir cemiyetin sanatı olamayacağı gibi, ihtilâl safhasını kapatmadığı için henüz intikal safhasında bulunan bir cemiyetin de özlü sanat verimleri olamaz. Birincisinde, *sanat* namı altında yaşayan şey *tasanna* dur. Diğerinde ise, *sanat* değil *sanatın hazırlıkları* vardır.

Diri ve olgun cemiyet demek, getirdiği yeni ahlâk, yeni güzellik ve yeni hakikat ölçülerini artık umumiyetle kabul ettirmiş ve tedvin etmeğe başlamış cemiyet demektir. Böyle bir cemiyette, sanat yaratışının yukarıda verdiğimiz nazari şartları hazır olacağı gibi maddi şartları da yerine getirilmiş demektir. Çünkü sanat, aynı zamanda cemiyetteki refahın bir mahsulüdür.

Rönesans hareketinin Mécène'leri, İtalyan prensleri ve Papalardır. Fakat bir zamanki Akdeniz ticareti ve bu ticaretin tamamı İtalyan cümhuriyetlerinin eline geçmiş olması gibi İtalya için umumî bir refah devresi olmasaydı, prenslerle papalarda bu gibi arzuların uyanmasına imkân olmazdı. Bütün İtalyan şehirlerinin baştan aşağı inşa edilmesi, ancak para ve refahın o devir İtalyasında tekasüf etmesinin bir neticesi olmuştur. O zamana kadar manastırların içine kapanmış olan katolik kilisesi, ihtiyaç içinde dünyahlaşmakta ve manastırlardan şehirlere avdet etmekte idi.

Osmanlı sanatının inkişafı ve yükselme devreleri, İmparatorluğun maddi inkişaf ve yükselişi ile atbaşı gitmiştir. Tereddî devreleri, keza. Osmanlı cemiyeti, tanzimat sularında kat'i inhilâline kavuşurken, bir Hamdî Bey *garbhârî* sanatın ilk mensubu olarak, keyfi için ve amatörce bir şeyler yapmağa kendini mezuun görüyordu.

Tenkit:

Biz Varız..

San'atta da Yeni Bir Ankara Kuracağız..

B.K. Çağlar

Şiire ait bir şey yazmak için eline her kalemi alan, kâğıda hemen şöyle bir cümle geçiriyor: "Şiirimiz sönük, İstî'darlar yetişmeden yok oluyor. Yıllardan beri bir tek şair yetişemedik."

Buna her sırası geldiğinde cevap verdim, öyle karakaşlı hükümlerle değil, canlı ispatlarla cevap. Genç kaymetlerden, genç şairlerden şîr alarak, misaller vererek, şöhretini yaymış kimselerle mukayeseden çekinmedim.

Hugö de, bir yeni ve kuvvetli misalle, şîrlerini alıp çavuşların mukadder metiblerine güvenerek negretmek-dense, Türk edbînamumiyesine saygı besleyerek büyük bir müskilpesentlikle yeniden incelemek ve yorumlamak için bekleyen bir şair arkadaş daha keşlettiğini müjdelemek için bu satırları yazıyorum. İşte, size yıllardanberi şîr mevzuu olarak alınmaktan bellemiş, yıpranmış bir iki mevruda yardığı şîrlerden bir kaç satır okuyorum:

"Sefale" ten:

Ber seni tasvur-ın doğup-ın güld-ürer,
Anasın her ağlayan bakopda sen varıs;
Ne ben seni unuttun, ne unuttu sen beni,
Hudis çöndüğün sen ik oynadığın.

"Şair" den:

Anlığa kabinda eriyen bir dandaan.

Fikir, sevgi ruhuna kırık kenarlarde,
Bir durgun kartağ gibi döşeneyo saray;

Yüreğinde neyler, istislaher bag suda,
Sen kizin yaradın (cinakın Taziyu

"Güzel Gece" den:

Var istisden elinden yar yağın çori var,
Gününde neyse ylık kırıkleri var,
Gününde yollarında ylıkıran bu gece.

"Akşam" dan:

Gillerin buşagıda bükül yonlu bak dıy,
Seviler tıraşiyor saçınun top ak dıy,
Bir şünlük herden'adır chta vana bu alıyın.

"Hepimizin Çocuku" ndan:

Ne erke-den deymeyen bir ylık nani niler t,
Kerli sürette bir her neyiti gilein,
Sıkıyatan tenidir düşüncemün ge nani,
Bu toynu büküğüde hepimizün saçı var.

"Dalga ve Kaya" dan:

Geçen dalga seninle dind k duran koyuza,

"Bahar aşkı şiyor bak güncün taradın?,"

Otelde bahar var. Sen buraya saplan-
dın kaldın, derdine yannıyor musun?
Kaya, cevap veriyor:

"Varın anıta chta aşkı için o bahar,
Her şeyden yükek alın lüleyet var burada,
Başında yara kırık güllü geze kurtallar."

ve böyle daha şitunlar dolduran misaller seçebiliyim. Öyle maralarki: ruhun yapı-
rakları arasından bir saba gibi esiyor, ruha
ärperli veriyor.. Belki gecik, belki kadeh
okadar terağıde değildir, fakat içinde öz
şîrin kaynağından suyu hiç bulandırmı-
dan damdurulmuş asil şîir var, şîirin
özü var..

İşte, başka şîirlerden başka mırslar
daha..; Otomobilimizin yolunu kapayan
kağınsı için ona ezizlet etmediniz, insana
baktınız diye size minnetle göllümseyen,
halkıki ona sizin minnet duymaya borclu
olduğunuz bir Anadolu kadınına başka
tutlu nasıl hitabedebilirsinizki, bu kadar
yerinde ve içten olsun:

Yalvarı yalvarın alın sen nani Türk olusun?
İkama minnetle kadın ben ebedi bir kulanım..
Sevgi nedir, nasıl bir kuvettir, bunu ne
felsefenin uzaklığına, ne çok ve yazgın

Edebiyat:

İnkılâp Edebiyatı.

Yakup Kadri.

Bir çok sözler vardır ki, manasını anlamadan tekrar eder duru-
ruz. Bir zamanlar *milli edebiyat* diye bir şey tutturmuştuk; bu-
nun mahiyeti pek iyi anlaşılamadan, ortaya bir *inkılâp edebiyatı*
bahsi atıldı. Bu, yalnız bizde değil, bu, Volga kıyılarından, Pire-
ne'nin öbür yamaçlarına kadar, dağdan dağa, şehirden şehire a-
kisler yaparak dolaşan bir yeni nidadır. *Inkılâp edebiyatı*... kom-
şumuz Ruslar, bunu yapmağa çalışıyor. Hitler Almanyası, bunun
ihtiyakıyla yanıp tutuşuyor. Faşist İtalya, her yeni çıkan eserde
bunun beşaretini gözetliyor. Hattâ, kendi hallerinden daima
memnun görünen Fransızlar bile bu davaya katılmaktan yakayı
sıyramadılar. Fransada da bir *inkılâp edebiyatı* isteniyor, bir *in-
kılâp edebiyatı* aranıyor. Fakat, şimdiye kadar, hiç bir yerde, hiç
bir kimse çıkıp ta bunun ne biçim şey olduğunu, bize, izah ve ta-
rif etmek zahmetini üstüne almadı ve şimdiye kadar inkılâp ede-
biyatına tam bir örnek telâkki olunabilecek bir eser meydana
çıkmadı.

Inkılâp edebiyatı yapmak, inkılâp hamlesini ve inkılâp prensip-
lerini neşir ve tamim etmek mi demektir? Yoksa, bizzat, o edebi-
yat çığırının birinde bir başkalık, bir yenilik vücuda getirmek
mi demektir? Bu bile henüz belirmemiş bir noktadır?

Meselenin en dolaşık tarafı şudur ki, böyle bir edebiyat örneğini,
eski devirler edebiyatlarında da bulmamızın imkânı yoktur. Me-
selâ eski Yunan şairleri arasında *epik* olanlar kimlerdi? Kimlere
bukolik denilirdi? Ve kimlerin eserleri *lirik*'ti? Billiyoruz. Eski
Romalılarda, bir Virgilius hangi çığıru, bir Horatio hangi tarzı
temsil ederdi? Billiyoruz. *Renesans*'ı müteakıp meydana çıkan
şair ve sanatkarların soyları, cinsleri muhtelif isimler almış, muhtelif
sınıflara ayrılmıştır. Fakat, bu üç büyük devir içinde, ken-
disine bizim düşündüğümüz manada, inkılâpçı vasfı verilmiş ne